IOANNIS SERVILII DE MIRANDIS ANTIQVORVM OPERIBUS,

bus, opibus & veteris Æui rebus, pace, belloq; magnificè gestis.

LIB. III.

Libro [illegible]

AD LADISLAVM VRSVLVM EQVITEM AVRATVM. V. CL.

CVM INDICE.

ANTVERPIÆ,
[Apud I]oannem VVithagium
[M.] D. LXIX.

CONTENTA.

LIB. I.

II.

III.

CLARISS. ET PRAESTANTISS. VIRO D. LADISLAO Vrsulo, Equiti aurato, Consuli Antuerpiensi, Ioan. Seruilius S. D.

CVM ARCANO NAturæ ductu, ac nescio quo genio incitante, in Principum fauorem atq; venerationem pronior fuerim semper, mirari satis nequeo, quo pacto nuper fluctuantibus clarissimis quibusdam Rebusp. tumultibus, atq; inauditis hactenus motibus, diuinius quiddam atq; augustius sentire de eadem re cœperim. Nam qui antea vulgare quiddam atq; triuiale Reip. regere gubernacula putaram: sensi quam sit paucorum, ac non nisi eorum quos æquus aspexerit Iupiter officium. Quod enim videamus clarissimas Resp. atque adeo florentissima regna, grauissimis motibus ac tempestatibus concuti labefactariq;, tot fortunarum cõmutationes rerumq; omnium tumultus oriri quotidie (si quis rem vero iudicij examine pensiculetur) deprehendet nihil adeo in culpa esse, quam quod ciuilium rerum administrationem cuiuslibet esse hominis credamus: cum rerum

gubernationi præesse omnium negociorũ humanorum longè sit maximum, & quod summam desideret prudẽtiam. Non enim simplex quædam aut communis imperandi regendiq; Remp. est ratio, neque in genere de eo præcipi potest: sed quod in omni negocio spectandum præcipitur, hic maxime locum habet: vt quid locus, quid tẽpus, quid rei ratio postulet, consideremus. quæ res non tam præceptis philosophicis, quam prudentis cuiuslibet præsidis consilio, vsu, atq; exercitatione constat. Eadem enim pręcepta in tanta ingeniorum, temporum, locorum, atq; adeo rerum mutatione, ac quasi μεταμόρφωσει quadam, quî citra grauem rerum humanarum ruinam consistere posśint? vt nullam plane nobis admirationem mereri debeat videri, tot clarisśimas Respublicas, validisśimas nationes, florentisśima imperia generali illa præceptorum, quæ de gerendis rebus pręcipiunt ratione, fuisse euersas olim, atq; etiamnum euerti quotidie. Non enim quod quidam autumant, generali quadam gubernandi ratione instructũ esse oporret eum, qui recte de rebus velit statuere, sed eam, quã partim ex disputatorijs, & ad contentionem paratis rationibus, partim ex ciuilibus, & de Rep. gubernãda pręcipiẽtibus legibus atq; institutis, tum ex quotidiano

tidiano rerũ vſu collegit cognitionẽ atq; prudentiam, ſolerti quodam iudicio pro tẽporum, locorum, ingeniorum, atq; rerum ratione temperare. Vt enim ſolertis medici appellationem non meretur, qui omni corporis conſtitutioni, omni ętati, omni morbo, omni tempori eadem adhibet medicamẽta, ſic nec gubernatoris induſtrij nomine dignus erit, qui omni pedi eundem calceum (vt aiunt) ſtudet inducere. Quare non poſſum nõ fœliciſsimas eas habere regiones, quibus diuino hoc ciuilis prudentiæ dono inſignes principes, conſules, atq; ſenatus à diis immortalibus obtigerunt. Quod ſi cui ſibi obueniſſe hoc tempore licet iactitare regno aut Reip: certè Antuerpiæ noſtræ, qua toto orbe nullam quiſquam opinor hac ætate florentiorẽ [illegible] quam, licebit maximè. Veterum fabu[illegible] um eſt, inſigni quopiam munere à ſingulis diis olim quãdam, cui dõnorum multitudo coaceruata, Pandoræ nõmen indi[illegible] tam: à Ioue fœlicitatis munere percuſſam, à [illegible] pietię, à Mercurio ſolertię, atq; item [illegible] ao: quam rem non tam ineptè ac impiè quis crediderit: verum hæc noſtra Pandora Antuerpia, qua non fœlicitate, qua non venuſtate, quo non rerum ſucceſſu ab eo, cui omne bonum donum referri debet acceptum, eſt in-

 ſignita.

ſignita? Vrbs eſt ſiue potius totius orbis theatrum ampliſsimum nobilitatis vetuſtate, loci ſitu, portuum oportunitate, ædium tam priuatarum quã publicarum magnificentia ſupra Garamantes & Indos nobiliſsima. Non tam legibus Lacedæmonem Lycurgus munijt, Athenas Solonis æquitas, ac hæc ſanctiſsimarum legum atq; politiarum quaſi aggere quopiam validiſsimo opſepta eſt atq; firmata: vt dubiũ non ſit eius potentiæ rerumq́ue ſucceſſui perpetuò (quod & nominis omen certò pollicetur) aliquid iri adiectum, dum ſint qui earum rerum habenas prudenter (quod fœliciſsimis auibus inito L. Vrſuli & F. Dilphij Conſulatu illi obtigiſſe optimi quiq́ue ac ſapientiſsimi meritò iudicant,) nouerint temperare. Euerſa eſt potentiſsima illa Rom. Imperij æm[illegible] C[illegible]thago: at cui rei id potius attribuem[illegible], q[illegible] quod nimio militaris rei ſtudio, ſacroſanct[illegible] legum, iuſtitiæ, politicarum rerum cultum a[illegible] abiecerit aut neglexerit. Iacet & in[illegible]ens poëticis carminibus decantatiſsimi [illegible] antiquam Tyri nobiliſsimi empori[illegible] [illegible]tem earundem rerum neglectus eu[illegible], & potentiſsimam Romane vrbis monarchiam fortuna ſimul & prudentiæ legumq́ue cu[illegible]tus deſeruit. Vt taceam interim quod & [illegible]

ætas

ætas vidit, clarißimas Respub. quorundam temeritate ne dicam an inciuilitate, grauißima ruina turpiter pessundatas: quod futurum non fuerat, si præsenti rerum statui ciuiliter aliquid donare, quam pertinaciter occurrere maluissent. Tantum in rebus humanis momenti habet (quod sapientes quique præcipiunt) foro vti, temporique sese cum industria quadam accommodare. Notum est super ea re Phocylidis carmē. Καιρῷ λατρεύειν, μὴτ' ἀντιπνέειν ἀνέμοισι. Quam rerum moderationem, cum ditißimo Héroicarū virtutum numero, cùm dij in te cumularint, quæ rectæ administrationis pars? quod boni prudentisq; viri officiū meritò in te poterit desiderari? Non enim commemorare lubet vetustißimam Vrsulæ gentis nobilitatem, clarißimaq; maiorum stemmata, non totius corporis prorsus Heroicam maiestatem, ne aut affectibus duci vehementioribus, aut nimia rerum tuarum admiratione iudicio errare videar. Admirari magis lubet, quę omnibus sano iudicio præditis in te videntur maximè suspicienda atq; exosculanda: incredibilē morum suauitatem, nulli nō expositā benignā atq; affabilem comitatem, ingenium mirè dextrum, rerum futuram prudentiam, nusquam non sibi pręsens iudicium, in omni rerū genere

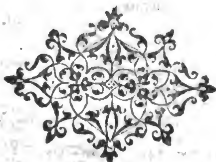
 eximium,

eximium, prudētem, ac Neſtoream eloquentiam, ditiſsimo Hiſtoriarum pœnore ſic enutritam, ſic rationum, ſententiarumq; vibrantium oſsibus ac neruis compactam, vt ipſa quodammodo Eloquentia, Prudentia, ratiònumq; ſoliditas inter ſeſe certare videantur. His omnibus autem diuinus ille tenaciſsimę memoriæ Theſaurus, ingenij ſignū pręcipuum ſic ſubſeruit, vt neq; Cyro eiuſmodi naturæ dono clariſsimo, neque Pontico illo rege Mithridate, qui duabus & viginti gentibus, quibus imperitabat ſine interprete iura dixit, eo nomine inferior debeas iudicari. Ad hæc æquitatis ſtudiū, quam iuſtitiam vocant: virtus in ijs qui præſunt ſumma ac ſingularis, ſic in te elucet atque eminet, vt etiam cæteris omnibus naturæ dotibus, quibus à dijs immortalibus ad prodigium vſq; exornatus es, deſtitutus, ſola hac, virtutū omnium periodum abſoluiſſe videaris. Hanc qui habet, nulla virtute caſſus debet iudicari. Conſtat enim illabefacta Ariſtotelis Philoſophorum facile principis authoritas ἐν δικαιοσύνῃ συλλήβδην πᾶσαν ἀρετὴν εἶναι. Hoc eſt, in iuſtitia nullum non virtutis genus contineri. Hæc omnia cum ſimul cum optimis quibusq; ac prudentiſsimis, quorum non paucos noſtra hæc habet *ANTVERPIA*, tacitè in te agnouerim,

uerim, ac exosculatus semper fuerim, non potui mihi temperare, quin publico elogio idem aliquãdo facerem testatisimum, atq; inter tot vndiquaq; his rebus tacitas congratulantium voces, solus sumpta ex humanitate tua cõfidentia, in apertam ac liberam sententiam prorumperem. Quanquam idipsum Caroli. V. Impera. Roma. semper Augusti suffragium atq; calculus, dum & te, & Dilphum ciuitatis huius nostræ ornamenta precipua, huius tantæ vrbis habenis gubernãdis præponeret, fecisse videatur. Qua quidem re, quid in terris, aut amplius aut augustius poterit contingere? Non quod aut ambire te, aut etiam delectari publico hoc testimonio credam, quem non hominum laudibus, sed sola virtute, recteq; factorum cõscientia prudenter niti audiã: sed vt gliscenti in dies in pectore ex virtutis tuæ admiratione amori, aliquando satisfacerem. Circumspicienti itaq; mihi, atq; mentem quoqueuersus versanti, qua ratione huic rei occurrere possem, cum verba quibus animi mei sententiam & affectũ aperirem, deessent, obtulit se cõmodum memoriæ, exemplorum quorundam syluula, quã olim in vetustatis commendationem ex probatisimis quibusq; authoribus, dum non paucos incircumspectius de ea, & sentientes & loquentes

quentes ferrem iniquius, congesseram. Visum est munusculum non quidem tua virtute atq; amplitudine dignum, sed quale mihi per ætatem rerumq; vsum dare, & quo vtcunque honestissimo animi motui morem gerere licuit. Iis enim muneribus amabilem hanc tuam virtutem honoro, non quæ tu merebaris, sed quæ ipse præstare potui. Non enim libet hic verbis munusculi huius dignitatem apud te ornare, quod non pauci maximo sibi studio habere solent, vt ne cum persuasissimum habeam ipsam C.T. summo in literis atque huiuscemodi argumenti rebus iudicio præstare, superuacaneam plane simul & inutilem operam mihi sumere videar, & audiam quod in adagijs est σαυτὸν ἐπαινεῖς ὥσπερ ἀστυδάμας, neue dum mihi impensius placeam, multis meritò displiceam. Ergo qua possum veneratione atque officio, per animi tui generositatem & dignitatem, per familiæ tuæ excellentiam, per omnigenas quibus à dijs propicijs ornatus es virtutes, precor, vt hanc δόσιν ὀλίγην τε φίλην τε, & qua neque adcommodatius quid, neque magis congruum dari potest, (cum optime conueniat vt Heroum gesta, Heroi, illustrium illustri, florentis æui, magnificorumque operum fœti, magnificentissimę clarissimæque vrbis Con-

Conſuli dedicentur) in amoris affectusque te-
ſtimonium perpetuum benignè ſuſcipias, fa-
uoreque quod à T. C. ſtudioſiſsimo adfertur,
proſequaris. Chriſtus Opt. Max. C. T.
patriæ commodis diu ſeruet incolu-
mem. Antuerpiæ Idib.
Aprilis.

INDEX RERVM ET MATERIARUM, quæ in hoc opere tractantur.

INDEX.

INDEX.

FINIS.

Veteris æui gesto=
RVM MEMORABILIVM
LIBER PRIMVS.

DE PYRAMIDVM PRODIGIs *osissimis structuris.*

RIMAM magnificen= tissima prodigiosissimaque Pyramidum structura, oc= iosa pecuniarum ostentatio laudem quasi iure suo sibi vsurpet. Appellantur autē Pyramides, quadratæ moles, flammarum in morem surgentes, nobilissima in Aegy pto ædificia tantę vastitatis vt in quasdam earum, in cepas, allia, & caseum talentū de cem milia & quingenta dicantur expensa. Rationem excidendi atq; statuendi Pyra= mides docet Plinius hoc modo. Dicantur Pyramides in eadem Aegypto regum pe cuniæ ociosa ac stulta ostentatio, ne pecu= niam successoribus, aut æmulis insidianti= bus præberent, aut ne plebs esset ociosa. Quanquam mihi hunc circa eam insani= am luxuriantes regum pecuniæ scopum

præfixiſſe videatur vt mirabilibus his ſtru
cturarum molibus, tanquam ſempiternis
diuitiarum monumentis, opum ſuarum
perpetuam in hominum animis memori-
am relinqueret. Fuere quidem initio vili-
oris famæ atq; exiſtimationis: ſed paulatim
effectum eſt, dum alter alteri magnificen
tiæ gloriam, maioribus educẽdis molibus
conatur præripere vt in eam vaſtitatẽ ſint
euectæ, ne humanis manibus, ſed Deorũ
potentia, aut Gygantæis viribus quibus
montibus montes mirabili roboris fidu-
cia impoſitos in fabulis eſt excreuiſſe vide
rentur, effectumq; tandem vt inter clariſ-
ſima decantatiſſimaq; orientis miracula ſa
crari mererentur. In ſerie, ordine, numero
ac altitudine cuiuſq; non futuri ſumus cu-
rioſi, cum vltra quã numerari poſſint cre-
bra ſint horum miraculorum ſpectacula,
vltraq; omnem celſitudinem quæ manu fi
eri poſſet faſtigiata, etiam vmbrarum mẽ
ſuram egreſſæ, veluti prærupta arduaq; te
nebroſarum nubium procul adſpicienti-
bus impendere videatur. Ex eo autem al-
titudo cognoſcetur quod ad radices mo-
lis

s positis cacumen quadraginta passuum
mplitudine vix acus tenuitatem redde-
e videatur. His autem ne Græcorum fa-
bulas vanitatemq; redolere credantur, no
stro hoc tēpore Petri Martyris in eas ter-
ras legati opera, fidem conciliauit.

DE CHEMMI REGE ÆGYPTIO.

IN hanc vetustatis laudem admiratio-
nemq; Chemmis Regis opulentia pri-
ma procedat. Huius opus totum ex Ara-
bicis lapidicinis constabat, altitudine vl-
tra iugera octo eductum, quatuor angu-
lorum paribus interuallis distinctum, quo
rum quodlibet ab inferiori parte iugera
septem cōtinebat, ex lapide durissimo, dif
ficillimoq; ad tractandum, sed æternū per
mansuro constās. Magnitudini operis tre
centa sexaginta hominum milia annis vi-
ginti deputata fuere. Quanta autem fue-
rit operis vastitas hinc colliges, quod post
trium milium quadringentorum annorū
interualla, integrum inconcussumq; per-
stans stupore atq; terrifico quodam hor-
rore etiam ipsius Diodori Siculi id spectā
tis oculos perstrinxerit.

DE CHABRÆO AEGYPTIO *rege.*

NEc sumptuosissima hac patris stru-ctura remoratus filius Chabræus, tanquam ex largissimis auri venis immensa opum vi scaturiente, simili hono ri studens, opulentia, structuræq; artificio ex æquo cum priore certantem erexit Py ramidem, vt quemadmodum imperij, ita & gloriæ magnificentiæq; paternæ hære-ditatem adsumeret. Hanc ex patris opere quilibet facile æstimauerit. Euidentissimũ immensæ opulentiæ argumentum, & ἀέν-ναον καὶ ἐπίῤῥεον ῥέειν τὸν χρυσὸν, neq; diui-tes illas renascentis auri venas vlla prodi galitate exhauriri potuisse.

DE MYCERINO AEGYP-*tio rege.*

MIcerinus quoq; memoranda hac Py ramidum fama totum orbem diui tiarum admiratione impleuit, edo cuitq; quantum priorum regum insanis sumptibus opes fuerint labefactatæ, qui eo maxime nomine locupletissimam glo-riam est adsecutus, quod priorum regum

sumpti

ſumptibus, omnibus exhauſtis regni eius terris, tam vaſtum ſtructuræ opus, aut animo concipere, aut ſumptibus circumſcribere non ſit veritus. Erant ſingula latera iugerum trium ex eodem quo reliquę Pyramides lapide, niſi quod nigro a fundamentis ad quindecim cubitos conſurrexerint. Quid dicam? neq; ſumptu, neq; altitudine, neq; artificio reliquis futura erat inferior, ni intempeſtiua præcoxq; fati neceſſitas, pulcherrimos magnificentiſſimoſq; conatus interuentu ſuo dirupiſſet.

DE TRIBVS ALIIS PYRAMIDIBUS *dibus a ſingulis regibus prædictis, uxorū nomini atq; ſepulturæ conſecratis.*

MAgnitudine rerum hactenus geſtarum cuius merito non obſtupeſcat animus? Vlterius tamen itum eſt ab iiſdem quos trium prædictarum Pyramidum autores commemoraui. Non contenti enim hucuſq; profuſionis habenas laxaſſe, nec priorum operum ſumptu territi, nec opum diffidentia remorati, ſinguli ſingulis quas duxerant vxoribus, Pyramidum moles, opus artificio ſtructuraq;

 cum

cum prioribus pari, omnia omniũ Aegyptiorum ædificia excedens, cuexere. In quibus non tam regum impendia, quam architectorum ingenia & artem admireris. Quanquam tertiam minimam quidem illam, sed laudatissimam a Rhodope meretricula, Aesopi fabularum Philosophi cõserua, meretricio quæstu opibus conquisitis, maximo miraculo constructam, Plinij secundi Historia adserat.

De Pyramide duodecim Aegypti regum communi sepulcro.

SAbbacus rex deorum cultui præ cæteris omnibus deditissimus, cum sacrilegio, sacerdotũq; cæde inuasum imperium obtinere detrectaret, (nam nisi per cæsorum cadauera sacerdotum, viam sibi incedendo aperiret, nocturna visa illi imperium derogabant) cumq; depositis regni insignibus ad patrios fines remeans, turbatum reip. regniq; statum reliquisset, in duodecim Aegyptios totius regni curæ transferendæ subditis occasionem dedit. Qui cum animis maxime concordibus, consentientibusq; quindecim annos regnum

num administrassent, superiorum omnium regum gloriam, superbissimi operis ostentatione superare conantes, Pyramidem, praeciosissimo lapide cōspicuam, quadratam, quoquouersus vltra stadiū protensam, sculpturae artificio, operisq; magnificentia, nullis ante constructis cedentē aedificarunt, vt quos regni consensus, imperijq; gubernacula, concordi amicitia iūxissent, eosdem & fati necessitas, communisq; sepulturae honor coniungerēt. Quid multa? Conati sunt hac omniū ante regū gloriam obscurare. Et ni praematura horū dissensio opus iam coeptum interrupisset, opere, sumptu, artificio, caeteras omnes superatas, obscuriori fama gloriaq; celebrari effecissent, & superare docuissent, quibus ante nil magnificentius construi posse videbatur.

DE VETERVM PORTENTOSI OPERIS OBELISCIS.

De Semiramide.

PYRAMIDVM narratio, similis structuræ obeliscorum memoriã nobis subijcit, quorum opera quoq; inter clarissima orbis miracula annotantur. Quid autem sint obelisci, cuiusq; rei gratia inuenti constitutiq; sint, commodius Marcellinus explicuerit, quẽ loquentem audiamus. In vrbe Roma (inquit) inter labra ingentia diuersasq; moles figmenta Aegyptiorum numinum exprimentes, Obeliscos videmus plures, aliosq; iacentes, & comminutos, quos antiqui reges, bello domitis gentibus, aut prosperitatibus summarum rerum elati, montiũ venis, vel apud extremos orbis incolas ꝑscrutantes excisos, erectos dijs superis in religione dicarunt. Estq; asperrimus lapis in figuram metæ cuiusdam sensim ad proceritatẽ consurgens excelsam, vtq; radium imitetur gracilescens paulatim specie quadrata, in verticem productus angustum, manu leuigatus artifici. Primus autẽ Ae-

gyptiorũ

gyptiorum rex Methres hos instituit, qui cum ignobiliori sit fama & rerum gestarũ gloria, necq; multũ laudis vetustati sit additurus, patietur primam huius rei gloriam Semiramidi Assyriorum regis Nini vxori attribui. Hæc ex Armeniorum montibus Obeliscum excisum, ad centum quinquaginta pedum mensuram porrectum, latitudine circa imas radices ad viginti quatuor pedes se protendẽte deuexit, paulatim vt dictum est excrescente longitudine, latitudine se in arctum ita constringente, vt cum longitudine latitudo paulatim decrescat. Opus laboriosissimum excisu, sed quod in deuehendo non parũ plus difficultatis laborisq; exhibuerit. Curribus innumeris per immensa locorum interualla, montium asperas crepidines, vallium horrendos hiatus delatum, Euphrates flumen excepit, fideliterq; alueo concreditum Babyloniæ reddidit. Cuius quæ maior gloria, quam quod in vrbis celeberrimo loco eductum septem toto orbe clarissimorum operum numero, structuræ mõstrositate meruerit annumerari.

De

De Obelisco Thebis consecrato.

QVin & Thebæ istiusmodi insigni vetustatis monimento claræ extitere. Ad hoc opus montibus excidendũ viginti hominum milia deputata dicuntur. Tantæ autem fuit vastitatis altitudinisq́; , vt rex id subrecturus cum vereretur ne non machinæ quibus in altum educebatur, ponderi sufficerent educendo, quo maius periculum artificum indiligentiæ denunciaret, filium cacumini alligarit, insanaq́; molis erigendæ cupidate, filij vitã sacrilegio quodam, periculo prostituerit, vt eius laboris studio diligẽtiori cura Obeliscus, inconuulsus, nullaq́; ex parte labefactatus erigeretur. Insigne magnificẽtiæ huius Argumentum, Cambysis regis furorem, quo splendidissima vrbs in cineres liquescebat, cruentas, incẽdijsq́; imbutas manus, pulcherrimo operi pepercisse. Nec hunc tm̃. Habuit enim & alios duos, alterum a Smairo positum, alterũ. xlviii. cubitorum Eraphij opus.

De Ptolomæo Philadelpho.

HVius laudis hæreditatem sibi Ptolomæus Philadelphus, clarissimis magnificentiæ suæ insignibus, Alexandriæ positis Obeliscis vendicauit. Hic octoginta cubitos longitudine exæquabat, quē Nectabis rex purum exciderat, tantæ molis vt aliquanto maior in statuendo q̄ excidendo labor fuerit: Quanquam Satyri architecti ingenio maior difficultatis pars sit euicta. E Nilo enim ad montiū loca amplissima deducebatur fossa, qua ratibus duabus in latitudinem patulis mirabili artificio deportabatur, tanta difficultate, vt ob operis laborem, deuehendiq; artificiū, architectus quinquaginta talentis, præter operæ eius designatum premium donatus abierit.

De Pherone Aegyptio.

TE quoq; huius gloriæ communione dignissimum, Pheron memoria complector, qui patris Sesostris defuncti cæcitatem, occulto naturæ sensu in te acceptam, magnifico hac obelorū mole expiasti. Cum enim responsum redditū esset, placato eius dei numine qui Heliopoli coleretur

leretur, vrinaq; mulieris quæ coniugij fœdus sanctum, illibatumq; coluisset adhibita, absolutissimo oculos fruiturum officio expertus multarum, præcipue propriæ vxoris vrinam, cum oculorum vitium ratũ persisteret, tandem hortulani cuiusdã vxoris castitate, oculis cum tenebræ fugatæ, luxq; esset reddita, Dei beneficium cuius monitu oculorum aciem receperas, duobus ingentibus Obelorum saxis, omnis ętatis memoria dignissimis, latitudinis octo, altitudinis cubitorum centum rependisti. O stupendę prodigalitatis opus, quo etiam deorum meritis te parem fore credidisti.

De Augusto Cęsare.

HVnc exterorum luxum & Roma nequid magni in se desyderari posset, neue cuiusq̃ quod magnificum iudicarat, expers facti esset, & si non vniuersum, ex parte tñ estimitata. Neq; enim vt veterum labor, excidendi molestia, neq; apud extremos orbis incolas, in summorũ montium iugis scrutandi angebatur difficultate; sed quos inexhaustus priscorum regum

regum luxus,bello domitis gentibus,aut fœliciter magnarum rerum cœptis transactis,dijs superis dicarunt, euulsos tantũ ad vrbem suam transtulerunt. Cuius quidem gloriæ communionem primus Augustus sibi vsurpauit.Inter Romanos em̃ Obeliscos, singulare memoriæ elogium merebitur,qui ex Alexandriæ portu, miraculi gratia aduectus Puteolos, inibiq́ꝫ consecratus,per tenebras ignibus ostensis nocturnos nautarum cursus dirigebat. Est & alterius cuiusdam fama per gentes nationesq́ꝫ sparsa,quem siue Dei reuerentia,cuius nomini dicatus fixusq́ꝫ steterat, siue quod verisimilius,operis magnificentia territus,nec mouere, nec contrectare etiam Augustus dicitur ausus.Quẽ Constantinus post neglecta Dei religione, operisq́ꝫ difficultate magnanimo pectoris robore superata per nili alueum Alexandriam deuexit.Cum interim parandis machinamentis, nauiq́ꝫ admirandæ magnitudinis, moli deuehendæ ardentissimo studio nauatur opera,principis morte (ita vt fit)omnium ardor elanguit. Tãdem tamẽ impo

impositus ad id fabricatæ naui, per Maria, Tyberisq; fluenta, inusitatæ molis pondere obstupescentia, in vicum Alexandri tertio ad vrbe lapide, seiunctum infertur. Hinc lapsibus impositus volubilibus, promotusq; leuius, per Hostiensem portã Circo illatus est maximo. Sola post deuehendi, perq; terras trahendi labores restabat erectio, quæ cum fieri posse humanis viribus desperaretur, inculto hominum robori temperata industria, erectionis spem iniecit. Pars trabes paulum erectas, quarũ densitas nemorum referebat figurã, subtexunt. Pars vastos innectit culmini funes, pars machinas subijcit, deniq; quod ait ille, opere omnis semita feruet. Quanta (dij immortales) molis vastitas quam post maris tyberisq; vndas superatas, in altum educi posse desperatum est. Hic etiamnum reperitur iacens in naumachia obrutus tellure, centum triginta pedũ, præter basim. Cæterum vberior reip. Romanæ huius magnificentiæ gloria contigit. Secutæ enim ętates & alios transtulerunt quorum vnius structura Martium quem vocant

vocant campum gloria illustrauit. Alteri us cuiusdam miraculo, Salustianis hortis decus est additum. Quin et Augusti monumentum, duobus huius structurae molibus, multam vetustati gloriam conciliauit. Habuit & Vaticanum huiusce operis insigne sumptuosissimum ab Sesostridis filio Nuncoreo excisum, cuius etiam ad nostra haec tempora vsq; visentibus apparere manifesta vestigia, ij quibus res experientia patuit, scriptum reliquere.

DE VRBIS ROMAE THEATRIS.

VFERT animum Theatrorum prodigiosissimũ humani ingenij aedificium, inter mira memorandaq; non infimo dignum commemorationis honore. Sed priusquam de ipso agamus, pauca quaedã praelibanda sunt, vt quid sit Amphitheatrum, & cuius rei gratia extructum, intelligatur

Thea

Theatrũ igitur a Græca trahitur etymolo
gia, dicitur eñ ἀπὸ τοῦ θέασθαι, quod est spe
cto, & habet hemicycli formã. Amphithe
atrũ autẽ haud dubie appellatũ ἀπὸ τοῦ ἀμ
φὶ καὶ θέομαι, quod est circũspecto, quasi
in vnũ iuncta duo visoria Amphitheatrũ
primũ omniũ Titũ inuenisse Cassiodorus
est author. Eius hæc sunt verba. Hoc Titi
principis potentia diuitiarũ profuso flu-
mine excogitauit ædificiũ fieri, et cũ Thea
trũ Hemisphæriũ Græce dicatur, Amphi-
teatrũ, quasi in vnũ iuncta duo visoria, re-
cte constat esse nominatũ, quod speciẽ e-
ius arena concludat, & vt currentibus ap-
tum daretur spatiũ, & spectãtes omnia fa
cilius viderent, dũ quædã prolixa rotundi
tas vniuersa collegerat Horũ autem hanc
tradit Originẽ idẽ Cassiodorus, quẽ super
hac quoq; re audiamus. Cũ agricultores fe
riatis diebus sacra diuersis numinibus
per lucos vicosq; celebrarent Athenienses
primũ agreste principiũ in vrbanũ specta
culũ collegerunt. Theatrũ Greco vocabu
lo visoriũ adpellantes, quod eminus ad-
stans turba conueniens, sine aliquo impe
di

dimento videatur. Et infra. Ritus Romani sicut cætera externa ad suam remp. non inutiliter trahentes, ædificium alta cogitatione conceptum, magnanimitate mirabili condiderunt.

De M. Scauro.

EXcellentissimi spiritus, laudatissimique in huius rei structuris magnanimitatis gloriam sibi M. Scaurus vendicat, cui primam huius gloriæ laudem inuiolabilis Plinij autoritas magnifica hac verborum commemoratiõe tribuit. Marcus Scaurus (inquiens) in sua ædilitate fecit opus maximum omnium, quæ vnquam fuere humana manu facta, non temporaria mora, verum æternitatis destinatione. Fuit autem scenæ triplicis, trecentorum sexaginta columnarum. Pars inferior scenæ de marmore fuit, media è vitro, inaudito etiam post genere luxuriæ. Summæ colũnæ imæ duodequadragenum pedum, tabulis inauratis. Cauea ipsa cœpit hominũ octoginta milia. Signa ærea inter columnas fuerunt tria milia numero. Opus vix humani ingenij cogitatione circũscribẽdũ

C De

De C. Curione.

HVnc tamen lu um cui nullum insaniæ genus par videri potuit, C. Curio, qui bello ciuili in Cæsarianis partibus obijt, ingenio superare contendēs, in funebri patris munere theatra duo iuxta fecit amplissima è ligno arcelino, cardinū singulorū versatili suspensa libramēto, in quibus vtrisque antemeridiano ludorū spectaculo edito, inter se auersis ne inuicē obstreperent scenę, & repēte circumactis vt contra starent: postrema iam die discedente tabulis & cornibus inter se coeuntibus faciebat amphitheatrum & gladiatorum spectacula edebat, ipsum magistratum populumque Romanum circumferēs. Quid miretur quis in hoc primum, inuentorem an inuentum? artificem an authorem? ausum cogitare aliquem hoc an suscipere? parere an iubere? Hæc tamen omnia Curio neque rex, aut gentium imperator, nō opibus insignis, vti qui nihil in censu pręter discordiam principum habuerit.

De Pompeio Magno.

Quis

QVis hic gloriętuę famam sine sum-
ma inuidentiæ nota transiliat: cum
principuam in huius operis gene-
re laudem diuitiæ tuæ sibi vendicauerint,
qui mansura Theatri sede posita, ne singu-
lis annis pro cuiusq; victoris libidine eri-
gendorum struendorumq; theatrorũ mo-
lestia magistratus laboraret, vanisq; huius
luxus sumptibus ne quotannis reip. vires
effetę exhaurirētur, perpetuum fama no-
men ad posteros transmisisti. Cuius quan
ta fuerit vastitas Neronis institutũ satis
edocet, qui Germanorũ legatis regni sui
vires ostentare cupiens, publicis ludis ad
certũ diē populũ, quē sigillatim viritimq;
percensere infiniti propemodũ operis fue
rat, in hoc cõuocatũ, caueęq; eius quasi gre
mio cõprehēsum auidorũ subiecit oculis.
Quid nõ efficiant inexhaustę Rom. opu-
lentiæ vires, quæ eas erexere moles, quas
vetustatis inuidia labefactari potuisse ob
stupescimus, easq; ea tēperarũt arte, vt ni-
hil factitiũ, sed oia viua viderentur, quãdo
sic tecta cautibus fuerit, vt præter artem
additam & ipsa quoque naturalis sit visa.

Cauea saxis pendentibus absidatis, iuncturis absco̅ditis in formas pulcherrimas conuenerat, vt cryptas magis excelsi mo̅tis, quam aliquid humanis manibus credas fabricatum. Hæc gloriæ potentiæq; monumenta quos magis quàm Romanos decuerunt, vt qui imperio opibusque omnium gentium superabant imperia, prodigiosissimis quoq; ea artis humanæ structuris antecederent.

De Augusto Cæsare.

AB eo qui argillaceam vrbem, lateritiam sumptibus suis fecerat, infinitis præterea, iisdemq; clarissimis ornamentis eandem illustrauerat, theatrum maximum pulcherrimu̅q; opus octoginta hominum milium capax constructum, miraculi quoq; habendum loco quis negauerit. Ego te licet id sub Marcelli nepotis ex sorore Octauia nomine, vt pleraq; alia sub alieno, conditum sit nomine, memoria complector, omnemq; huius laudis gloriam tibi tribuo. Huius etiam ad hæc nostra vsq; tempora pars licet vetustate, igneq; corrupta, inter Capitolium & Tyberim

Tyberim cernitur.

De Nerone Cæsare.

DIssimile ex parte exemplum, ne Titulorum numerus in infinitum excrescat his subiungendū duximus, indignissimum rati, huius facti claritudinem, quæ summum quoqꝫ diuitiarum ornamentum priori conciliat ætati, sua laude defraudari. Cupiēs profusissimus princeps Tyridatis Armeniorum regis oculos nouo atqꝫ insolito profusionis luxu perstringere, vnius diei opera amplissimum hoc theatri opus auro obduxit, & quo ante ad populi multitudinem Germanis ostendendam fuerat vsus, nunc ad regni opes indicandas aureis laminis texit: sic cōpendio quodam potentiam opulentiamqꝫ vrbis Theatri vastitas exteris prodidit, O imperium viris opibusqꝫ florentissimum.

runt, nos vix animo fideq; capere possimus.

De Labyrintho Cretensi.

SEcundus ab Aegyptio Cretensis fuit, quem Dedalus prioris admiratus tũ amplitudinẽ, tũ artificiũ i Creta erexit, nõ vt queadmodũ prioris author, vesana aut artis, aut diuitiarum ostentatione se efferret: sed vt informe illud Poetis decantatũ monstrum, inexplicabili viarum errore retineret. Hic centesimam tantum Aegyptij partem, continebat, quippe eam quæ itinerum ambages, occursus ac recursus viarum inexplicabiles complectebatur. Aegyptius enim præter Pyramidum creberrima miracula, aularum solariorumq; frequentiam, multo ad structuræ ornamẽtum portentosissima habuit. Huius autem Labyrinthi structura nuda, nullisq; super uacuis sumptibus onerata, nisi quod dolosas illas ambages, inextricabilemq; Aegyptij errorem repræsentarit. Polito lapide tecti fornices cõcinnatiq;. Ipsum opus milia passuum amplius ambulationis continens, ita inter se recursibus occursibusque viarum

viarũ inuolutis perplexisq́;, vt & ipse stru
cturæ architectus memoriæ diffidens, cũ
penitiora eius Theseo comite ad abolen-
dum infame illud minotauri monstrũ nõ
nisi primi introitus limini filo annexo, quo
vestigia regeret quo ex profundissimo ba
rathro in superas emergeret auras, eũ pe-
netrare sit ausus. Et hunc quanquam citis
sime eius abolita sint vestigia, perpetuo
gloriæ decore honorari non inuidebimus

De Labyrintho Lemnio.

LEmnij Labyrinthi cum parcissime au
thores meminerint, quod ad reliquo-
rum formam ad quorum exemplar
constructus erat exigi posse videretur,
nos quoq; in eius descriptione, non anxiã
admodum ponemus operam: præsertim
cũ nihil (quod equidem meminerim) præ-
ter cæterorum amplitudinem eximij habẽ
at. Quare eius memoria contenti, ad cœ-
terorum exemplaria, eos qui sagaci anxi-
aq; cura cuiusuis perfectam efflagi
tant descriptionem ablega-
bimus.

DE

terum veſtigijs inſiſtentes, quæ veriſſima videbuntur, atq; ad inſtitutū curſum pertinebunt maxime ſcribemus. Opus fuit hoc Labyrinthi edificium, omnium propemodum quæ ingenio, manuq; humana facta ſunt, tum ob magnitudinem pluſq̃ humanā tū ob artificioſiſſimā ſtructurę inimitabiliſq; artificij ingeniū maxime mirādū. Duodeci aulis tecto optis, portis altrīſecus oppoſitis inſigne, quarū ſex cōtiguę aqlonē, totidē auſtrū ſpectabāt, quas portarū propemodū innumeræ moles ad cœlū vſq; eductæ, muruſq; cōtinuus obſepiebat. Domicilia habebat partī ſub terras tendētia, partī terrę ſolo impoſita, vtriuſq; loci tria milia quingēta. Nec vana in ijs fides, cū ſcriptorū ipſorū q cū nobis depinxere diligētia curioſitaſq; nō fama auditioneq; tm̄, ſed & oculis huius rei miraculum perluſtrauerit: quanquam ſubterraneorū aſpectu, religiōis metu abſtinere ſint prohibiti, ita vt hic ſacerdotū eius loci pręſidū fidei, aut aſſenturi, aut omnino magnificētiſſimæ rei cognitione carere ſit neceſſe. Superiora aūt vt duxi mōſtroſiſſimis ſtru

DE ITALICO LABYRINTHO PORSENNÆ HETRVSCORUM REGIS SEPULCHRO.

corum regis sepulchro.

TALICVM autē mōstrosissimo opere nulli omnium cedentem, quis indictum pertransierit? Sensit enim & Italia dulcem illā gloriæ nominisq; propagandi titillationem, barbaricisq; regum nationumq; opibus, regum nationumq; omniū domitrix se superari puduit. Huius cū structuræ insania omnem omnium fabulositatem superare videatur, vtemur M. Varronis verbis, quæ simul & pleniorem rei fidem conciliabunt, simul & nos ab omni vanitatis fabularūq; praua suspitione absoluerint. Sepultus est (inquit) Porsenna rex Hetruriæ sub orbe Clusio, i q loco monimētū reliqt lapide q̄drato. Sīgula latera pedū lata triceniū, alta quinquagenū. Inq; basi quadrata intus Labyrinthum inextricabilem, quo si quis improperet, sine glomere lini exitum inuenire nequeat. Supra id quadratum Pyramides stant quinq;.

Quatu-

Quatuor in angulis, & in medio vna. In vno latę pedum septuagenûm quinûm, al tæ centum quinquagenûm ita fastigiatæ vt in summo orbis ęneus & pegasus vnus omnibus sit impositus, ex quo pendeant excepta cathenis tintinabula, quæ vento agitata longe sonitus referant, vt Dodonę olim factum. Supra quem orbem æneum, quatuor Pyramides insuper singulæ extant, altæ pedũ centenum. Supra quas vno solo quinq; rursus Pyramides quarũ altitudinem Varronem adijcere puduit. Fabulæ Hetruscę tradunt tamen, æquali fuisse altitudinem cum toto opere. Quid dicam? O incõcussas regni vires quas tantæ molis impendiũ non labefactarit. Sed & hic tanquam dijs inuidiosus præmaturo concidit exitio.

De sumptuosißimo Simandij Ægyptiorum regis sepulchro.

DIuersi quidem tituli, sed rei propemodum eiusdem exemplum subijciemus, Ex quadraginta & eò amplius quibus clara nobilisq; olim fuit Aegyptus monumentis, solius Simandij regis

sepul

ſepulchrũ,quod cum ob claritudinẽ præter cætera omnia maxime ſcriptorũ operæ enituerit operæpreciũ facere viſi ſumus ſi diſpoſitionis huius ſtructurę attexamus. Cuius ſi magnitudinẽ vaſtitatẽq; perpendas, quas ſtatues manus, quibus tã vaſta moles educi potuerit. Si artificiũ ſpectes, nihil ingenioſius magnificentiusq; humana induſtria cogitari poſſe fatearis erit neceſſe. Circuitu decẽ ſtadiorũ menſurã cõplectebatur. In faucibus porta longitudine duo iugera, altitudine quinq; & quadraginta exæquabat cubitos. Dehinc ingreſſis obuiũ ſe ferebat lapideũ periſtijlũ quadratũ, cuius ſingula latera quatuor iugerũ menſurã æquabãt. Hoc autẽ animalia varia ex vnico lapide ſexdecim cubitorum exſculpta, ſibi innitens ſuſtinebant. Hoc prætergreſſos alia rurſus porta, prioris ſimilitudinem, forma & magnitudine per oĩa referẽs (niſi quod largiore ornata erat ſculptura) excipiebat. Ingreſſum huius ſtatuę tres ſeruabãt magnitudine admirabili, vnici lapidis. Quarũ vnius ſedentis pedes ad ſeptem excreſcebãt cubitos.

Poſt

Post hanc portam & aliud erat peristylũ, sculpturarum arte superiore etiam magnificentius, quę mirando artificis ingenio regis vitæ transactæ quasi summam inspectantium obijciebat oculis. Non procul hinc domus erat columnis suspensa, cuius quodlibet latus iugera duo complectebatur. Hic sumptuosissimum regij cineris receptaculum monumentum, præter summum materiæ precium, præter insanã cuiuscunq; luxus prodigalitatem, aureo circulo ad trecentos sexaginta quinq; cubitos extenso cubiti crassitudine circundatum. In cuius spacij complexu certa mensuræ proportione, anni, dies, astrorum motus, quidue de ijs Aegyptiorum Astrologorum obseruatio certaq; experientia statuerat, futurumq; prædixerat continebatur. Hic & aliud prodigalitatis exemplum quam in Deum eius loci præsidem ex aureis argenteisq; metallis annuatim profuderat Simandius, cuius precij summa inibi ad eius rei memoriam erat scripta. Minæter decies centena & ducenta milia milium. Quid hoc aut sumptu magnificentius, aut

us, aut solerti artificis ingenio excellētius cogitari vnquam poterit?

De Zoroastæ Bactrianorum regis Sepulchro.

ZOroastes Bactrianorum rex armis opibusq́ue potentissimus, qui primus Nini Assyriorum regis tyrānidi collecto exercitu occurrere est ausus, munificentiæ quam viuus exercuerat, pulcherrimum etiam fastigium in morte imposuit. Sepulchrū enī nouē stadiorū altitudine, latitudine decē cōstruxit, vt quem immēsus huiꝰ orbis meatus viuū nō cōtinuerat, hoc mortuū tāq̄ iā palmā præbētem haberet.

De Amasi Ægyptiorum Rege.

AMasis præter multa diuitiarū suarū exēpla, edificiū è solido lapide ab vrbe Elephātina, Saim vsq́ue artificū idustria ꝓmouit, in q̄ trienniū totū exegerūt delectorū artificū milia duo. Eiꝰ aūt edificij tectū extrīsecus erat vnius & vigīti cubitorū lōgitudine, latitudine quatuordecī, octo sublimitate. Huiuscemodi vastissimā molē lapideā per tot montiū præcipitia, conualliūq́ue hiatus promotā quis est q̄ inter veteris magnificētię exēpla reponi debere neget?

De

De Aelij Hadriani Caes. Mole.

AEgyptijs in Pyramidum structuris non tam studio fuit vt loca munitionibus propugnaculisq; obfirmarent quam vt vanam opum suarum in posterorum animis relinquerent memoriam. Vtrumq; autem Hadriani moles obtinuit. Siquidem & vrbi propugnaculum, autoris vero nomini æternam diuitiarum opinionem conciliauit. Describitur autem à Procopio hoc modo: Hadriani quondam imperatoris sepulchrum extra portã Aureliam iactu lapidis impositum. Primus eius ambitus quadrigati figuram habet, constat eñ totus ex marmore pario, summa artificum diligentia exædificatus. In medio vero huius quadrati, rotunda moles adsurgit, excelsa altitudine, & tanta, vt in extrema eius parte area sit, cuius diameter vix iactu lapidis transigitur. Quã molem Belisarius occupans pro arce, & præsidio contra Gotthos vsus est. Erant olim in summa parte vndique magnę statuæ hominum, equorum, quadrigarũ miro artificio elaboratę, has partim integras mi-

milites demoliti, partim confractas in hostes deiecerunt. Hanc etiam nunc Romani pontifices pro præsidio habent, vulgo sancti angeli arx, dubium an vesana hominum superstitione nominatur.

De Septizonio Seueri.

COmmode nobis veterum monimentorum splendorem scrutantibus Seueriani septizonij quo imperatorum quoque cineres condebantur memoria incidit. Erat autem Septizonum magna quædã moles quadrata, quæ septem quasi zonis vel colũnarũ ordinibus inuicem superimpositis in modũ quatuor porticuum ambiebatur: ita vt columnę quanto altiores, eõ minores, breuioresq; disponerẽtur: in cuius medio quatuor parietes loculos quosdã facientes surgunt in quorum summo vel regum vel imperatorum condebãtur cineres. Huius autem adhuc superesse dicuntur tres operis ambitiosissimi velut zonæ, columnarũ pulchritudine, magnificẽtia, altitudine spectabiles ex quibus conijciuntur. Quãta futura erat totius operis altitudo, si moles integra cũ

totis septem Zonis superesset, cum tantam tres solæ hominibus admirationem extorqueant.

De Mausoleo. Mausoli Cariæ regis cineribus ab uxore Arthemisia dicato.

NOn tam molis ipsius ꝙ picturarum nobilitatis nomine, septē orbis miraculis clarū Mausoleum mariti amori ab Arthemisia vxore datum annumeratur. Patebat id ab Austro & Septentrione sexagenos ternos pedes. Breuius autē erat aliquanto à frontibus. Toto circuitu extēdebatur pedes quadringētos .xi. Attollebatur in altitudinē vigintiquinq; cubitis. Colūnis cingebatur .xxxvi. Ab Oriente Scopę artificis manu cœlatū. A septentrione Bryacis, à meridie Timothei, ab occasu Leocaris, tanta operis elegātia, vt inter sese artificum manus quodammodo visæ sint concertasse. Nec hactenus satis quatuor artificū industria visum fuit nobile, nisi quintus quoque accederet. Nam supra Pteron, Pyramis altitudine inferiorem structuram æquauit vigintiquatuor gradibus in metæ cacumen se cōtrahens.

Incu

In cuius summitate quadriga marmorea quam Pythis fecisse dicitur. Hæc vniuerso adiecta operi, centum quadraginta pedes structuræ huius molem eueh ebat. Opus immortalitatis quoque operibus merito annumerandum.

De Augusti Cæsaris Mausoleo.

ETiam inuitus in hoc magnificentiæ genere consistere cogor, adeo certatim huiuscemodi operũ examina (ita vt fit) ex alijs alia sese memoriæ offerunt, stiliq́ȝ nostri officium sibi efflagitant: quorum Augusti, quod non sibi tantum, sed imperatoribus cognatisq́ȝ omnibus commune extruxit sepulchrum, neutiquam suo honore fraudandum videtur. Id opus in Martia valle, interque Flamineam viam ripamq́ȝ Tyberis extruxit. Eius vero magnificentiam Suetonius, qui id inspexit, quod æternum id futurum putarit, scribere neglexit. Quare Cassiodorũ omniũ vltimũ q̃ de rebus Romanis scripsere, de eo audiamus necesse est. Cuius hæc sunt verba. Sed mundi dominus ad potentiã suam opus extollens, mirandam

Romanis erigens fabricã, in vallem Martiam tetendit Augustus. Immensa moles firmiter precincta montibus continetur, vbi magnarum rerum indicia clauderentur. Bissena quippe hostia ad duodecim signa posuerũt. Commemoratione quoque inquit Strabo dignissimũ est quod Mausoleum appellant, in excelsis fundatũ molibus, lapide niueo, & perpetuæ viriditatis arboribus coopertum, in summum vsque ad verticem.cc.l.cubitorũ, ad fluminis ripam coaggeratum. In cuius summo positum est Cæs. Augusti simulachrum ex ære fabricatum. Sub aggere ipso sunt eius loculi & cognatorũ & necessariorum. A tergo vero locus est mirifica cõtinens ambu lacra. In medio autem campi spacio, busti extat ambitus, & hic ipse niueo perfectus lapide, in circuitu ferreos cancellos habẽs & plantatas interius præ se ferentes populos. Habuit duos obeliscos, quorum alter minor quidem, sed loco altior, qui pinciano nũc in colle prostratus cernitur: lunæ, alter Soli dicatus. Is est (vt ait Plinius) Obeliscus qui in campo Martio centum decem

decem pedes à Mesorolide est inscriptus: Splendidissimũ & hoc cõmemorationeq́ dignissimum est opus,

DE SPLENDIDISSIMIS THERMARVM

urbis Romæ structuris.

Riusquam ab hac omnis magnificentię genere insigni vrbe Roma, cogitationis aciem remoueamus, visum est ab his Pyramidũ Obeliscorũq́ splendidissimis operibus, ad nõ ignobiliora eiusdem vrbis Thermarum miracula, non exigua quoq; veteris illius opulentiæ argumenta transire. Quorum principia ob vetustatem, scriptorum opera non enituere. Quod quidẽ incuriosæ hominum negligentiæ tribuetur, tanti operis primũ authorem principiaq́ in densissimis obliuionis tenebris delitescere. Plurima sunt quorum magnificentiã miramur, obstupescimus, veneramur, cum tamen a quo inuenta constructaq́ sint temporum iniu

ria nobis obliterauerit. Hæc si curiosorum curiosa diligentia anxia requirat, veterum socordia non mea castigetur negligentia. Primas tamen quæ scriptorum admirationem meruere (ni interim nos fallat memoria) Romana magnificentia sibi vendicabit. Vt enim balneæ tum priuatæ, tum publicæ, omni bene institutæ reip. tribuerim, ita sumptuosissimas eas propemodumq; diuinas ædificiorum cœlum attingentium moles. Romanæ soli adsignauerim opulentię. Nam quis ita oscitanti diligentia ne dicam an negligentia, veterum pace belloq; res gestas est scrutatus, qui vetustissimum balnearum vsum vbiq; sibi obuium nõ obseruauerit. Sed nos omissis quæ aut nullam aut sanè perquam exiguam in se habẽt admirationem, ad splendidissima horum operũ exempla stili nostri impetũ retorqueamus. Non enim circa curiosas otiosorum hominum speculationes morari nobis est visum; sed quicquid insigne ęternaq; dignũ memoria splendor effecit, q̃ possimus cõpendiosissima narratione memorię tradere. Proinde quid sibi

nomi

nominis ratio velit, quæue ad has moles ędificandas ratio, imperatorum aut alio- qui diuitijs clarorũ hominũ animos conci tarit, deq; magnitudine vastitateq; dice- mus. Thermas gręcę originis vocabulum esse quis nescit: locaq; quę aut calentibus aquis aut ipsis siue aqua fornice igneo ca lefacto, lauandi sudandiue vsum præbue- runt vocatas: easq; extructionum insanias à luxu (quanquã nõ paucos qui in ijs desu darunt modeste constet vsos) profectas, vt his officijs popularis aurę gratissimus su- surrus extorqueretur, dum in ijs conueni ens populi multitudo, lusibus, sudandoq; animi vigorẽ excitat, iocũdissimoq; collu dẽtiũ spectaculo oculos menteq; recreat, dũ hyemis iniuriã gratissimo tepore leuat, æstatisq; iniurias tectorũ vmbra opacita- teq; deuitat. Priuatis ergo omissis, quas vel mediocriter diuites habuisse constat, principũ circa eas res luxuriantiũ magnifi centiã dicamus, in qbus nullũ neq; modũ, neq; mẽsurã fuisse ex etiãnũc extãte Diocle tiani Thermarũ prodigiosissima mole cui nõ manifestũ erit: quas nec barbarica ira,

nec vetustatis maleuolentia, nec furaces eorum manus qui aquęductuū reliquorumq́ splendidissimorū edificiorum lapides ac marmora, in priuatarū ædiū extructiones asportarunt, variantesq́ alternantium structurarū vicissitudines per annos mille ducētos demoliri potuerūt: quarūq́ reliquiæ etiānunc miserabiliter cōcisæ, vniuersæ Italiæ palatia, magnitudine, operisque sumptuositate precedere existimātur. Tāto veterū opes splēdidiores, animi sublimiores nostris his (ne quid amplius dicā) effœtis plane temporibus, vt nec reliquias quidē animo aut sumptu, in speciosissima florentissimaq́ totius orbis parte, sola propemodū vetustatis imitatrice, quisquā mille ducentorum annorū spacio interiecto, superandas aut æquandas saltem sibi existimauerit. Erant autem in his varia & propemodum infinita loca, varijs exercitijs, vsibus, voluptatibusq́ deputata: quędam ad calefaciendas aquas circulari forma, quæ non tantum locis nihil vltra solum infimum erectis, verumetiam pensilibus calidam ministrabant, quam iam

lotio

lotionibus inquinatam, canales subterraneicꝙ meatus, in cloacas euoluebant. Erāt Apodyteria, Lauantium vestes depositas seruantia. Areæ amplissime, vastissimis circūdatæ porticibus, quas diuersi coloris ingentes marmoreæ fulciebant columnæ, quarum nonnullas non sine animi stupore etiamnunc aditantes obstupescimus, nonnullas iacentes, comminutasꝗ non sine grauissimo dolore cernimus, multas pro templorum ornamentis nobilitas auferri fecit. Pauimenta vero Lithostrata, diuersicoloribus conspicua tessellulis, parietes marmoreis tabellis incrustati. Erant & Xysti laxissima amplitudine porticus, hibernis athletarum exercitijs deputatæ, & natatoria populi ludis delicijsꝗ exposita, & quis credat? etiam nemora, denicꝙ nihil non magnificentiæ vndicꝙ relucebat, vt merito inter orbis miracula sacrari cū Pyramidum reliquisꝗ orientis miraculis superbissimis debeant. Qui autem huiusce rei gloriam hac magnificentia meruerint, iam dicere aggredior, sola nominis honorifica mentione contentus, ad ea quæ

iam

iam dicta sunt lectoris cogitationem relē gans, ex quibus operis magnitudo, soler/ti indagatione facile perpendi poterit. Nobis quoq; hæc iam satisfactura erant, nisi peculiari oratione nobilissimorum operū auctores celebrari mererentur, & institu-ta scribendi ratio in exempla rem digere-re compelleret.

De Nerone Rom. Imperatore.

AC primum quidem in tanto laudis splendore Neronis subit magnificē tia, quæ non infimam huius gloriæ portionem sibi vendicauit, immēsis Thermarū pōderibus cōstructis, vbi post Alexādrinæ sunt positæ, quarū etiānunc ingentes ruinas conspici vetustatis studiosi adferunt. Neronianarum autem cum re nomen simul interijt, omnisq; huius munificentiæ memoria, pari affecta adflictaq; calamitate, in perpetuis mersa tenebris delitesceret, ni æternis credita res literis, bona fide posterorum cognitioni foret reddita. Itaq; te nunc appellamus. Quod nunc conspicuus emineas, nunquam morituris scriptorum monumentis acceptum referre

re

re debes. Quæ enim tu ad æternitatē con struxeras, breuissimum temporis spaciū ita absorpsit, vt ne nominis quidē reliquiç vestigiaq́ in nostra versatura sint memoria, nisi fidissimis rerum gestarum custodibus, literis forent tradita. Tanto certiora minusq́ mortalitati sunt obnoxia quæ doctorum hominum scriptis posteritati trāduntur, q̄ quæ sui admiratione splendoreq́ perpetuā hoim conātur eblādiri memoriā.

De Vespasiani Filio Tito Augusto Cæs.

EAndē q̄q́ magnificētiæ huius splēdore instigatus Tit. Vesp. amor & deliciæ (qd' ait ille) generis humani, diuitiarū potētiaq́ gloriā ad posteros trāsmisit. Hoc tn̄ eius cæterorū munificētia mirabilior, q̄d q in tāta alieni cōtinētia vixerit vt ne cōcessas solitasq́ collationes acceperit, nemini ante se munificētia, apparatissimis largissimisq́ ædendis miraculis, impar sit repertus. Hic etiam ille qui recordatus neminem quodam die suam in se sensisse liberalitatem, omni ætati memorandam vocem ædidit: Amici (inquiens) diem perdidi, triduaniq́ vrbis incendij calamita-

tem

tem, multo quàm ante speciosiore celebrioreq; publicarum priuatarumq; ædium structura suppleuit.

De Antonio Caracala Cæs.

VErum tui infandum deuotumq; caput, cuius omnis memoria sceleratissimam fraternæ cædis detestatur impietatem inuitus memini, vtpote digni qui sempiternis obliuionis tenebris sepultus, ex omni hominum memoria deturberis, cum nihil aliud quod commemorationis gratitudinem mereatur, quàm quod amplissima Thermarum erexeris miracula, per totius vitæ cursum patraris. Eximium sanè opus, cuius solearem cellam, vlla alia ratione, quàm qua facta erat fieri potuisse negarint mechanici. Nam ex ære cupro cancelli subpositi esse dicti sunt, quibus concameratio tota credebatur, tanta latitudine, vt non fieri posse latior mechanices peritissimi iudicauerint. Quarum adhuc ingentes ruinæ cum altissimis parietibus, columnisq; semisepultis miræ & magnitudinis & pulchritudinis conspici dicuntur. Indignus plane es, cui tanti operis

ris gloria tribuatur.

De M. Agrippa.

NEq; ab hoc laudis genere M. Agrippa alienus extitit, qui nõ minus hic veræ laudis, quàm in aquæductus opere meruerit. In vtroq; certe perpetua nominis sui præconia inuenit.

De Septimo Seuero Cæs.

ET te bellicis rebus nemine ante imperatorum inferior Seuere, orationis meæ angustijs, pręclarissimorum virorum qui hac in re nominis sui propagarunt memoriam classi interseri patere. Non ignoro enim à quanto armorum splẽdore te ad Thermarum officia auocem. Sed dignaberis quoq; illustrissimis principibus, qui vrbis splendorem mirabili huius generis opere illustrarunt adnumerari. Nihil tuæ gloriæ vetustatis derogauit inuidia, quæ huius tuæ structurę opera infestissimo rosit dente, cum eius memoria etiamnum recens in hominum mentibus vigeat.

De Gordiano Cæsare.

Age &

AGe, & Gordianum ad hanc in vrbis Romæ splendorem effusissimorum principum classem referamus, q̃ præter monstrosissimam regiæ edificationem ducentas columnas vno stilo continentis & Thermarum portentis, qualia tunc nõ nisi Romæ nusquam orbis terrarum habebat constructis, clarus etiamnunc in hominũ animis atq; nunq̃ moriturus viuit.

De Diocletiano Cæsare.

QVidẽan ego te prudentissime munificẽtissimeq; Imperator Dioclea Dalmaticæ regionis vrbe oriunde indictum abire sinam? qui quo vera opulentiæ tuæ exhiberes spectacula, neq; cum Imperij Rom. inclinatione, priuatas opes inclinatas certissimis doceres argumẽtis, nemineq; iam commemoratorum principum validis Imperij neruis fruentium inferiorem te esse, mirandum in exquilijs Thermarum cũ summa laude erexisti ædificium. Cuius adhuc operis fragmenta, ruinasq; nostra hæc tempora cum admiratione venerantur, quæ talia sunt vt non tantum omnium principum palatia magnitudine,

dine, ſumptuq́ꝫ æquare, ſed etiam ſuperare ab ijs, quorum oculos tanti operis ſplendor perſtrinxit, commemorentur.

De Cæſare Domitiano.

QVod tuæ munificentiæ in hoc laudis genere, perquam tenuis ſenſus ad nos labatur, Chriſtiani nõis inuidiæ, qua ſupra oẽs pectoris tui violentia exarſit, non diligentiſſimæ eorum temporum curioſitati imputabis. Merito enĩ eorum qui ſibi non virtute, ſed ſtructurarũ inſanijs immortalitatem promittunt opera, ſempiternis obliuionis traduntur tenebris. Quare neq; ego te orationis beneficio, illuſtriore fama, q̃ violati numinis iuſtiſſimum conſilium patitur, dignabor. Non enim Chriſtianorũ calamis celebrari mereris, quorum ſanguine effera mentis tuæ rabies ſatiare non potuit. Huius quoq; rei gloria vtinam æquæ tibi poſſit derogari, ac peruerſiſſimæ mentis labe nomen tuum conſpurcari eſt procliue.

De Aureliano, Conſtantino, & Nouato principibus.

Non

NOn sinunt me diutius licet magnificentissimis operibus clariora ac diuersi generis exempla immorari. Sed ne nominis vestri inuidia illustrissimi principes Cōstantine, Aureliane & tu Nouate qui omnes de nomine vestro vocatis Thermis Reip. gloriam honestastis, laborare videar, cum præclarorum exemplorum multitudo nos reuocet tenui, saltem mentione honestabo.

DE MIRANDIS PONTIVM STRVCTVRIS EXempla.

De Semiramide.

NON erit hic pręclarissimum interq; mirabilia oriētis opera numerati Pontis miraculum, quo Euphratis Babylōniam interfluentis ripas Semiramis omnis generis operum fœcundissima mulier iunxit, honore suo fraudandū. Erant enim summæ difficultatis opus aut fundamenta iaci, aut iacta non statim flumi-

minis vi euerti, altiſſimum limũ flumine quo penitus ad fundamenta iacienda egeſto, vix ſuſcipiendo operi firmum ſolidumq́ solum reperiebatur, Harenæ autẽ ſubinde cumulatæ, ſaxisq́ quibus ædificij moles incubitura erat annexæ, dum inundantiſſimi fluminis vi, ob meatus obſtructos laxarentur, rapidiore quàm ſi libero curſu inerant, impetu vndas in Pontem illidebant. Columnæ recto erant in imum fluminis itinere demiſſæ, duodenũ pedum ſpacio inter ſingulas poſito, ferreis truncis qui liquefacto plumbo atque infuſo ipſas Pontis coniuncturas compingerent circumuinctæ. Eæq́ ne aut violenti fluminis rapiditate, aut vndarum alluuie labefactatæ euerterentur, cauarenturq́ angulosis ſeptæ circummunitæq́ ſunt ſtructuris, in eam altitudinem extra aquas eductæ, ad quam efferueſcentis fluuij rabies peruentura non credebatur, quæ omnia ne quid magnificentiæ, ſumptuumq́, deeſſet, immortali Cedro Cypariſſo, ac Palma ſummi precij lignis ad quinq́ in longitudinẽ ſtadia, in latitudinem triginta pedes con-

iungebantur. Opus nulli omnium quæ sequens ædidit memoria neq; sumptu, neq; magnificentia inferius.

De Xerxe.

GRæcorum fabulis Xerxes illustratissimus, Isthmi Achaici angustijs exercitus labore perfossis, maioris potẽtiæ ostentandæ libidine ex proximi conatus successu instigatus, fretũ id quod Abydũ Chersonesi ora salebrosa Hellespõto in mare procurrente disiungit, continuis succedentium nauium ordinibus exercitui suo tranabile reddidit, cuius angustiæ, ad vlteriorem continentẽ septẽ erant stadiorum. Iam erat exercitum transportaturus, cum sæuior de repente exorta maris tempestas, nauium retinaculis partim intumescentis vndæ vi disruptis, partim nauibus inter se collisis conuulsisq;, maximi laboris difficultatisq; negotium breuissimo momento prorsus fecit irritũ. Cuius iniuriæ dolore exacerbatus regis aĩus, potentiæ exemplo etiam sacrilegij scelus cœpit adijcere, in non sentientẽ Neptunũ cõpedes mittere, acerbis conuiciorũ plagis,

sæuire,

sæuire,ac etiã si dijs placet verbera insona re. Misit enim qui trecentas plagas infli gant,compedes in pelagus mittant,ac conatibus suis rebellẽ Neptunũ huiuscemo di increpatione castigent. O aqua amara, Dñs hoc te supplicio mulctat, quod nunq̃ male de te meriti cœptis procaciter restiteris. Te tñ velis nolis pedibus trãsmittit. Nec diutina mora. Nihil acerbissima tempestatis iactura moratus(mirabile visu dictuq́) nauiũ numero pelagus denuo obtexit. O nimia potentiæ cõfidentia, qua non tantum exciduntur montes, vallium hiatus æquãtur, sed cui etiam ipsa rerũ na tura cedere cogitur.

De Alexandro magno.

NIhil huius quoq; potentiæ nimium fuit. Persis in Susidarum Pylarũ an gustijs, quas Ariobarzanes loci fre tus natura,regis aduentũ excepturus inse derat,in fugã coniectis,Persepolim vrbem regionis caput, dum recentis stragis ter ror desidi omnium animos detineret igna uia,festinans à Tyridate regiæ Gazæ cu stode admonitus plebẽ de regijs thesauris

diripiendis, consilium inire, properauit eos relictos occupare. Ad hæc Tyridatis instigationes vocesq; docentis expeditũ esse iter, loca ab omni hostilis fraudis suspitione esse alienissima, quasi frigidam suffundebant. Quare cum omnem bene gerendæ rei spem in vnica celeritate positam cognosceret, equitatu tantum adsumpto, immensum iter vnica emensus nocte, prima luce in Araxis fluminis ripis constitit Hic nihil tanta festinatione actum cum videret, Araxe iter impediente, ni ea qua tã tum itineris transmiserat celeritate, flumen quoq; emetiretur, vicis qui in propinquo erant dirutis atq; direptis, saxisq; in fũdum demersis, strenue breuissimo momẽto, quod multorum annorum opus laborq; videri poterat quasi Ponte obduxit, inopinatoq; aduentu, plebis furore coniurationeq; discussis, arce regia thesaurisq; ex voto potitus est.

De Iulio Cæs.

LIbentissime Cæsarem Alexandro, fortem forti, magnificum magnifico iũgimus, qui Vbiorum dedititiorũ populi

puli Roman. precibus motus, quos aſſi-
duis eruptionibus ferociſſima Sueuorum
gens territabat, quo hoſtem nominis ſui
autoritate ac amicitiæ opinione qua Vbijs
iunctus videretur a maleficio et iniuria co
erceret, omnino Rhenum ſibi traijciendũ
exiſtimauit. Quod quidem nauibus moli
ri cum ignominioſum & ſuę & populi Ro
mani dignitati reputaret, etſi nimia flumi-
nis rapiditas, latitudo ac altitudo omnem
Pontis ſternendi ſpem eripere viderẽtur,
mirabili tamen ratione inſtituta, decẽ die
rum ſpacio, quibus materia etiamnum ru
dis comportata fuerat, omni opere perfe-
cto exercitum traduxit. Nec ſemel hæc q-
dem. Sed ſecundo quoq; Rhenum cuius
obiectu fretus ſecure hoſtis Cęſaris aſper
nabatur vires, Ponte quaſi iugo captum
populi Romani vſibus ſeruire coegit. Tã
tam materiam cæſam, iuncturiſq; contra
eam fluminis rapiditatem colligatam, bre
uiſſimo decem dierum ſpacio, is minime
mirabitur, qui ſexcentas triginta naues,
in ſumma omnium rerum inopia (cũ ma-
teria ex Hiſpanijs eſſet comportanda) in-
E.iij. com-

commodiſſimo hyemis tempore ad Britã nicum bellum ab eodem conſtructas diligentius animaduerterit.

De Nerua Imperatore.

QVid de Danubio vorticoſiſſimo ferociſſimoq́ꝫ flumine, tanta gurgitis altitudine, pelagiq́ꝫ in morem latiſſime diffuſo, pontibus à Traiano Nerua ſtrato dicam? Cuius quidem hæc fuit occaſio. Romanæ legiones Danubium traiectæ, omnem eam regionem late armis tenebant, quibus ne fluuio frigore adſtricto libera præſidiorum auxiliorumq́ꝫ negaretur inductio, eaq́ꝫ res Barbaris Romanos vexandi, reiq́ꝫ bene gerendæ præberet occaſionem, itinere, commeãdiq́ꝫ vltro citroq́ꝫ facultate intercluſa, opus mirandũ, maximeq́ꝫ mirabile adgreſſus eſt Traianus. Viginti ſtabant ex quadrato lapide pilæ, altitudine pedum centum & quinquaginta, præter id quod fundamentum firmitatemq́ꝫ terræ immiſſum præbebat. Latitudine autem ſexaginta pedum continebantur, inter ſe centum & ſeptuaginta pedes diſtantes, fornicibus concamerationibuſq́ꝫ con

q; coniunctę, Tantas moles in ea fluminis altitudine rapiditateq;, in limosis vadis, stabiliri, columnas extrui potuisse, maximã sempiternamq; ætati ei diuitiarum magnificentiæq; gloriam conciliauit.

DE FLVMINIBVS DERIVATIS.

De Miride rege Ægyptio.

ADEM insania quæ maria fluminaq; pedibus meabilia effecit, terras quoq; nauibus permeabiles reddidit ad quod genus opera anim9 versus, in Aegyptij regis Miripis admirationem rapitur, qui acceptas regni habenas amplissimis splendidissimisq; conatus decorare operibus, quibus & regni amplitudinẽ extẽderet, simul sibi apud posteros ppetuã munificẽtię opulẽtię q; gloriã lucraret, decẽ stadijs supra vrbẽ admiranda vtilitate, magnitudine incredi

bili, lacum tria milia & sexcenta stadia cõplectentem ambitu, in præceps quinquaginta passus tendentem, effodit. Hoc quidem consilio. Nili incerta sunt incrementa proq; ijs, fructus terra incolis partitur. nã flumen iustam mensuram excedens, superfluo limo agros reddebat inutiles, ipsaq; sibi obsistebat fœcunditas: infra consuetos autem limites sedens, siccitatẽ nimia arefactos agros sterilitate adficiebat, alterutroq; vergente fluuij natura, æque grauis expectanda erat agricolis calamitas. Cui incommodo huiuscemodi regis potẽtia temperamentum addidit, ne cũ supra modũ excresceret, diutius aqs terrę incubantibus, superfluo limo redderentur agri inutiles, neue aquæ infra consuetã altitudinem residentis defectus, eosdem siccitate perderet, q̃ inundantis supramodũ Nili rabiẽ, tanq̃ vinculis iniectis frenaret, & segniciẽ demissius se effundentis consilio castigaret, ducta à fluuio ad hunc lacum vsq; per stadia octoginta quinque, iugera latitudine fossa, quæ efferuescentis fluminis aquam receptam, nunc ostijs clau-

sis

ſis, nunc apertis, pro agricolarum emitteret arbitrio, publicum regionis viciũ priuatis ſumptibus cõſilijſq; caſtigauit. Quę faucium ipſius foſſæ (dij immortales) pondera, quæ ſiue relaxarẽtur, ſiue clauderentur, quinquaginta talenta, (quæ noſtrate numiſmate octo milia librarũ Flandicarum ſeptingentas, & eò amplius cõſtituebant) in ſumptus ſibi poſtulabant. Quæ eiuſdẽ amplitudo? ex cuius vectigalibus numeroſiſſima ſalſamentariorum turba, reginę ipſi in vnguentorum delicias, reliquumq; corporis cultum, ſingulis diebus argenti talentum ſuppeditabat. Non me contineo quin exclamem. O inexhauſtam regni opulentiam. O animum tantis diuitijs dignum, qui ijs in multa ſæcula publicę vtilitati agros tanquam largiſſimo imbre irrigauit.

De Seſoſtri rege Ægyptio.

MEmoria Seſoſtris quoq; in huius rei munificentia ſemper recens poſteritati erit, neq; vnquam inuidioſa temporum iniuria, ignorantia hanc laudẽ obruet, qui omnẽ eam oram quę à Memphi ad

phi ad mare ſpectat, crebris aquarum à flu-
mine deriuatarum alueis ita diſtinxit, vt
duplici commoditati ſeruirent, campi flu-
uiali lympha rigarentur, naueſq; compen
dioſiore aditu reciperentur, qua ex re am
pliore rerũ copia terrę nauigationis com-
moditate imbuerẽtur. Neq; vnica hæc ora
tanta regis ſenſit officia. Plæraque enim
Aegypti loca, hoſtium incurſibus, ob iti-
nerum facilitatem patentia, frequentibus
interiectis à fluuio foſſis, ab omni hoſtili
vi ſecura reddidit.

De Semiramide.

HOc quoq; q̃ clarum memorabileq;
exemplum haberi debet. Pontis per
Euphratem fabricãdi curã cum ani
mo concepiſſet Semiramis, lacus effluuio
effoſſo, omnem fluminis vim eò contorſit,
ne aut recens iacta pontis fundamenta ra
piditate ſua diſijceret, aut architectis per-
ficiendiq; moliendi moleſtiam preberet.
Quanta paludis effoſſæ amplitudo, quæ
perenni inundatione fluminis torrẽtis vor
tices gremio ſuo nihil grauata excepit: dũ
pontem diuinum planè opus ſtrauiſſet,
priſti

pristini aluei crepidines iisdem quibus Babylonici muri celeberrimum orientis miraculum cõpacti erant, solidasset, innumeros propemodũ ad aquam ex vrbe descensus publicæ vtilitati eadem materia extendisset. Quibus omnibus perfectis (numinum fides) Euphratem è stagno ad priorẽ cursum reuocauit, An quisquam tam torpenti in veteris magnificentiæ consideratione ingenio reperiri poterit, cuius non hic pręcordia dum hominum arbitrio tantorum fluminum violentiam subiectam, ac quasi eorundem nutu sursum deorsum iactatam audit, flagrantissimo admirationis igne calescant.

De Cyro Persarum rege.

NOn minus admirationis in hominũ animis eiusdem imitatione exempli reliquit Cyrus, quanq̃ nõ iisdẽ q̃bus illa motus caussis, sed per animi impotentiam grauissimis iracũdiæ succũbens adfectibus, vt quam illa publicę vtilitati operã desumpserat, hic inani vindictę cupiditate in nõ sentientem exardescens, exhibuerit.

Expe

Expeditione in Babylonẽ desumpta, cum Gyndis amnis ripas, multas emensus terras attigisset, qui cum vndarum obiectu diutius aliquanto q̃ tanto furori par erat, à cœpto itinere retineret, rapidioribusque vorticibus, altioreq́ꝫ aqua pedestrem negans transitum, nõ nisi nauium adiumento spem transportandi exercitus faceret, è sacris equis (quos tum sic vocabant) quidam siue iuuenili quadã petulantia, siue virtutis ostentatione instigatus, aut vt reliqui exercitus moram exemplo suo castigaret, alueum fluminis ingressus natatu vlteriorẽ fluuijoram petebat. Qui in mediũ prouectus, vbi vastiores voluebãtur vndæ, contorquentiũ atqꝫ in orbem se rotantium fluctuum, vorticumq́ꝫ rapidorũ violentia obrutus medijs aquis absorbebatur. Cyrus muliebri vlciscendi cupiditate ob fluminis iniuriam exæstuãs, se ita id redditurum exile vt ne transeuntiũ genua vndis adspergat, cõminatur. Nec mora. Suscepta expeditione omissa, exercituq́ꝫ ad opus perficiendum distributo, in centenos octogenos, aut vt Orosius opinatur

natur quadragentos & sexagenos alueos flumen comminuit. Tantam potentiã quę naturæ ipsi violentas barbaricasq; ausa sit inferre manus, ac post se quasi cathenatã ducere, quis æternæ cedro mandandum esse negabit?

De eodem.

PRioris conatus fœliciter succedente alea, animos Cyrus tollens, id quod in Gynde secundum Euphratem flumine clarissimo ante tentatum successus optatos erat cõsecutũ, in Euphrate quoq; simili gloria perfecit. Babylonijs enim longo iam tempore frustra obsidione pressis (quippe qui futurarũ rerum statũ animo præuidentes, multorũ annorum commeatum conuexerant) cum iam consilij inops à spe capiendæ vrbis excidisset, quam & mœnium vastissima moles, fluminisque altissimi latitudo roborarant, seu à quopiam submonitus, seu per se quid in rem foret animo præuidens, rem perpetuæ sæculorum omnium memoriæ consecrari dignam adgreditur. Flumine in vicinam paludem quam Semiramis, pontibus id ipsum

ſum flumen iunctura olim effoderat, iner tiori copiarum parte inducto, alueum pri ſtinum ita ſiccum reddidit, vt vix vadan tium ſurę leui fluctuum adſpergine adlue rentur. Qua occaſione oblata ante à Cy ro admoniti, vrbem minimo captã nego cio deuaſtãt. Dignus es planè nobiliſſimæ huius vrbis expugnatę gloria, cum poten tię tuæ nõ magis laborioſum eſſe ſtatuta perficere, q̃ ſtatuere à dijs immortalibus ſit conceſſum.

De Xerxe, Perſarum rege.

XErxem illum ſuperbiſſimum freti Helleſpontiaci littora nauibus iun gentem, perq; mare pedibus vaden tem, naturæq; officia pro arbitrio mutãtẽ quis hic prætereat? Superiore claſſe iuxta Athon nauibus præterlectum adflictata, priſtinis itineris periculũ longitudine mq; fugere volens Athon in longitudinẽ paſ ſuum mille quingentorum à continente abſcidit; perfodit, tranſnauigauit, fretoq; nauigabilem reddidit, perpetuo ad vlteri orem vſque iſthmi oram alueo deducto, qui compendioſo itinere claſſem in vlteri us ma

us mare deduceret, quod alioqui non nisi longissimo maris tractu nauigatione reflexa fieri poterat. Sic elementorum commutata natura, terras marium, maria terrarũ vsum prębere, quælibet pro arbitratu suo fingens atq; refingens, potentia sua adegit, tanquam qui eorum nõ vsum sed imperium à cœlo adfirmatum haberet. Adeo nihil ita arduum, quod aut veterũ animus tentare detrectaret, aut opes potentiaq; perficere nequirent.

De Semiramide Assyriorum regina.

SImilibus opulentię neruis fulta, in simili magnificentia illustris apparuit Semiramis, cuiuscunq; generis admirabilium operum mulier fœcundissima. Ecbatanam clarissimum Medię caput cum accessisset, præter regiam regio insignẽ luxu aquæductuũ quoq; cõmoditate frui fecit. Erat vrbs cãpestri maximeq; inportuno loco sita, nullis neq; fontiũ aut fluminum, aut alicũdę accersitę per aqueductus aquę alueis irrigata. Quare ne dũ glorię vrbis

augen

augendæ curam impẽderet, necessariæ rei inopia laboraretur, aquæductum summo impendio laboréq; (quod res ipsa secum rationem ineunti satis loquitur) per Oratorem arduum, accessuq; difficilem montem produxit. Omnibus enim circũquaq; positis locis, scaturentium fontium leues aquarum vortices, præterquam imis montis radicibus, quę ingenti lacu alluebãtur, natura inuiderat. Cui malo remediũ adhibendum rata, per montem cuius recto itinere ascensus stadia vigintiquinq; explebat, maximo & labore, intolerabilibusq; sumptibus, ima radicis parte ruptum, lacum in vrbem fossa latissima, altitudine quadragintaquinq; pedes elata induxit. Animum muliebrem tantarum rerum cogitationibus non succubuisse, non defecisse thesauros, dum saxosi montis radices tantos meatus repugnante natura, admittere coguntur, quis satis queat admirari?

De eadem.

ANtiquam reliquorũ principum exempla aurem mihi vellicãtia, à te retorqueant, quanquã nõ vsquequaq;

ti tu

titulo respondẽs exemplum subijcere placuit. Per Ecbatanos ad Iarcieum montẽ, iter destinatum, cum frequẽtia montium præcipitia, valliumq; horrendi hiatus non nisi cum grauissimo totius exercitus labore periculoq; negarẽt, illa potentię suę oblatam materiam gaudens, discussis anfractibus, locisq; concauis horrendisq; præcipitijs ad planum deductis, breuiorem simul & expeditiorẽ viam reddidit. Quod idem paulopost in omnibus Persidis, cæterisq; quibus imperabat Asiæ locis, quæ aliquã naturæ imitationem requirere videbantur, montibus saxisq; incidendis vallium hiatibus in planum efferendis, ab eadem repræsentatum est.

De Crœso Lydorum rege.

ITer Crœsi exercitũ ducentis, Halis fluuius ex Tauri montis radicibus per Cateroniam Cappadociamq; defluens interiectu suo remorabatur, nec ob altitudinem vado transiri, nec ob materiæ inopiã pontibus sterni poterat. Facillimum tantę opulentię regis, ijs difficultatibus repertum remedium est. Amplissima enim fos

ſa à ſuperiore fluminis parte circũ caſtro=rum latera deducta, in eamq; aquis deri=uatis, alueum à frõte caſtrorum poſitum, mirabili opere poſt exercitus terga circũ=duxit, copiaſq; in citeriore fluminis parte conſiſtentes, portentoſo operis miraculo, in vlteriorem ripam tranſmiſit.

De Ptolomæo Aegyptio.

HAbet & Aegyptus inſigne huius gloriæ monumentum, foſſam à Pelu ſiaco oſtio ſumptuoſiſſimo opere ad rubrum vſq; mare deductã, quam cœptã Nechaus, ob ſummam operis difficulta=tem, multorum annorum requirentem la bores imperfectã relinquere coactus eſt, cuius poſt Darius, cupiens aliquod poten tiæ liberalitatiſque Aegyptijs relinquere monumentũ, aut vt officijs ſubiectorum animos obnoxias ſibi redderet; perfectio=nem meditabatur, à quo conatu cum eum ſiue inundationis periculum, ſiue laborio=ſiſſima operis difficultas deieciſſet, inter=ruptos foſſarum anfractus relinquere eſt coactus. Ptolomeus autem horũ aut ani=mi demiſſionem aut inopiam caſtigare vo

lens,

lens, opportuno locò ſinuoſis ductibus foſſa extenſa, rem Dario maiorē q̃ pro humanis viribus viſam, ſingulari artificio perfecit, & quo nõ tantũ diuitiarũ penuriã ſed etiam imperitiã Dario exprobraret, eò foſſam aquarũ fluxu temperauit, ne aut inundationis periculũ metui, aut nauigationis cõmoditas prohiberi poſſit. Nauigationi relaxatis foſſæ oſtijs, quod ſatis erat aquæ dabatur, ijſdem recluſis, nimię eius multitudinis metus accolis adimebatur, Sic quod nulli hactenus à dijs immortalibus datum videri poteſt, commoditate abſq; alicuius periculi metu frui, huius regis opibus agreſtibus euenit.

De Alexandro Magno.

IN alijs plęriſq; magnus, in hoc quoq; nõ parua magnitudinis exẽpla edidit Alexander. Babylonẽ hic quã medius Euphrates interluebat, cũ foſſam pariter & gerem inſtituiſſet, ſubito flumine auerſo per ipſum fluminis alueũ ingreſſus capit.

De C. Iulio Caeſ.

FOrtiſſimi iperatoris Alexãdri, mẽtio in C. Cęſ. ſtrenuiſſimi quoq; pricipis memoriã me rapit, q Vxellodunũ Cadurcorũ

oppidum in præcipiti positum;cum neque ob firmitudinem præruptosq; quibus obseptum erat aditus, machinis bellicis expugnari posse videretur,siti adflictum rescissis alioque cōtortis fontis qui obsessis aquæ præstabat copiam venis,ad deditionem compulit, cum tantam rem non hominis cuiusquam cōsilio,sed deorum tantum potentia fieri potuisse in animum induxissent.

De P.Seruilio Isaurico.

P Seruilius quem Isauros munitissima Ciliciæ arx Isaurici nomine honestauit, cum in obsidione ocio senesceret exercitus, locorū natura vrbem defendente, ac commeatus quē eo ex marium deprædationibus conuexerāt fame eandem expugnandi spem adimeret, nouam commentus victoriam:flumine auerso,siti ad deditionem compulit, cuius victoriæ perpetuum trophæum Isaurici nomine adsumpto sibiipse erexit.

De Q.Metello Macedonico.

Quan

QVanquā vulgaribus hic rebus,nec diuino magnificentiæ ſplendore ni tentibus non ſit locus,erit nihilominus duobus triumphalibus Macedonici & Celtiberici nominibus inſignitus Metellus in exempla referendus,qui memorabili ac admirabili exemplo caſtra hoſtium in ſubmiſſioribus locis conſtituta, fluminis emiſſi vorticibus inundauit.

De Demetrio rege,Caſ. dictatore, C. Principe.

SI in arduis conatus ſua nō caret laude, nec mihi Demetrius rex.Dictator Cæſar.Domitius Nero.ſua fraudādi ſunt gloria Iſthmi Achaici anguſtias incredibili opere quanquam infauſto (vt omnium patuit exitu)perfodere in animo inſtituentes. Id quis in Caligula profuſiſſimo principe miretur,quem id efficiendum quod fieri poſſe negaretur ſibi ſumere ſolitū accepimus.

DE ROM. AQVAE-
DVCTIBVS.

IBERIVS per omnes terrarũ angulos cogitatione vagantis animum, vnius Romæ inuisa alibi aquę ductuũ miracula nimio operis splendorę ad se rapiunt. Ingentis horum magnificentiæ argumentum, nullas quanq̃ gloriæ caloribus æstuantes nationes, aut aĩo cõplecti, aut labore circũscribere eos fuisse ausas, & ferocissimã Gotthicæ immanitatis barbariem quam ne vrbis quidem præclarissimæ reuerentia à feritate, facibus, demolitione prohibuit, horum operum admirationẽ ab iniuria abstinere compulisse. Quodsi quis diligentius aquarum abundantiam, balneas, piscinas, Euripos, domos, hortosq; suburbanos quæ horum aqua perluebantur, venientium insuper spacia, excelsissimosq; arcus, quibus aquam locis demissioribus excipi necesse erat animaduertat, montes per-

perfossos,conualles æquatas,pyramidum ociosas moles, cæteraq; Græcorum fabulis opera illustrata,minoris est habiturus, ac innumeris necessarijsq; aquæductuum miraculis vel comparare propemodũ pudebit. Ea enim etiamnum minitantiũ murorũ pondera, principem totius orbis vrbem qui τοπογραφικῶς nobis delineant,verborum magnificentia stupentibus nobis exponũt, vt nõ mediocrem hinc vetustati laudem omnino conciliandã putem. Quę singulari cuiusque descriptione facile patescet. In numero ordineq; non admodũ crimus solliciti, quę cũ inutilẽ prorsus molestiam habeat, nihil propemodũ ad hoc nostrũ mellificium cõferũt,sed ociosis tantum hominibus molesta anxietate se macerandi præbent occasionem.

De Appio Claudio Censore.

REp.Rom.secũdioris fortunę afflatu luxuriante,veterũq; sordiũ pauperię nouo splendore eluẽte, aquę è fontibus aut Tyberi haustæ vsus,prodigiosissimis aquęductuũ miraculis cõmutatus est Cuius ostentationis prima gloria Appio

 Clau

Claudio(cui postea casus cæci cognomen addidit,)tribuatur. Hic Appiam(quæ appellatione hac perpetuę autoris nomẽ memorię consecrauit,)post Samnitici belli finem,M. Valerio Maximo,P. Decio Murena coss. in vrbem induxit. Hæc tamen quanquam Appij nomẽ perpetua fama illustret,nõ parum C.Fabij eiusdem dignitatis collegę opera,adiuta est, qui eius aquæ venis inquirendis, nimio studio incumbens Venoçis cognomine locupletatus est. In agro Lucullano,via Prænestinà, inter miliarium.vi.&.viij.diuerticulo sinistrorsus,passuum septingentorũ,octoginta concipitur,ducta à fontibus ad Salinas, locum trigeminę portæ vicinum,ad passuum vndecim milium centum triginta extensa,saluberrimo scaturentiũ aquarum fluxu,meatu subterraneo passuũ vndecim milium,centum triginta, Substructione vero & supra terram opere arcuato, ad portam Capenam passuum.lx.labens priuatis publicisque vsibus seruiebat. Dignum omni admirationi miraculum.

De M. Curio Dentato.

APpius huius laudis successionē M. Curio Dentato censoriæ dignitatis titulo illustri tradidit, qui Anienis veteris aquam ex manubijs à Pyrrho Epirota captis in vrbem perducendam curauit. Cuius operis progressu Curij morte interrupto Fuluius Flaccus perfectæ rei gloriam sibi rapuit, qui (res miranda) partim vastissimis arcuum molibus erectis, montibus vi perruptis, camporum decliuitatibus æquatis per quadraginta duo passuum milia in vrbem aquas perduxit.

De M. Titio.

APpię Anienisq́ ductibus partim vetustate, partim sceleratis priuatorum manibus quassatis M. Titius qui tū prætor inter ciues peregrinosq́ ius dicebat, Prouinciam collapsos aquæductus reficiendi in se accepit, & quoniam florentissimæ vrbis incrementum amplioris aquæ vsum requirere videbatur, eo omne studium intendit, quo alias aquas in vrbem elatioribus arcubus perduceret, propositiq́ tandem compos factus, licet plærisq́ se nato

natoriæ dignitatis viris obluctantibus, aquam cuniculis per montes actis, meatu mille septingentorum & eo amplius, subterraneo riuo passuum .liiij. miliū. cclxvij. opere autem super terram arcuato passuum .vij. miliū. ccccxliij. a suo nomine Martiam dictam in vrbē adduxit. Operis magnificentiam sestertium quatuor milia & octoginta ad id decreta, quæ tamen sumptuū impendia nullo modo æquare potuerunt, satis comprobant.

De G. Seruilio L. Caßio censoribus.

ET vos clarissima nominis Rom. lumina, qui morum censura Rom. opulentiam ornastis, nouarum aquarum inductione vrbi splendorem, vobis immortale nominis decus conciliastis memoria complector. Siquidem vt cum bellicæ rei splendore vrbis quoq; ornamentū cresceret Anno post Martiam vndeuigesimo hoc est vrbis conditæ. M.c. xxviij. ex agro Lucullano, quem quidam Tusculanum credunt, Tepula aqua Romam vsq;, & qđ admirabilius in ipsum capitolium ad .xi. miliarium perducta, æternā huius rei magnificen-

gnificentia laudem meruistis.

De Agrippa.

EIusdem vrbis augmento claris egregijsq; viris annumeretur & Agrippa qui ædilitatis suæ tempore, præter cęterarum aquarum corriuatos emendatosq; aquæductus, Virgineam aquam ex agro Lucullano per quatuordecim miliũ passuum lõgitudinem, aliorum exemplo, partim riuo subterraneo, partim in aere suspenso libratoq; in vrbem perduxit, cuius venas fontemq; puellæ cum reperisset indicio aquam Virgineam nominauit. Quo opere, officijs nunquam intermorituris ciuium animos sibi deuinxit, non tã ob ingentem aquæ vim salubri aura vrbẽ puriorem reddentem, alluuieq; eiusdem sordes eluentem, quam ob incredibilem lacuum numerum hominum vsibus deputatum, vt non immerito Augustus morosas vulgi vinum flagitantis preces hoc dicto repulerit. Tot aquas introduxit Agrippa gener meus, & vinum quæritis.

De O-

De Octauiano Cæs. August.

NEc tu mihi Rom. Imperij honor, illustrissime princeps indictus abibis, qui huius gloriæ non infimam partem, ex splendoris Romanæ vrbis augmēto tibi rapuisti. Alsietinam aquam è lacu vnde profluit Alsietino dictam, quanquā nullius gratiæ & parum salubrem nullaq; propemodum in parte hominū vsibus, nisi naumachiæ seruientem, proprijs sumptibus in vrbem induxisti, quæ quod naumachiæ supererat, hortis irrigandis, sordibusq; eluendis attribuebat. Et præter hęc Martiæ alueum, nimijs siccitatibus aquā negantem, largiore fonte inducto perpetuo fluxu vrbem sibi obnoxiam reddere fecisti. O indefessas Rom. potentiæ vires, quæ neq; externorum bellorum molibus quassari, nec inauditis luxuriæ generibus nec operum sumptuumq; magnificentia vlla ex parte debilitari potuere.

De Caligula Cæs. eiusq; successore Claudio.

C. quoq;

CQuoq; Cęsar qui imperij summam post Tyberium inuaserat, duos nouos ductus inchoauit, quod opus imperij successor magnificentissime perfecit. Alteri cuius aquæ fontibus Curtio & Cœruleo deriuabantur Claudij nomen datum. Alteri Noui Anienis, quo cōmodius à veteri appellationis discrimine dignosceretur. Claudia Sublacensi via concepta, ductu quadraginta sex milium passuum, vrbem partim venis subterraneis, partim supra terram altissimis quibusdam in locis, arcubus librata vrbem minitabunda ingrediebatur. Noui autē Anienis ductus per octo & quinquaginta passuum milia, (O monstrum inauditum,) mirabili arcuum vltra centum pedes alicubi fastigiatorum, opere, vrbem gratissimo madore fœcūdabat. Horum prior aquæ ductus omnes, sumptuum impendio structurarū celsitudine vincebat, quippe lapidea excelsitate omnes & montes & vrbes exęquās, in huius structuræ sumptus quingenta & sexaginta talentum milia, erogata fuere. Sed ego orationi meæ modum in hoc magnificen

gnificentiæ genere ſtatuam, cum Rom. in huiuſcemodi operum magnificentiã pro-fundendi finem inuenerint nullum, non enim omnium aquæductuum deſcriptio-nes conſectandi nobis fuit animus, qui vl-tra decimum nonum excreuere numerũ, ſed eorum quaſi guſtum aliquem vetuſta-tis admiratoribus prębere fuit animus, vt inexhauſtas illas καὶ ἀεὶ ῥέουσας fœti omnis magnificentiæ æui diuitias, veluti per trã-ſennam inſpiciendas præbeam.

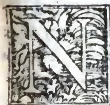
De Domitiani Naumachia.

DIuerſi quidem nominis, rei prope-modum eiuſdem exemplum placu-it ſubtexere Domiciani Naumachi-am ingens quondam lateq́ꝫ patens ac lacu-narum inſtar effoſſum ſtagnum, ad Rom. iuuentutem exercendam, quæ diſceret & in aquis aduerſus hoſtes pugnare. Quod & ipſa nominis etymologia ſatis edocet. Dictus enim is locus Naumachia, ὅτι αὐ-τόθι ταῖς ναῦσι μαχέοιντο. i. quod ibi naui-bus certarent. Erant autẽ ingens per Mar-tiam vallem ducta protenſaq́ꝫ iuxta Tybe-rim lacus, qui deriuatis è flumine aquis opple-

oppletus, latissimum maris exhibuit prospectum, quoquouersus aquis nullo fluxu impetuq́ torrentibus, pro pugnæ ratione nauium cursus recipiens, facilesq́ ijsdem flexus atque reflexus vtrinque concurrentibus exhibens, dum neq; hanc secundiore æstu concitatius in aduersam illidit, neq; illius violenter ruentibus ac aduersantibus vndis cœpta eludit, eæ latitudinis vt iustæ classis nauales sæpius exhibuerit pugnas.

DE VETERVM AGGERIBVS MVNIMENTISQVE *memorabilibus.*

De Ogdoo Aegypt. rege.

IHIL quod ad amplitudinem attinet sacrosanctam illam vetustatẽ omisisse & vastæ aggerum munimentorũq́ moles, quas aut pacis tempore aut belli summa cum gloria erexit, abunde

abunde testatum esse voluerũt. Cuius lau dis primas sibi Ogdous clarissimus Aegyptiorum rex vsurpabit, qui Memphim celeberrimam ac munificentissimam vrbẽ, centum & quinquaginta stadia patentem (ne annua Nili inundatione qua vniuersa fœcundatur Aegyptius, vrbis decus defor maretur) adhærẽtesq; ei agros aggere validissimo opposito ea quæ maxime Notũ respiciebant parte circumdedit. Reliquas vrbis partes altissimo effosso lacu decorauit, in quem fluminis abundantia deriuata circumquaq; loca finitima irrigaret, munitissimasq; vrbis regiones redderet, quibus commoditatibus in eam claritudinẽ vrbem euexit, vt succedentium regum series, relictis Thebis eam sibi regni sedem regijs inibi constructis delegerit. Quis non admiretur inexplicabilem regis potẽtiam quidlibet pro arbitrio fingentis ac refingentis, dum flumen alibi tanquam eius gubernacula retinens alueo se condere, alibi tanquam laxatis habenis terris irrũpere cogit.

De Sesostri rege.

REi magnificentia obstupefacta, cogitationis acies laborat, tacitusq; tantam materiæ copiam in has titulorum angustias arctari conqueror. Sesostris terra mariq; victoriæ suæ meta constituta, cum reuersus domum post annorum nouem spacium, omnem belli gerendi posuisset curam, largissimis spolijs militum virtutem (quorum strenua opera in bello vsus fuerat) cum pensasset, dijs quoq; tantorum gestorum adiutoribus cum persoluisset stipendia (oēs enim Aegypti vrbes Dei quē præcipue colebant, splendidissimo tēplo sacrato ornauit, nullius ad tantas res opera accersita, quod & ipse tēplorum frontes pro elogio sibi vsurparūt, quo nullius Aegyptiorum regum in eiusmodi operibus opera vsos se fuisse iactabant,) à dijs ad homines munificentiæ suæ monimenta conuertens, permultos amplissimosq; humo euecta molitus est aggeres, quo vrbes in decliui positas, annuaq; Nili inundatione vexatas transferri iussit, sæuientisq; fluuij rabiem quæ subiecta passim loca, homines, pecudes, vrbes deni

q; ipsas late inundabat, hoc remedio compescuit. Sic si vnius loci incommoditatem correxisset, quo stupore hominum mētes attonitæ ducerentur, cuius cum tot extiterint hoc beneficio adfectæ vrbes, maxime tot iam enumeratis sumptibus grauati, quis non splendoris atq; munificentiæ huius fide obruetur.

De eodem.

NOn æquum fuerit eiusdem magnificentiæ exemplum alterius narrationi inuoluere, ac turba obrutum peculiari præconio fraudare. Hic idem murū amplissimæ molis ab ea Aegypti parte, qua Syriam Arabiamq; spectabat (quam hostili irruptioni accommodam natura fecerat) à Pelusio ad Solis ciuitatē vsq;, per vastissimas solitudines stadijs supra mille quingentis deduxit. Sic terrarum natura emendata nauis ex cedro ducentorum octoginta cubitorum exterius deauratæ, deargentatæ interius deoq; cuius numen Thebis colebatur, ab hoc ipso oblatæ gloriam facile offuscauerint.

De Semiramide.

Huius

HVius magnificentiæ laudem Semiramidis opulentia quoqꝫ meruit. Erat splendidissima omnium terrarũ vrbs Babylon vnius anni labore perfecta, Fluuij interlabentis ripæ sumptuosissimo opere pontibus iunctæ, alio fluenti rapacitas detorta, ne quid interim ea aggerum iaciendorum commoditate data cessaretur, neue humile quid, quod cæteræ magnificentiæ non responderet, conspiceretur, terreas fluuij crepidines, muro latitudine vrbis ipsius inter orientis miracula reputata mœnia æquante circumuinxit. Nihil illam tantæ vrbis opus, nihil alio contorta Euphratis fluenta, Nihil speciosissimam pontis structuram. Nihil tot sumptus quibus mulier circumfremẽtes passim populos tyrannidisqꝫ insuetos in officio retinuit, huius diuitias labefactasse qua verborũ veneratione celebrari merebitur?

De Babyloniorum rege Syto.

SPlendidiore titulo monstrosissima horторum pensilium edificia, vulgatum illud Græcorum fabulis miraculũ ornari mereretur; sed cũ res si anxia hac quæli-

bet in suos titulos partiendi cura laborem in immensum esset progressura & infiniti ordines constituendi forent, visum est nō incommode huiusce operis genus hoc cō plecti posse titulo, cum& id humo euecta in aggerum figurā coaluerit. Huiusce modi plusquam humanarum virium opus ni miane opum ostentationis cupiditate, an saturo vrbis fastidio incitante molitū sit vtrum dicam non habeo. Quanquam vt vrbis tœdio fastidiosos regū animos, dulci viridantium herbarum virore, iocundo florum aspectu, arborum gratissima vmbra, lenięꝫ scaturientium fontium susurro recreatos, iterum tœdiosis vrbium muneribus restitueret huius structuræ consilium fuisse videatur, cum non alio efficatius remedio, quam gratissima hortorum aura florumq́ꝫ amicissimo spiritu fragrantium, animi sollicitis rerum gubernaculis, negociosissimisqꝫ Reip. officijs iam fracti pristino vigori restitui potuerint. Huic rei cum vrbs ob continente serie domos annexas, locum negaret, neqꝫ temporis exiguitas quod à curis sollicitudinibusq́ꝫ inter-

missio

missionem aliquando præbebat extra vrbem fieri permitteret, pensilium hortorū remedium adhibendum esse statuerunt, vt & vrbes hortorum amenitate commēdarentur, & horti vrbium splendorem nō desiderarent, vt id quod rerum natura negabat, industria opum viribus suffulta suppleretur. Ad huiusmodi præclarum diuitiarum ornamentum Babyloniorum regis Syri animum pellicis affectata gratia protusit, quæ cum Persicorum pratorum amenitatem, quorum aspectu è montibus frui solita erat, in Babylone plana prorsus nullisq; montium iugis distincta regione desideraret, virum impulit vt patriæ regionis imaginem, quam natura inuiderat, artificio repræsentaret, amenitatemq; naturæ, huius operis genere imitaretur. Rex quo pellicis animo gratificaretur, nihil inusitato terris portento territus, sed in quam opum suarum vires extenderet, materiam nactum se gaudens, hortum quoquouersum quatuor iugerum mensuram implentem firmissimis quæ pondus sustinerent basibus substratis erexit. Adi-

tus montis aſpectum, artificioſa naturæ imitatione, paulatim ab imo accliuis referebat, varijs interim præcipitijs opere exaggeratis, quæ longe lateq; ſubiectorum camporum, ſyluarum viridantium, vallium tacitos ſeceſſus, oculis ſubijcerent, labentiumq; riuulorum aſpectu deſuper intuentium oculos ſatiarent. Teſtudines in ſolo poſitæ totius horti pondus ſuſtinētes, inde aliæ alijs excreſcente paulatim altitudine impoſitæ fuere. Superiores quibus horti murorum ſuperficies continebatur, altitudine quinquaginta cubitorum eminebant, latitudo earum pedum erat duodecim, murus viginti duorum pedum latitudine conſtructus. Solum hoc modo ſtabat. Erant lapideæ trabes ſexdecim pedū longitudine, ſex latitudine. Super has pro pauimento ſtratę arundines aſphalto cōpactæ. His duplici ordine cocti lateres gypſo concinnati imponebantur. His rurſus plumbeæ tegulæ, ne qua humiditas demanans guttis teſtudines exederet. Huic autem emittendæ varia collocata erāt aquæ receptacula. Pauimento ſic conſtituto pro

funda

funda humus quæ & magnarũ arborũ radicibus sufficeret coaceruata est. In eo eñ proceræ validissimæq; arbores trũcis octo cubitos latis qnquaginta pedes altis, tanq̃ in terra sua alebantur, quarũ radices aquę ductus occulte fabricat9 saluberrimo madore irrigabat. Quid multa? Effectum vt Persici agri miro artificio sitũ repręsentãs absentis patrię desideriũ reginę excuteret

De Semyramide.

RVrsus ego te Babylonici regni gubernatrix splendidissima, in vetustatis laudem citare compellor, quæ totius Persidis loca in latiorem patẽtia planiciem, (ne videlicet vlla terrę conditio tuum non sensisse se quereretur officium) amenissimis montium iugis distinxisti, qui aut præclarorum ducum sepulchra, aut imponendas vrbes quasi dorso acciperent. Sic te locorum situs transferentem, montes gratissima camporum planicie, planicies montium amenitate commutantem, quis nisi nullo admirationis igniculo calens æternitati consecrandam hic negauerit?

De Alexandro Magno.

OMnia magnificentiæ exempla Ale-
xandri moles qua inſulam Tyron
continenti iunxit propemodum ſu-
perauerit, quæ freti æſtibus quibus qua-
tuor ſtadijs à continenti diuidebatur, ag-
geribus recluſis pedeſtres victoris terra-
rum copias tranſmiſit. Quo arctius intra
freti anguſtias volutabantur maria, hoc
arctius furere, vaſtosq́ue fluctus etiam tran
quillo mari in littus euoluere, ac aggerũ
moles ſubruere. Quare difficile erat peri
culoſumq́ue nauibus pendentes & inſtabi
les, cum ijs qui è ſolido tela iaciebant cer-
tamen inire. His tamen omnibus ſupera-
tis difficultatibus Alexander, qui ſe freti
rapidiſſimi beneficio tutos credebant, vt
in continente eſſent effecit, profunditatẽ-
q́ue illam latitudinem ac rapacitatem maris
quas nulla quantumuis vaſtiſſima ſaxa,
nullæ quantumuis proceræ arbores omni
bus exhauſtis terris expugnare poſſe vide
bantur, quarum rerum conatus non tan-
tum tanquam irriti ab oppidanis neglige
bantur, ſed & à ſuis tanquam ἀμήχανοι viſi

mi-

minus alacriter capessebantur, etiam dijs propemodũ inuidẽtibus aggere solidauit Videre erat mirandam regis spiritu pleni cum mari luctã, quod ingestũ erat patulo ore ac voraginosis fluctibus absorbente, Aggeres cum in montium altitudinẽ excreuissent nondum tamen fluctuum fastigia æquabant. Variæ audiebantur Tyriorum per opprobrium in laborantium conatus voces, inter cæteras, num Neptuno vincula inijcere pararent, Adeo illos irritos futuros conatus spes perstrinxerat. Quibus contumelijs militum virtute tanquam cote acuta, iam moles extra aquas surgebat, sensimq́ in vrbis excidium promouebatur, dum violentior surgens procella, fluctuum omnem impetũ huc conuoluens omnem operis compagem, saxa arboresq́ condensatas disijceret, breuique temporis momento tot dierum opus ita absorberet vt nulla eius Alexander reuersus vestigia inuenerit: Hic neq́ animi fracti, neq́ de priore alacritate remissum est quicquã, qui vniuersum orbem armis potentiaq́ subiecerit, freti interlapsu ab vnis Tyrijs

Tyrijs excludi seu superari indignum re-batur. Nouum molis opus orsus, in aduersum ventum fronte recta opposuit, quod priorem iacturā incautiore positione perpessus videbatur, & quoniam priora opera varijs hostium incursibus exagitata no-uerat, ampliorem aggeri latitudinem quę & turribus sustinendis ad hostium impetum profligandum par esset, circumscripsit. Totæ arbores cum ingentibus ramis alto demersæ grandibus onerabantur saxis, quibus aliæ rursus humo saxisq́; exaggerate, indissolubili nexu opus intricabāt, effectum deniq́; vt quę ne diuina quidem ope impleri posse maria existimata sunt etiam turres machinasque ferentia, ad vrbem aditum, exhibuerint, nobilitauitq́; illa insulę cōtinenti iunctæ gloria Alexandrum honorauerint.

De eodem.

NOn conuenit vnico è largissima celebrium operū segete deprompto exemplo, contentum, stilum aliôre torquere, ac exprompta hanc obuiamq́; huiusce generis miraculi gemmam rusti-

ca ma

ca manu legere dedignari. Erat vnica Mardorum gens Hircaniæ finitima, sæuis barbarisq; prædita moribus, quæ sola omnium gentiū regnorumq; victoris aduentum intrepida audierat, nec legationibus aut pacem postularat, nec etiam imperata factura videbatur. Erat res periculi difficultatisq; plena aduersus hostem præruptis rupium iugis insidentem, inhærentemq; confligere, Siqua plana erant, prodigiosissimo munimenti genere impedierant Barbari, Arbores densissimis inter se ordinibus conserunt, quarum flexiles adhuc ramos deorsum cōtortos rursus terrę inserunt, quę res & vigorem duabus radicibus succum digerentibus, mirabilemq; firmitudinem continuis tricis, perplexisq; ramorum nexibus tanquam laqueis iter impedientibus, tutissimumq; in rebus dubijs accolis præbebat suffugium. Maximi erat laboris imo irriti, cædendo iter aperire. Impliciti enim inter se armorum rami, viminum in modum suspensis circulis ictus frustrabantur. Loci fiducia propemodū securi, hostem qui infestis aggeribus

ribus etiam freta obstruxerat, virguita ferarum ritu subeũtes, occultis telis lacessebant, à quibus non pauci dum ignotis in locis trepide versantur, ad latebras protracti sunt, inter quos regius quoque equus Bucephalus. Quę res dolore iraq; exagitatũ satis per se præcipitẽ regis animũ, ad pellendos latebris latrones perpulit. Aduersus nouũ munimẽti genus, nouo quoque atq; inaudito vsus est consilio. Planiciem enim ramorum tricis impeditam, (mirabile visu) terrarum molibus obruit, & quod cædi Barbarorum vetuerat consilium, aggesta humo exaggerauit. Cuius rei nouitate visa Barbari, indiesq; in maiorem altitudinem latitudinemq; opus crescere animaduertentes ac propemodum iam syluas obrui, sedibus excussi victoris sese permiserunt arbitrio.

De Tito Vespas. Cæs. Aug.

OMnia ferme Hierosolymam circundans munitio miracula excesserit, siue operis amplitudinem, siue temporis exiguitatem quo tantum opus confectum est consideres. Titus cum admoto

milite

milite capi non poſſe vrbs videretur cum tanta obſeſſis virtutis etiam adeſſet fiducia, vt eruptionibus quotidianis in Romanos ſummo impetu irruerent fœdiſſimaq́; fuga loco propellerent, accedentibus interim loci ipſius amplitudine, difficultateq́; totam muro ciuitatem adoritur, opus vt paucis dicam Romana prorſus dignũ potentia. Exercitui in operas diſtributo, tanta alacritas incidit, quolibet ſtudium diligentiamq́; ſummam in ipſius imperatoris oculis exhibente, vt totum opus triduo, quod vix totidẽ annis fieri poſſe credi poſſet, effectum ſit, vno minus quadraginta ſtadijs ambitu patens, foris ad defenſionẽ tredecim caſtellis munitum, quorum gyrus ad dena protendebatur ſtadia. Quo opere ſibi quod voluit eſt adſecutus, nobis quod omni æuo miremur reliquit.

De eodem.

ET aliud eadem obſidio admiratione plenum exemplum edidit. Gliſcente enim in vrbe famis calamitate, cum iam miſerabilis vbique rerum facies eniteſceret, tecta omnia, omnes viæ mulierum,

rum, senum, infantiumq́ penuria enecto-
rum cadaueribus essent præclusæ, multi
iam ægrum fame traherent spiritum, se-
pulturæque locum ante fati diem occupa
rent, (cum tanta morientium turba com-
mode humo mandari nequiuisset, sed in
fossas è muris præcipitaretur) Titus mi-
serabili eius atrocitatis aspectu motus, si
quo modo tantã populi peruicatiam, om-
ni salutis spe adempta frangere posset, ag
geres quatuor, vnũ contra interioris tem-
pli aditum, alterum cõtra exedram, alio-
rum duorum vnum contra occidentalem
templi portam, alterum ab aquilone ma-
ximo labore ac miseria, à nonagesimo eti-
am stadio materia congesta comportata-
que inchoauit, sperans (vt dixi,) hoc opere
deterritos, cum omnem fugę viam pręclu
sam, breuiq́ vrbis perituræ fatum conspe
xissent, saniora pacis inituros cõsilia, Sed
licet populi ferociem tantorum operum
aspectus non fregerit, nobis tamen omni-
que posteritati, clarissimi operis futurum
est exemplum.

De Syluio res Iudaicas administrante.

Om

OMni Iudaicæ terræ tractu bellis à Romanis subacto, vnicum rebelle supererat castellum Massada, naturæ beneficio munitissimum, saxo vndiq; abruptis montibus cincto impositũ. Præter duos omnino accessus quorũ alter ad solis ortum spectans, in difficillimum explicabatur aditum, alter vero ab occidente faciliori aliquanto via extendebatur, ceteris vndiq; partibus etiam pecorum firmissimis facillimisque gressibus erat inuium. Ab Ionatha pontifice ante edificatũ Herodes ad quemuis fortunæ euentũ sic circũmuniit, vt nulla humana vi expugnari posse videretur. Per totius verticis gyrum sexaginta stadia extensum murum, cubitos duodecim altũ, latum octo, è candido lapide duxit, turribus vigintiseptem quinquagenorum cubitorum altitudine, per totius muri ambitum, locis oportunis intersitis, vt externi cõmeatus copia interclusi, huius operis circũductu, cinctũ agrũ colendo, saluti suę cõsulant. Nihil quod ad protrahendã longius obsidionẽ vtile videri poterat, quodque fortiter strenueque vitæ

vitæ tutandæ ſpem facere videbatur, huic decerat: ita aduerſus quemuis hoſtium impetum natura opereq́ꝫ erat communitũ, tantaq́ꝫ frumenti vini, olei, cæterorumque quorum vſus natura requirit mortalium, intus repoſita copia. Hoc Rom. rebellantium Iudæorum princeps Eleazarus, magni vir animi, corporiſq́ꝫ viribus excellẽs, cum nongentis, quos idem ſpiritus ad extrema audenda incitarat, inſiderat. Ad quod cum armis oppugnandum veniſſet Syluius, qui mortuo Baſſo in Iudęę adminiſtratione ſucceſſerat, primo quidem ne cui effugiẽdi daretur facultas, oppugnandi cõſiliũ (quod inexpugnabile videretur) cum prorogaſſet, muro circumuinxit. Diligentius tandem loci natura perſpecta, cum vnicum tantũ locum qui aggeris iactum accipere poſſet, (cæteris omnibus vltra nubes prominentibus ſcopulis munitis) cognouiſſet, vallum, licet is locus trecentis cubitis caſtello inferior eſſet, militibus adferre iuſſit, quibus alacrem nauantibus operam, iam iam caſtelli celſitudinẽ æquaturus, in ducentos cubitos euectus eſt. Ve-

eſt. Verum cum ceſpites machinarū bellicarum oneri ceſſuri viderentur, altiſſimū, ſuper hunc ingentibus ſaxis congeſtis, factum eſt tribunal quinquaginta cubitos latum cui rurſus turris quinquaginta cubitorum impoſita eſt, vnde baliſtarū tormentorumq; iactibus defendētes mœnia propulſabantur. Quid moror? Effectum vt quod vix Gigantæis manibus fieri poſſe videbatur, Rom. tempora omnis generis maximorum exemplorum fœcundiſſima, humanis manibus euerterint.

De C. *Caligula Cæſ. Aug.*

NOn mirum eſt hic quoq; Caligulam cōſpici, qui omnium ingenia propemodum huiuſcemodi ſumptuū prodigalitate ſuperauit. Miretur quis iactas ab hoc infeſto ac profundo mari aggerū moles, campos montibus æquatos, montium iuga incredibili celeritate camporū in modum complanata, numos è Baſilica Iuliæ per dies non paucos in plebem ſparſos, de cedro liburnicas gemmatis puppibus, verſicoloribus velis factas, magna porticuum, thermarum, tricliniorum laxi

tate, vitium & pomiferarum arborum varietate conspicuas, quibus inter choros ac Symphonias discumbens, Campaniæ litatora peragrabat, cum id potentiæ suæ obiici in quotidianis haberet præcibus, quod non posse effici summo omnium consensu pronunciaretur.

De Septimio Seuero Pertinace.

NEque Seuerum huiuscemodi molis sumptus deterruit, Maximis enim grauissimisq; in Britannia preliis gestis, cum bonam insulæ partem armis domuisset, receptũ ditioneq; Romanæ subiectum tractum fossa, valloq; firmissimo crebris turribus castellisque distincto per centũ & triginta duo passuum milia à mari ad mare porrecto, ab indomitis neque Rom. parentibus armis disiunxit.

De C. Iulio Cæs.

MVltum quoq; gloriç laudisq; ex huiuscemodi aggerũ munitionumq; molibus iaciendis ætati suæ Cæsar Iulius conciliauit. Helueticos incensis vicis pagisq; omnibus, quô desperatione virtutem acuente, per obstãtia ferra sibi iter pate-

patefacerent, in prouinciã Romanã irrumpere conantes, muro sexdecim pedum altitudine, à lacu Lemano ad montem iuram vsq; per decem nouem passuũ milia incredibili celeritate euecto, coercuit.

De eodem.

QVa verborũ magnificentia, etiam infesto mari eiusmodi iactos aggeres prosequendũ merito est? Omni enim Gallia propemodũ Rom. fidem sequente, soli Veneti, fiducia loci, (quod oppida in extremis lingulis promontorijsq;, quę in mare excurrebãt, posita, pedibus cũ se ex alto æstus senis quibusq; horis incitauisset, aditũ negarẽt, naues autẽ decedente æstu sicco in littore relictę, inhabiles atque ad predã expositę redderẽtur,) neq; legatos de pace miserant, neq; imperata facturi videbãtur. His itaq; rebus oĩm oppidorũ oppugnatio impediebatur, Aggerũ autẽ extructionẽ ꝓhibebãt cõtinuo fluxu atq; refluxu alternãtes vndę, recẽtia operũ fundamẽta violenter auferẽtes, neq; aliqđ oĩno momentũ labori fauebat, cũ ex mari volutę vndę, pręcipites ac sũma rapacitate

remeare properantes, quicquid fundo ia-ctum erat, summa cũ indignatione, quasi compedes sibi inijci egreferentes, euerterent. Omnem tamẽ ætas ea viuida ac pręclarorum operum studiosissima difficultatem perrupit, Extrusis enim mari aggeribus etiam mœnia ipsa æquantibus, quos adire pridem impossibile fore crediderãt, de fortunis suis desperantes nidis suis excussit, peruia omnia potentię suę reddidit, ac Alexandrum Tyron insulam continenti iungentem rei gestæ similitudine ęquauit, numero etiam superauit, cum hostes excussi loco vno, in eiusdem oportunitatis loca se suaq; omnia transferrẽt, inextricabilesq; noui laboris quasi Labyrinthos victori scrutandos præberent, quibus quidem non aliud effectum est q̃ quod præsens periculum in diem promouerint, pacientiamque Cæsaris inusitato furore commutarint.

De Neruijs Galliæ Belgicæ populis Q. Cicer. Cæsaris legati castra oppugnantibus.

ADmirabile stupẽdi operis exemplũ Neruij Q. Ciceronis hyberna oppugnan

gnantes edidere. Insidiarum spe deiecti, cum fraudē qua Sabinum Cottamq; fortissimos clarissimosq; viros Cæsaris legatos elicuerāt, solertia sua deprehendisset, ac omnino se castra relicturū negasset, vallo xi. pedū altitudine fossa quindecim pedum latitudine, per decem passuum milia (quis credat?) tribus horis (quodq; eō est admirabilius omni ferramentorū vsu carentes, quibus id fieri solitum, cespites gladijs tantū circumcidentes, manibus sagulisq; terrā exhaurientes, castra, ne cuiq̄ fugæ pateat exitus, circumplectūtur. O omni ætati stupendium miraculum.

De Alexandro Magno.

ALexander vt terris quas bello subegerat perpetuā sui relinqueret memoriam, vrbem Alexandriā, super amnem Tanaim, intra decimumseptimū diem conditam fundatumque, muro quoque per sex passuum milia muniuit.

De principum in PLEBEM LIBERALITATE

LIBER SECVNDVS.

DIVITIS atq; præpotentis vetustatis exempla me scrutantē ad se principum munificentia, quasi laxissimis habenis in plebē sunt inuecti, conuocat, cui quidem facilem me præbeo, non tam vt aliquid ornatus splendorisq; sacrosanctæ illi vetustati (quo omnis labor hic noster respectare videtur) ex eiusmodi commemoratione concilietur (Imperij enim amplitudo magis ijs quæ dat q̃ quæ accipit illustratur,) q̃ vt huius rei respectus præsentibus moribus aliquid prosit.

De Cocceio Nerua imperatore Romanorum.

IN hoc virtutis laudisq; ordine primus Nerua moderatissimus prudentissimusque princeps, tanquam antesignanus nobis progredietur. Hic quicquid pœnæ no-

næ nomine tributi accesserat plebi indulsit, Adflictas ciuitates releuauit, puellas, puellosque parentibus natos egestosis, sumptu publico per vniuersa Italię oppida ali iussit. Ad sustentandam ciuium adflictorum vitam, decies & quinquagies centena milia numum erogauit, pecunijs exhaustis, vestibus, vasis aureis argenteisque, etiam supellectilem praeciosam, siue propria siue publica esset auctioni subiecit, ex eaque precium corrasum ciuitatis necessitati elargiebatur.

De Octauia Octauiani Augusti sorore.

TVa quoque iure laudibus vehenda liberalitas videtur, quæ Marcelli filij fortissimi adolescentis funus, clarissimo poetarum principis celebratum elogio, ingenti ac vix credibili precio, milibus sestercium cuiuslibet versus querelæ elargitis honorasti. Dignum & hoc factum, quod nulla sæcula taceant, quare & nobis hic in ordinem redigatur, si quo modo principum in scurras, mimos, moriones, concitandi risus artifices,

aliaq́ id genus τῆς γαῦης ἀχθῆ liberalitatē, ad doctorum curam officiaq́ honestiora hæc narratio traducat, tandemq́ suus literis honor constare incipiat.

De Alexandro Magno.

INcredibile dictu est hūc nulla neq́ preliorum neq́ magnificentiæ impendia, quibus præ cæteris omnibus floruit, exhausisse. Imperij enī positis terminis, quo aut terrarum solitudines aut marium sinus æstusq́ prodire passa sunt, multis passim extructis vrbibus, inuictæ opulentiæ documentis, exercitum quem multis iam annis omnibus bellis periculorum & cuiuslibet fortunæ socium habuerat, preda abducta virtutisq́ premijs amplissimis onustum dimittit, & quo hoc iam illorum virtuti elargitum premium nulla ex parte concisum remaneret, omne ęs alienum ad xxiiij. talentorum milia, proprio ære se soluturum promisit. O opes. O liberalitatē.

De Senatu Romano.

QVis credet Senatum Romanum ciuibus immodico ære fœneratorum pressis, eius solutionem reip. tot bel

li sumptibus grauatæ humeris imposuisse, solutionemq; priuatam in publicam curam vertisse.

De Sesostris Ægyptij regis patre.

SEsostris regis pater & ipse rex opus planè decorũ regiumq; aggressus est. Nati enim filij futuram animo præuidens magnitudinem, summamq; virtutis indolem certissimis corporis lineamentis colligens, ne huius virtuti virtutis instrumenta deessent, omnes eodem die quo filius in luminis oras progressus erat natos ad mille septingẽtos, communi cum filio pædia institui, communia literarum rudimenta, disciplinæq; militaris exercitia imbibere, proprio impendio iussit, sperans inter vnà educatos, & iisdem militiæ vexillis assuetos, arctiorem animorum vnionem oriturã, corpore animisq; deuinctos, communi præsidio filij sui ferociam foturos. Neque patrem hoc fefellit institutũ. Siquidem adhuc adolescentior à patre in Arabiam missus, quo virtutis olim indole exhibitæ aliquod quasi daret documentum, omnem eam gentem liberam antè serui

seruitutisq; insuetam subegit, Dein Lybię maiorem partem in deditionem accepit. Sed de hoc alias. Nunc regis summæ diuitiæ atq; liberalitas consideranda nobis veniunt, quibus eam filij comitum turba, à primis æui rudimentis ad virile robur educta hunc laudis ordinē promeritus est.

De Vlpio Traiano Cæsare.

TRaiani maximi eo sæculo ornamenti cui hic non in mentem veniat? Cum ita resonanti eloquentiæ tuba eius liberalitatem C. Plin. decantet, vt eius sonitus ad quaslibet terras ad omnium temporum homines facile penetrarit, iucundisq; vocum harmonijs audientium aures implerit. Hic plus minus quinq; milia ingenuorum sobolis electissimę ex omni imperio conquisita, ita alí, ijsq; studijs à præceptoribus institui curauit, ad quæ naturæ impetu trahi videbantur, quosdam ad castra, alios ad tribus implendas, alios vt tales euadant quibus alienis opus non sit alimentis.

De

De eodem.

HVic immorari numerosa huius tuæ gloriæ exempla me diutius non si=nunt. Dedisti populo congiarium, donatiui partem militibus. Hoc in hac largitione quis leuiter transeat, neminem omnino, neq; quem valetudo domi continebat, aut marinæ vndæ violentia longius a cursu instituto iactatum, notata littora adire non patiebatur, aut quem excrescentium fluminum rabies congiarij die adesse non patiebantur, liberalitatis tuæ expertem abijsse. Negocijs (inquit laudum tuarum buccinator Plinius) aliquis, valetudine alius, hic mari, ille fluminibus distinebatur, expectatus est, prouisumq; ne quis æger, ne quis occupatus, ne quis deniq; lõge fuisset, veniret quisq; cum vellet, veniret quisq; cum posset. Sic tu disiunctissimas terras munificentiæ tuæ ingenio velut admouisti, immensaq; spacia liberalitate contraxisti, intercessisti casibus, occursasti fortunæ, omniq; conatu adnixus es ne quis è plebe Romana, dante congiarium te hominem magis sentiret, quàm ciuem.

Hoc

Hoc quoque magnificum præter aliorum principum liberalitatem præstitisti, quod infantum quoq; curam in te susceperis, laboremq; parentibus liberos ostendendi, obsecrandi, supplicandiq; ademeris, qui omnes non rogatus, non visus, nõ interpellatus, recipi iussisti: atq; iam inde ab infantia publici parentis munus obijsti, vt tantum omnes vni tibi, quantum parentibus suis quisq; deberet. Pulchre hoc vidisti optime princeps, plebe neglecta, nutaturum ruiturumq; imperium, nisi id larga principum manus foueat, augeat, amplectatur. Facti huius laudem mitto. Opes tantum quisq; animo suo percenseat velim.

De Heliogabalo Cæsare.

IN res non minus sumptuosas, quamquam non æque honestas Heliogabali opulentia quoq; apparuit. Hic conuiuis largis haustibus excellentibus, quadrigas, equos stratos, basternas, Rhedas certaminis premia proposuit. Eximie autem in bibendi palestris excellentium vinositatem aureis millenis, centenis argenti pondo honorare solitus traditur. Quin & in

euripis

Euripis hunc vino oppletis (O profusionē) nauales pugnas populi oculis exhibuisse apud autores in confesso est. Nunquā minoris centum sestercijs, hoc est argenti libris triginta, cum autem largius sestercijs tribus milibus cenasse. O diuitias ingentes, quas etiam res ita viles abiectæq; imo parum honestæ sibi vsurparunt. Quid futurum fuerat, si honesta materia huius potentiam exercuisset, cum ea liberalitatis officia in sordida pudendaq; effuderit officia. Quod liberalitatem principe viro dignam exercuerit laudo. Quod autem in quos vsus ea insumi debuerit, ignorarit, cui velit vicio quisq; adscribat.

De Ælio Hadriano imperatore Rom.

HAdriani quoq; in hoc argumenti genere memoria appræhendenda est, qui duplex populo congiarium, ternis viritim aureis diuisis dedit. Et præter hæc infinitam pecuniam quæ fisco debebatur, priuatis debitoribus in vrbe ac tota Italia reliquisq; quæ Romano Imperio fidem dederant prouincijs, remisit, & quo omnibus debiti soluti roboraretur se

curitas, syngraphos, [illegible]rographosq́ in Traiani foro comportatos, incendio absumpsit.

De eodem.

HAec Hadriani liberalitas in reliquis eiusdem decoris facinoribus inuestigandis, animum iam alio intentum progredi incitauit. Senatoribus, quibus opes tenuiores erant quàm pro eius dignitatis tuendæ ratione, maxime autem quos non profusio, sed fortunæ inuidentia ei necessitati subiecisset, sua liberalitate patrimonium ampliauit, vulgiq́ inopiam eadē propulit, & Senatus dignitatem retinuit. Sed alio stilus reflectatur.

De eodem Hadriano.

GRauissimo sim obnoxius crimini, si quæ toties pulcherrime laudabiliter q́ designasti, simplici commemoratione contentus transgrediar. Non enim æquum fecero si quæ tu diuersis tēporibus diuersa munera summa cum laude profudisti, vna atq́ eadem exempli angustia cōplectar. Sunt deinde omnia hæc munificētiæ tuæ facta, ea dignitate obsepta, vt peculiarem

liarem narrationem sibi quasi iure suo merito vendicare, non in turba, inuisa, neglecta, ac non pensitata delitescere debeant. An non seorsum dici meretur, te in socrus honorem alienis terris conquisita aromata distribuisse, in Traiani honorem balsamum quod Hiericonis syluæ tantum exudant, nobilissimum nulloq; precio exequãdum liquorem, crocumq; præciosissimum quoq; germen abundãter per Theatri gradus fluere iussisse, vt hinc collectum populus in longos vsus reponeret. Sic cuiusq; ciuis domũ sumptibus priuatis effecisti pharmacopoliũ, oĩ tempori, omni fortunæ tuã exponens beneficentiam, vt robustorũ sanitatem tuereris, affectorum pristinæ valetudini restitueres. Quo nõ beneficij merito? Qua nõ liberalitatis laude? Quo nõ opulẽtiæ argumẽto insignis hic apparuit.

De Caligula Cæs.

TRiste illud terrarum portentum cui vniuersos ciues Romanos vna constare ceruice in votis erat, nrõ quoq; calamo hic celebrabitur, non vt infami illi cruorisq; humani sitientissimo mõstro sed vetusta

vetustati ornatus accedat. Congiariũ tricenum sestertium bis populo elargitus est, totiesq; instructissimas regali luxu dapes, senatui, equestriq; ordini, ad easdem & coniugibus & vtriusq; sexus liberis accersitis, eosdem omnes posteriore epulo inuitatos, purpuræ ac conchiliorum fascijs splendidissimis muneribus oneratos dimittens.

De Claudio Cæsare.

NIhil interim de Claudio dicendum est, qui innumera populo congiaria sæpissime elargitus est, et annona deficiente negociatoribus certa lucra proposuit, in se damno suscepto, si quid cui per tẽpestatem accidisset, naues mercaturæ causa fabricantibus magna commoda constituit.

De Domiciano Imperatore.

HIc præter spectacula magnificentissima assidue edita, in quibus exhibendis nemine inferior adparuit, congiarium populo nummorum trecentorum ter dedit, atq; inter spectaculi munus largissimum epulum adposuit. Cæterum luxum

xum, ex quo non exiguas vires institutũ nostrum sumpturum est, qui legere desiderat, Suetonium consulat. Nos iter propositum decurramus.

De Nerone Cæsare.

CLara & Neronis principatus initio adparuit liberalitas, qui ex Augusti præscripto imperaturum se professus, neq; prodigalitatis, neq; clementiæ, neque comitatis exhibendæ vllam omissurũ occasionem iactabat. Populo viritim quadragenos nummos diuisit. Senatori cuiq; nobilissimo, cuius dignitati impar videbatur patrimonium annua salaria constituit Felicem Pop. Rom, si quæ virtutis futurę adsumpti Imperij initio documenta exhibuit, pari exitu comprobasset. Beneficentia enim hæc misere in ciuium capita pari sæuicia commutata, detonuit. Siquidem vt olim citra delectum quemlibet beneuolentiam suam sentire voluit, ita post mutato rerum ordine, interimendi cædibusq; grassandi delectum aut modum nullum sceleratissimus parricida adhibuit. Sed desinam, Non enim semiferi hominis trucu-

lentiam atroci oratione exagitare propositum est.

De C. *Iulio Cæsare.*

AGe vero, quem primo nominatum loco oportuit, hic te interseri patieris Cæsar, in te maxima enim opulẽtiæ adparuerunt exempla, qui diuitias nõ voluptatis aut deliciarum gratia, sed tanquam parata viris fortibus premia apud te conseruabas. Cuius rei laus aliud & tẽpus, aliud ingenium, aliud argumentum requirit. Hic tantum congiarij in populũ ostentata sumptuositas prædicabitur, cum cætera omnia liberalitatis tuæ documenta vt instituti mei postulat ratio breuiter comprehendi nequeãt, aut si maxime queant, à re proposita videantur aliena. Populo hic præter frumenti modios duos, totidemq; olei libras, trecentos quoq; nummos viritim diuisit. Dedit epulum populo ac viscerationem, & post Hispaniensem victoriam duo prandia. Cum enim prius parcius quàm pro imperatoria liberalitate præbitum iudicaret, auaritiæ sordiumq; infamiam nouo atq; largiore multo pran-

dij

dij apparatu quinto die post honorifice eluit. Vtinam hic humani pectoris cogitatio paulisper singula pensitans, pedem figat, videret opinor compendiosissima methodo, quanto huius nostri æui rebus, veterum fuerint opulentiores.

De Augusto Cæsare.

QVid autem Augusti opulentia vnquam quisquam vidit Augustius, qui frequentissime præter cæterorũ omnium morem hisce liberalitatis muniis vacauit, quibus plenam illam & opibus inexhaustam, magnificentissimisq; facinoribus fœtam ætatem, in posterorum animis non desijt propagare. Omnis ordo huius sentijt liberalitatem. Senatorũ censum maiori opum accessione ampliauit, pro octingentis milibus ad duodecim sestercium summam euectum. Cõgiaria populo frequenter dedit, sed diuersæ summæ modo quadragenorum, modo tricenorum nonnunq̃ ducenorũ quinquagenorũq; nũmorum, ne minoribus quidem pueris (qđ sua interim non caret laude) præteritis, ad quos eius munificentiæ fructus extendi

 solitus

ſolitus non erat. Neq; in hac tantum re opulentiæ eius exundarunt flumina. Siquidem annonæ difficultatibus populi laborantis penuriam, ſæpe læuiſſimo, interdū (prout neceſſitas vrgebat) nullo precio viritim admenſo frumēto placauit. Et (quis credat?) præter tantum opum in Rempublicam, in ſplendorem, ac magnificentiam vrbis, quam ſe ex latericia marmoream relinquere iactitabat, prȩter creberrimas largitiones, preter ardua periculoſiſſima ſumptuoſiſſimaq; bella, quȩ inexhauſtos ac incredibiles opum cumulos conterere facile poterant, teſtamento populo Romano quadringenties, tribubus tricies quinquies ſeſtertium legauit. Pretorianis militibus ſingula milia numorum, cohortibus vrbanis quingentos, legionarijs trecentos, quam ſummam q̄m confiſcatam repoſitamq; habebat, etiam repræſentari iuſſit. Quem non tantarum opum hic admiratio capiat?

De Aureliano imperatore.

Iungen-

IVngendus est Augusto quanquam ætate inferior Aurelianus. Hic vacillantibus iam Romani Imperij neruis diuitiarum tamen in populum distributione non admodum Augusto concessit. Siquidem quod nullus ante opum fiducia fretus tentarat, cæteris imperatoribus omnibus aut oleum, aut panem, aut porcinam largientibus, hic ne quid populi voluptatibus deesset vinum quoq; præbuit. Quod vt perpetuo fieret, Hetruriæ loca quæ syluestribus agris summæ fertilitatis ad alpes vsq; marinas excurrebant, quoniam vitibus serendis maxime idonea cognouerat, coemere statuit, montes syluasq; incultas, fœdoq; situ squallentes, translatis eo captiuorum multis agminibus vitibus excolere, Harum beneficio quotannis largissime nullo precio populo vinum statuit emetiri. Quin & hic quoq; congiariorum profusione populi egestatem ter leuauit, eiusdemq; nuditatem vestium adiumento fulcijt, ne in vllo benignitatis genere officium suum claudicare videretur.

De Pertinace imperatore.

HElij quoq; Pertinacis opes congiariorum largitione enituere, quem populo centenos dedisse denarios, pretorianis militibus duodena promisisse milia, dedisse sena autores testantur.

De Alexandro Seuero.

QVid nunc Alexandrum Seuerum, referam, ciuis diuitiæ quoq; huic loco interseri suo iure merentur, qui Congiarium populo ter dedit, Donatiuũ militi ter, & præter cõgiarij pecunias carnẽ populo diuisit, ne dicã interĩ immensas opes quas in pauperum vsus quotidie elargiebatur.

De M. Antonio Philippo, Antonino Pio, Commodo, Seuero Aphro imperatoribus Rom.

ANtoninus Pius bis congiarium populo, toties donatiuum militibus dedit. Vini, olei, tritici difficultatem ærarij priuati damno sæpius sedauit. M. Anton. ter largitione hac insignis apparuit. Commodus quoq; septingentos denarios in sin

in ſingulos effudit. Non autem tu Seuere Afer huius rei finem claudis, quod cæteris omnibus hac in re inferior extiteris, ſed vt quẽadmodũ narrationi huic dederunt clariſſimi initiũ, ita & tu pari exẽpli magnitudine eidem quaſi faſtigium imponas. Quis enim non inter præclariſſima numeret potentiæ exempla, quod diligentiſſimam ſemper annonæ curam habueris, cõgiarium diuiſeris, & (quod diuini ingenij, diuinæ potentiæ argumentum erit) moriens ſeptem annorum canonem reliqueris vt viginti quinq; modiorum frumenti milia, (o potentiam monſtroſam) ſingulis diebus expendi poſſent. Sed de his hactenus, cum omnia exequi non minus ſuperuacuum ſit quam infinitum.

DE MEMORANDIS PRINCIPUM VETERIS ÆVI *theſauris.*

De Dauide Rege & Propheta.

A QVO potius quàm à Dauide qui ſpecioſiſſimos & regis locupletiſſimi, & Prophetæ ſanctiſſimi diuinæ vocis encomio obtinuit titulos regum principumve opes deſcribendi initium deſumam? Hic cum templi domino ędificandi prouinciam in filium qui in regnum ſucceſſurus erat, Solomonem tranſtuliſſet, iſq; operis ſumptu magnificentiaq; obſtupefactus terreretur huiuſcemodi voce filij trepidationem caſtigauit. Confortare & viriliter age, ne timeas neq; paueas. Ecce ego in paupertatula mea præparaui impenſas domus domini, auri talenta centum milia, & argenti mille milia talentum, quam ſummam Budaica ſupputatio decies maiorem Darianis opibus, Græciæ toti (in ſuarum rerum laudem effuſiſſimæ) decantatiſſimis, conſtituit. Atq; interim templi ſtructuræ ſoli

tantum

tantum pecuniarum deſtinatũ fuiſſe veri-ſimile eſt, ſepoſitis ingẽtibus theſauris belli gerendi neruis, quibus regiam dignitatem vir bellicoſiſſimus, in tanto rerũ motu, in tanto irritatorum vicinorum odio, ſi quid accideret, tueri poſſet. Fœlix opibus fuit quidem, at prophetiæ dono quo inter cæteros eminuit, fœlicior.

De Solomone Hieroſolymitarum rege ſplendidiſsimo.

SEcundus in hoc proſcenium Solomo prudẽtiæ opulentiæque dotibus facile princeps progrediatur. Prudentiã vtpote rei quam agimus minus accommodam, mittemus. Ad opes ſtilus reuocabitur. Hic quod diuini etiã organi vox proclamat, vltra omnes terræ reges diuitiarũ honore fuit inſignitus, quo regni Iudaici habenas moderante, nunquam à quoquã vſurpata vox, libere fuit iactata: Eandem argenti & lapidum, Cedrini ligni & Sicomori, quam vbertim agreſtia proferũt loca, fuiſſe æſtimationem. Quotannis huic præter vectigalia negociantium, regumq; ſubiectorum tributa, (quorũ ſumma nulla ſup

la supputatione circumscribi potest) auri pondus sexcentorum sexagintasex auri talentorũ adscribebatur. Possessa vero ab eo decem milia talenta auri, neq; hac inferior argenti summa. Bijugum equorum quadragena milia, bissena equorũ iam pugnam meditãtiũ parata in stabulis fuere. Fecit ex auro purissimo ducenta scuta, cuiuslibet operi sexcentis auri siclis in laminas extenuati, destinatis, trecẽtasq; peltas eiusdem metalli, in quarũ singulas, trecentæ auri minæ insumptæ, omnia vasa vsui quotidiano deputata aurea, Fecit & summæ magnitudinis thronum ex ebore, quẽ auro obductũ roborauit, nullis etiamnũ terrarum regibus imitatũ opus. Quid autem inani opera in diuitiarũ numero circumscribendo molestamur, cum templi ædificati splendor, (quem omnia admiratura sunt secula) inexhaustę huius opulentiæ certissima præbeãt argumenta. Cuius describendi ex veterũ monumentis laborem alibi fortasse nobis desumemus. Fœlicem hunc cui diuitias pari sapientia coniungere à superis propitijs concessum est.

De

De Dario Persarum rege.

COmmemoratione Iudaicorũ regũ, ad Persicæ opulentię exempla deducor. Inter quę memorię se prima Darianę potentię offert consideratio, è cuius regno, post turpissimam in campis Adrastis sexcentorũ miliũ fugam, post eodẽ dedecore notata quadringenta hominũ milia, centum .lxxx. talentorũ milia Alexandrum victorem transtulisse produnt, Neque id mirum cuiquam videri debet, cum ex vna Asia vectigali quotannis quingẽta septuagintaquatuor talentorũ milia reciperet; His vererer vt hoĩm fides accedat, nisi maxime fide dignorũ scriptorũ autoritate suffultus, tantę rei, omnis mẽdacij suspitionis securus, ausim decãtare preconia.

De Cyro Persarum rege.

ADmirabiles ac propemodũ incredibiles Cyri (quẽ auus insomnij prodigijs admonitus regij pecoris pastori, feris obijciendũ tradidit) diuitię extitere, quẽ quoq; in eã claritudinẽ fortunę arbitrium euexit, vt Babylonẽ orbis miraculis adnumeratã, bello tentatã etiã vi cœperit

De quo

De quo aliàs. Huius opes, (Mida Phrygũ, Crœſo Lydorũ inſignis opulẽtiæ regibus domitis,) in vnũ redactę quingena argenti talentorum milia effecerunt. Quorũ æſtimationem ad noſtratis pecunię æſtimationem calculo redactam, quadringentorum millionum coronatorum qui ſupputandi moleſtijs ſeſe intricarunt efficere numerũ profitẽtur, Quid hic dices? fœlicior ne tantis fortunę blandimentis lactatus, atq; in eam potentiæ opulentiæq; admirationem euectus, à fallaci, eiuſdem vultu in eam mortis ignominiam coniectus infœlicior fuerit?

De Sardanapalo Aßyriorum rege.

CVius animum nõ ingens admiratio ſubeat, muliere quauis corruptiorẽ regem, inter ſcortorum greges muliebri laſciuia eminentem, purpurã colo trahentem, penſa inter virgines partientem, eam pecuniarũ congeriem repoſitam habuiſſe, quæ cum fortiſſimorum moderatiſſimorumq; regũ diuitijs paria facere, interq; opulentiſſimos theſauros numerari poſſent, Syrorum talentorum auri decem millio-

milliones, nostrate numismate coronatorum sexdecim millia, septingenti quinquaginta millionum. Et hęc quidem auri summa, ad quam si argenteę gazę κειμήλια conferes, Assyriarum opum æstimatio ad quadraginta septem milia millionũ, cum septingentis quinquaginta milionibus librarum turonicarum & cò amplius progredietur. Quos thesauros omnes ab Arbacto præfecto victus, simul cum corpore flammarum voracitati tribuit. Effeminatiori ne fuerit vita, an morte viriliori quis dixerit?

De Crœso Lydorum rege opulentißimo.

NEquaquã Crœsi diuitijs similis narrationis honor negandus est, cuius opulentiam etiam Adagio, vulgata loquentium consuetudo memoriæ consecrauit, vt Lyd. Crœsi Gazæ, maximam inusitatamq; opũ vim denotaret. Et quanquam certus numerus, (quod equidẽ sciam) à nemine tradatur, sagaci tamen ingenij inuestigatione, coniecturarumq; verisimilium præsidio, ad penitiorẽ eius cognitionem penetrabimus, Quomodo enim non

non diuitijs clarus fuerit, qui solus Cyrũ inuictæ potentiæ regem sine terrore audiuit, obuiã ei iuit, restitit, conflixit, qui post sumptuosissimum bellum tandẽ victus, victoris ærarum plusminus quingenis talentorum argenti milibus locupletauit. Opibus fœlix fueras, ni fallacis fortunæ blandimenta, tanta infœlicitate regni tui exitũ onerassent, expertusq́ esses prudẽtissimum hoc à Solone prædictum oraculũ, οὐδένα εὐδαίμονα εἶναι πρὶν πρὸς τὸ τέλος τοῦ βίου ἀφίκῃ, καὶ τὸν θάνατον ἀκριβῆ ἔλεγχον εἶναι τῆς εὐδαιμονίας.

De Priamo Phrygum rege.

QVid decantatius decennali Troianorum cum Græcorũ proceribus, ob hospitij iura adulterio per Paridem temerato bello? Quæ vnquam belli tempestas latius longiusq́ sæuijt? Quę vnquam vndatio validius regni alicuius aggeres pulsauit? Eam tamen ferocientium bellorum rabiem, diuitiarum mole obiecta ad decem annos vsque ab irruptione cohibuit, Quam etiam frustra oppugnaturi vndiquaque fuerant, ni viribus diffisi, ad

si, ad cuniculorum fraudes fraudulentaque consilia se conuertissent. Nunquam maiore impetu arma inter se collisa crepuere. Pertinaciori studio haud temere aliàs in mutuas cedes certatum est, Vix aliàs campus densiores hominũ cateruas, vehementiore cedis rabie vidit exagitari, quæ omnia perpetua interruptaque serie, fœliciter scaturientium opum beneficio ad decem annos vsque, summo cum omni seculorum stupore cucurrere.

De Mida Phrygum rege.

HVius etiam diuitiarum admiratio, simplices vulgi animos ad fabularũ figmenta traduxit. Cum enim fontes vnde tanta pecuniarum copia scaturiret, ignorarent, fabulam excogitare vrgebat necessitas: Apollinem scilicet comiter ab eo hospitio acceptum, eius humanitatem hoc premio fœnerasse, vt quæcunque is manibus tractaret, veteri deposita & forma & materia, in auri splendorem conuerterentur. Huius calamitatem immensis auri argentique ponderibus Cyri thesauros ampliasse iam dictum

dictum est, vnde facile horum æstimatio aliqua sumi poterit. Nos enim aliò torquere vela propositi ratio admonet.

De Alexandro Magno terrarum domitore.

QVid de Alexandro dicam? aut qui verborum gratia inuictæ huius potentiæ thesauros efferam, quibus immanissimas maximeq́ barbaras totius orbis gentes grauissimo horrore latè terruit, quorum splendor quantumuis longe positorum oculos lumine perstrinxit, quorum fama aut pacis fœdera conditionesq́, aut belli inducias, à bellicosissimis etiam extorsit, neq́ immerito. Inuisam enim inauditamq́ à gentibus regibusq́ inter initia surgentis Macedonici regni, omnibus, communibus viribus eum terrorem tanquam commune aliquod incendiũ restinguere conãtibus, thesaurorum vim, in cuiuslibet fortunę euentũ reportauit. Summa (vt scriptores tradunt,) centum milia, seu decem myriades talentorũ atticorum fuit, aut si mauis sexaginta milliones coronatorum. Quanta interim omni virtuti, omni officio, omni occasioni exposita huius li

ius liberalitas admirationem sibi merito vsurpabit? Aristotelis peripateticæ sectæ principis, doctrinę virtutisq; admiratione octoginta talentis, hoc est quadringentis octoginta coronatorũ milibus honorauit In Bucephali emptionẽ talenta tredecim septẽ miliũ & octingentorũ coronatorum precium profudit. Et præter belli cum totius orbis viribus gesti sumptus, triginta puerorum milia, studio disciplinisq; excolendos aluit, quorum virtus, ijs quos iam diu bellicis laboribus fatigarat, succederet. Quid autẽ duo talentorũ milia referam, quę Thessali missionẽ Dario capto cõsecuti, præter stipendium accepere? Sed quanquam inani opera me videam molestari, qui tam late patentem vberemq; diuitiarũ segetem certis quasi classibus comprehendere laborem, nõ tamen mihi temperauerim, quin speciosissima munificentissimaq; aliquot potentiæ exempla adijciam. Quid enim de conuiuio regali luxu prorsus diffluente Macedonibus exhibito dicemus? in quo omnes ad nouem milia, aurea phiala ad dijs libamina facienda

donati referuntur. Quid de immensa auri vi, ad nouem milia, octingēta & septuaginta talēta, quā creditorū vexationibus, molestisq́ exactionibus è suo ærario clargitus est. Quid an nō de Ephestione eximio Alexandri amico dicam? quē quū viuum dilexisset, mortuum sepulcro cuius structuræ duodecim talentorū milia deputata sunt, decorauit. Quæ autem oratio in omnis generis officijs diffusam eius opulentiam diuitiasq́, nō dicā merita dignitate, sed vel succisa narratione cōprehenderit? quas mulorū iuga dena milia, quinq́ camelorū vexisse, historicorū fides adprobat. Sed narratio finē inueniat, cū huius diuitiæ nullo sumptu, nulla munificētia, nullis largitionibus, nullis operum splendoribus, vllam sibi metā inuenerint. Sed hāc tantorū bonorū fœlicitatē vt te adpræhendisse merito letatus es, sic eandē tam exiguo amisisse tempore merito dolebis.

De Ptolomæo Cypri rege.

MAior de Ptolomei diuitijs opinio q̄ ipsæ diuitiæ fuerunt, Tanta enim harum fama fuit, vt victor gentiū popu=

populus donare etiam regna cõsuetus, P. Clodio tribuno duce, septem talentorum milia exegerit, aut viui regis, eiusdemque socij bonorũ confiscationem mandauerit, diuitiarum ęmulatione citra omnem controuersiam, ad tam duras pacis leges incitatus. Rex incertum solutionisne diffidentia, an veteri fortitudinis nobilitatisq; gloria, aut rei indignitate motus, scelus ne pristina dignitate indignũ conspiceret, veneno, aut vt quidam arbitrãtur, maris strangulatus vorticibus fatũ accelerans, simul cum vita & opes amisit, quæ Porcio Catone principe liburnis per tyberinũ ostiũ in vrbẽ inuectę, copiosius q̃ vllius triumphi opes ærarium locupletauere.

De Asiæ diuitijs.

TOt talentorũ milliũ summa imperata Cyprium regem ad immaturã degenerem miseramq; mortem rapuit. Sed ô fœlicẽ Asiam quã nulla exactionũ atrocitas ad tam desperata consilia adegit. Hęc Alexandrũ eius iam littora nauigatione in cõspectu habentem, nimia sua

fertilitate opulentiaq́, proprias opes impartiri fecit, opinantem Asiaticum aurum cupiditati tantæ, tantisq́ operum cœptis, quibus vix quicquã par reperiri posse videbatur, suffecturũ. Hæc sæuissimis Antonij exactionibus ad talentorũ viginti myriades, atrocissimæ a L. Sylla ob defectionis à Rom. fide suspitionem, mulctæ viginti milium talentorũ, hoc est duodecim millionum coronatorum, non succubuit. Hęc pecuniarum cupidissima Gallorum pectora, qui exuberante in patria populi multitudine, siue externorum diuitijs adducti, nouas sibi sedes querentes, in eam delati fuerant, diuitijs satura domũ remisit. Cuius auri moles fuit pondo centum decem milia, hoc est (vt pleriq́ volunt) aureorum solatorũ centum octoginta milliones, vna cum centũ vigintiquinq́ milibus, argenti autẽ pondo quinquies decies centum milia, quæ summa, quadraginta milliones, centum vigintiquinq́ milia solatorum aureorum conficiet, vtriusq́ autem metalli summa si coniungas ducentos viginti milliones, ducenta sexaginta quatuor milia,

sola-

ſolatorum reperies. O dijs etiam ipſis inui diosam opulentiam.

De Cleopatra Aegypti Regina.

SEd Cleopatræ diuitiarum luxuria magis etiã eſt admiranda, quæ incerta ambiguaque Romani imperij ſpe, præter multa opulẽtiſſimaq; aliarũ rerũ ſubſidia, pari eius quam Aſiæ, defectionẽ molienti mandarat populus Romanus, talentorũ ſumma, Antonij partes & fouit & viuit. Quæ autem ſumptuũ magnitudo illius theſauros exhauriret, quæ vnionem centies ſeſtercijs à Planco luxurię arbitro ęſtimatum, noſtrate pecunia ſeptuagenis librarum flandricarũ milibus, nongentis, & ſeptendecim, ſola luxuriæ cum Antonio ęmulatione, vino diſſolutum, (prô ſcelus) execrabili ventris ingluuiei immiſit, parata etiam (ni ab certaminis arbitro victoria adiudicata fuiſſet) & alterum eiuſdem precij ab aure detractum, in ſimilem conuertere nequiciã. Sed tu quantũ opulentia hac tua gloriæ obtines, tantum fœdiſſima hac tua luxuria infamiæ tibi conciliaſti.

De Aegyptiorum diuitijs.

AEgyptus arctissimis terræ limitibus patens, quot quantis, & quam præclaris opulentiæ exemplis clara, hominumque doctissimorũ præconijs est celebrata: Nulla memorandis structurarũ operibus clarior, nulla in deorum officia sumptuosior, nulla egregijs immortalitateque dignis exemplis hac insignior apparuit. Quæ omnia suo loco, in ordinem redacta, quantũ per historiarum monumenta licuit, reperies. Hæc Romanorũ armis subiecta, vberrimam splẽdidissimamque pecuniæ messem quotannis ad duodecim talentorum milia quadraginta, nostra æstimatione septẽ coronatorum milliones & quingentos in Romani fisci late patẽtia horrea mittebat. Quæ etsi ingẽs sit pecuniæ summa, Aegyptiarum tamẽ opum claritudine indigna propemodum videtur.

De Prothei Aegyptij regis filio.

OMnes omnium diuitijs insigniũ regum opulentiam, post te longe fueras relicturus, si ijs quibus cæteri liberalitatis vacasses officijs. Nunc autem

etsi

etsi diuitiarum gloria clarus fueris, vtpote qui quadringenta talentorũ milia moriens reliqueris, tamẽ quia sordide per omnem vitam vectigalibus tributisq; colligendis exigendisq; intẽtus incubuisti, nullisq; neq; deorum muneribus, neq; hominum liberalitati vacaueris, merito citra nominis honorem tenuissima laude celebratus abibis. Si quã tibi opũ splendor nobilitatẽ adiũxit, eã indecorę regiaq; beneficentia planẽ indignę sordes derogant.

De Perseo Macedonum rege.

QVis dixerit Perseum Philippi secũdi Macedoniæ regis filium, gratioribus successibus fortunæ blandimenta fouerint, an maiori ignominia acfecerint. Agitatum diu à patre cum Romanis bellum, eiusdemq; morte iam sopitũ, hic exuscitat, bellico fretus apparatu, quẽ iam pridem mortuus pater reliquerat. Quid ni iuueni gloriæ æstu flagrantissimo, cuius præcordia iuuenili temeritate calebant, tanta rerum copia animos tolleret, cũ præter Macedonicũ inuictę opinionis exercitũ, copijs innumeris ad decem

annos alendis sumptus à patre paratus, huic in thesauris & horreis fuerit. Hunc tamen quemadmodum fortuna amplissima diuitiarũ gloria in sublime euexit, ita paulopost, turpissimo lapsu à tantis splendoribus precipitauit, vt regnum quod sceleribus subito paratum erat, subito quoq; dijs scelera vindicantibus amitteretur.

De Tectosagibus Galliæ populis.

COgit me opulentiæ splendor, neq; vestri in hoc præclariss. principum ordine, intactam relinquere memoriam, quanquam huius exempli magnificentia Asiæ magis diuitias celebret, tamen quoniam quæ victoris virtus sibi bello parauit, possessorem mutãt, indignum visum est vos vestro honore fraudare, non quo me vestræ rapacitati patronũ constituam, sed vt ne ego vobis si quam in hac re admirationem obtinetis, negligẽti silentio denegare videar. Incredibili enim auri argentiq; vi fama nomenq; vestrum celebratur, cuius summa aurea centũ decem milia pondo, argentea quinquies decies centena milia pondo constituebat. Quæ diuitiarum

tiarum portenta si diligenti supputationis examine in vnum redigas, ducentos viginti milliones ducẽta sexaginta quatuor milia aureorum solatorum cum sexcentis efficere comperientur. Quid vnquam terra opulentia hac opulentius, splẽdore hoc splendidius, magnificentia hac magnificẽtius vnquam habuit?

De Veientum incredibili opulentia.

AGe vero, quando à regnorum exemplis ad priuatarum gẽtium opes nimia admiratio nos deduxit, non abs re fieri censeam si Veientes eadem stili tenuitate qua cæteros omnes, quodammodo celebrauero, neq; id opinor indigne ferent, cum horum res ad prodigium vsque splendidissimæ splendidissima quoq; amplissimaq; narratione decorari mereantur nobis enim vndiq; certo quodam verborum compendio vti ab initio est propositum. Hi post decẽnalem obsidionem cum cuniculorum fraudibus, artibus Romana certe virtute indignis capti essent, tantas opes victori populo reliquerunt vt & decimæ Pythio Apollini vouerentur, totaq;

vrbs

vrbs Romana ad predæ direptionem euocaretur, cum qui vrbem ceperant, aurum capere non potuerint. Tanto illis fuisse facilius vrbem capere, quam diuitias auferre quæ secula non admirabuntur?

De Antiocho Syriæ rege.

ANtiochi Parthis bellum inferentis exercitus, tanta opum copia abundauit, vt & gregarij milites caligas auro singerent, aureos clauos crepidis subiectos habuerint, proculcarintq́ materiam, cuius impotenti desiderio cæteræ gentes in furias ferri umq́ amentes feruntur. Ad culinæ vsum huic argentea fuerunt instrumenta tabernacula textilibus sigillis adornata steterunt, quasi non animi fortitudine, manusq́ promptitudine, sed opum luxuria bellum conficeretur. Ferunt hunc cum inuictæ Romanorum potentiæ bellum illaturus esset, exercitum magnificentissimo armorum apparatu instructum, (cum plærisq́ hastis scutisq́ aut aureis aut argenteis eniterent,) circumduxisse. Hannibali ostentasse, rogasseq́ num hæc Rom. satis essent futura, cui irrisorie Hannibal responderit,

Etiam

Etiam etsi auari sint admodum. Hæc fœlicis ac vernantis illius sæculi præclara sunt opum argumenta, sed auaro hosti preda magis optabilis, quàm vlla ad vincendum strenuo mora.

De Ptolomæo.

CLarissimo quoq; inundantium opum exemplo Ptolomæus sua tēpora ornauit, quē Varro grauissimus certe hic incredibilis ꝑpemodū rei adstructor, tradit Pompeio nō longe à Iudæa res gerente, octona equitum milia propria pecunia sustinuisse, mille cōuiuas aureis potorijs, cæteris vasis, ferculisq; mutatis saginauisse.

De Elyssa.

QVo piaculo clarissimo Tyriorū sanguine ortam, quæ æmulæ Rom. Imperij vrbis auspicatissima iecit fundamenta taceam? Hæc Sychæo Herculis sacerdoti qui honos secundus à rege erat, nupsit, cui magnæ quidē sed dissimulatæ opes erāt, quasq; nō tectis sed terræ latebris regis metu crediderat. Re tñ vulgi rumore ad regē delata, cæca tantarum opū cupiditate in furias actus, contra iuris humani reuerētiā, cōtra sanctissima cognatio

nis

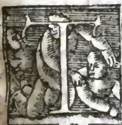
nis vincula, omni pietatis ratione posthabita, auonculum eundemq́ affinem trucidat, easdem quoq; machinas in sororis vitam structurus, ni matura fuga, futurum declinasset periculum. Quæ opibus iam olim spe à fratre deuoratis, in naues delatis Africę littoribus adpulit, incolasq́ mutuarum rerum commercio gaudentes in amicitiã sollicitat, locoq́ vrbis statuendę empto, solo opũ præsidio fulta etiam Roman. Imperio tremendam vrbem Carthaginem condidit.

De Mithridate Ponti rege.

TOt cladibus oppressus Mithridates, Syllæ fœlicitate, Luculli virtute regno angustissimis limitibus circumscripto, quanta tamen (dij immortales) diuitiarum gloria, etiamnum infortunijs hinc inde eundem sepientibus, insignis apparuit In fugam actus, copias auro, argento, vestibus multi precij copiosissime per itinera sparsis periculo exemit, ardentes hostium animos preda temere disiecta, ab insecutione auertit, vt quam virtus incolumitatem negarat, diuitiæ præstarent.

DE

DE PRIVATORVM QVORVNDAM OPVLENTIA.

EMPVS ERIT priuatæ quoq; opulentię aliquot subijcere exempla, ne omnem auri argentiq; vim in sola regum, principum aut Cæsarum abijsse æraria quis suspicetur, subiectis interim aut grauiter esurientibus, aut incommode vitam exigentibus: vt ciuium penuria regum opulentia fulta, & calamitas publica in priuatam versa vtilitatem videretur.

De M. Crasso.

MAioribusue abundarit diuitijs, an maiori habendi cupiditate flagrarit homo insatiabilis auaritiæ Crassus, tot seculis incertum, nondum definitũ καὶ ἀκίνητον παρέμεινε. Huius animum diuitijs insatiabilem tanto viro indigna vox prodidit. Neminem sibi videri diuitem, nisi cuius opes annuo reditu legionis a sendæ sumptus tolerauerint. In agris suis sestertium viginti milia possedit, vix credibi

les

les nostris his temporibus opes, quæ no- strate ære quinquagies centena milia au- reorum coronatorum, regios prorsus the- sauros efficiebant. Quas quã honeste pa- rarit, nemini incertum. Nempe ex ciuiliũ bellorum incendijs, riocentum pecuniosõ rum scelera, iudicij corruptela corrigendo locupletum proscriptione, municipum cæ de, delictum, decretum, aliena, suam sentẽ tiam, forum, domum, vocem, silentium de- niq; omnia venalia habendo. An enim ho- nestis artibus, ex trecentis talentis quę he- reditario iure patris morte illi cesserant, ad tantam opum vim, septem milium, cen- tum talentorum, consecrata interim Her- culi decima parte, publico epulo ad plebis fauorem conciliandum tribusq; numis vi- ritim datis, peruenisset. Sed bene habet, quod qui aliorum sanguine se imbuerat auaritia impulsus, proprio tandem eadem instigante turpiter fœdatus iacuerit.

De M. Tull. Cice.

Crasso populi opinione longe ditissi- mo, M. Cicero non parum ab ea diui- tiarum mole semotus, propria opini- one

one longe ditior extitit. Illius enim pecuniæ augmentum maiori cupiditatis flagello pręcordia pulsabat, sequebaturq; (quod dici solet) maior crescentem cura pecuniā. Hic centenis quę ex predio sumebat sestertijs contentus plura habendi cupiditati viam præclusit. Cuius diuitiæ etsi præ cæterorum Romanorum opibus minime claræ memoratæq; fuere, nostro tamen huic æuo ingentem admirationem summumq; opulentiæ veteris daturæ sunt argumentum, cum quæ tunc obscuræ nullaq; hominum fama iactatæ iacuere, nunc propemodum (ne nimium dicamus) splendore nos terreant. Predia habuisse duodeuiginti, minime oscitabundo ingenio ad Atticū scriptas epistolas legentibus perspicuum erit. Horum nomina aliquot quantum memoriæ beneficio adiuuor subijciam Tusculanum doctissimo Tusculanarum quæstionum opere nobilitatum, Lanuuinum, Asturicense, Phormianum, Puteolanum, Alsiense, Arpinate, Pateonū, Pōpeia. &c. Qui nō parū huc facit Terētiā viri ab exilio in vrbē reuocati sorti congratulantē,

sexdecim

ſexdecim curribus Brundusium vſq; per tot locorum interualla occurriſſe. Egregium ſanem diuitiarum argumentum, quæ (viro ex quo ſolo tota familię pēdebat fortuna amoto, tot tantiſq; inuidorum arroſionibus cōciſæ) ijs viribus ſubſtiterint, quæ amicis lætitiam, inuidioſis merorem nobis etiamnunc admirationem non intermorituram reliquerint. Fœlix heu nimium fœlix, ni tuam virtutem filij improbitas inſano luxu turpiſſimiſq; ſceleribus cōmaculaſſet. At te tua virtus conſolabitur.

De Qu. Cicerone. M. Tullij Ciceronis fratre.

NI me properantem maiorum rerum ad ſe traherent exempla, nonnihil in Q. Ciceronis diuitijs otij temporiſq; ponerem, quas nunc curſim tanquam per tranſennam inſpiciendas proponam. Eæ autem quo dilucidiore apparebunt argumento, quàm pompoſiſſima villæ in Arcano ſtructura, cuius ſplendor etiam ipſius Ciceronis oratione celebrari meruit. Quæ is de ea memoriæ prodidit, ſubijciendum duximus. In Arcano (inquit) ad

quintum Idus Septembres aquam quam ibi ducebant non longe fluentem à villa vide, nihil ei restabat, præter balnearia & ambulationem, & auiarium. Summam dignitatem pauimenta porticus habebant, quod mihi deniq; apparuit, postquam & ipsa tota patent, & columnæ positæ sint. Cameras quasdam non probaui, mutariq; iussi, quo loco te in porticu scribere aiunt, vt atriolum fiat. Equidem hoc quod melius intelligo adfirmo, mirifica suauitate te villam habiturum, piscina & salientibus aquis, aditis palestra & sylua viridicata.
Quanquam ea villa quę nunc est, tanquã Philosophia videtur esse, quæ obiurget cæterarum villarum insaniam. Hactenus Cicero. Videndum est autem ne quam cæterarum villarum insaniam castigaturam esse dicit, nunc victrix è sublimi nostras, æmulationis secura, ridere merito possit, vt quæ splendidissimo eo sæculo nimiũ structuræ luxum castigauit, nunc forte cõmutata, mendicitatem exprobet.

De Plinio Iuniore.

STatutum est ex similibus villarum insanis structuris, & Plinij Secundi opulentiam perscrutari. Quo enim certiore argumento, quàm ex ijs quæ præter familiaris rei quotidianos sumptus, non tã ad necessitatem, quàm ad euanidam immortalitatis consequendæ titillationem, inanemq; ostentationem sibi excrescens illa diuitiarum luxuria finxit, opulentiæ exempla colligemus? Omittam enim nunc amplissimam pecuniæ summam qua Quĩtiliani filiæ nuptias tanquàm parens alter & fouit & ornauit, quinquaginta milia numum, qua ampliorem multo collaturus erat, ni munusculi vt ipse vocabat mediocritate impetrare se posse sperasset, ne recusaret. Omittam ducenta numum milia quæ pro accessione agrorum precij, contemptim quodammodo neglexit. Nec tricena sestertia quotannis ad patriæ vires refocillandas stupendas nostro hoc æuo diuitias dicam, quę quidem omnia multum venerationis à nobis iure suo exigere videntur, sed villarum gratiam quarũ quasdam proprio stilo celebrauit, in auditoris

animum reuocabo, porticuum; Atriorum Arearum, Cauædiorum, Balneorum, Hypocaustorum, Turrium, Piscinarum sumptus, nitorem & elegantiam, Quorum omniũ qui exactam requiret descriptionẽ, cum autore ipso qui de industria in ijs depingendis laborasse videtur, angulos omnes, vigili memoria oberrabit, non dubium erit quin summa in ijs opulentiæ argumenta residere sit comperturus. Nomina quæ se inquirenti obtulerunt hæc sunt. Thusci, Tusculani, Tyburtini, Prænestini Laurens, Larium &c. Sed extra institutæ orationis angustiæ fines euagamur. Quare retro vela vertenda, laxiusq; oberrans materiæ luxuries, tanquàm frenis iniectis est cohibenda.

De Æsopo Tragœdo.

NE autem incredibili hac magnificentia cuiusquàm animus in vanitatis suspitionem transuersus agatur, non abs re fuerit quæ de prodigiosis Aesopi Tragœdi Histrionica arte corrasis

opibus, ſcriptores literis ad poſterorũ trãſmiſerunt memoriam, huc allegare, quæ et nos, niſi ſanctiſſima autorum fide atq; autoritate moueremur, deliramenta anilia prorſus ſapere clamitaremus. Centum ſeſtertijs (vt interim reliquarum rerum luxus taceatur) patinam ſibi coemit aureã, nulloq; non luxuriæ genere per vitam cũ diffluxiſſet, moriens eas tamen filio opes reliquit, vt vniones vino diſſolutos (pro ſcelus, conuiuarum delicijs exhibuerit, indignum ratus ni pro inuſitatis facultatũ montibus, nouo inuſitatoq; cibi genere hoſpitum denſaret ingluuiem. Quantum veræ laudis eã profuſio honeſtis vſibus quorum nunquam non obuia eſt materia, deputata conciliaſſet. At tantæ ineptiæ ne dicam *inſaniæ* diutius immorari nos piget.

De Lucullo Rom.

VEram huius rei gloriam Lucullí ingentis ſpiritus viri opulentia obtinuit, qui licet non tanto ſtudio diuitiarum famam adfectarit, diuitijs tamen perbeatus extitit. Hanc rem nunquam ſatis laudata incorruptiſſimi pectoris vox

prodi

prodidit. Cotta enim collega terra marique profligato, inque Calcedone concluso, cum milites ad amplioris gloriæ materiam Mithridatis regnum, collegæ salute neglecta inuadendum creberrimis monitis stimularent, respondit se vnius Romani militis incolumitatem tueri malle, quam splendidissimas hostium res sibi vendicare. Hic ex senatusconsulto ad classem in Mithridaticum bellum parandam tria talentorum milia decreta repudiauit, suisque sumptibus tantæ molis facinus exequutus est, vt nō temere vulgo numinis ope tantas maria terrasque obsidentes copias dispulisse hunc sit creditum. Mirabile quid omnique ætati inauditum huius viderunt tempora, tanta omnium rerum copia adfluentem exercitum, vt bos drachma, mancipium quatuor drachmis venderetur, reliquaque preda aut passim relinqueretur, aut neglecta dissiparetur, confertis iam omnibus omniū castrorum cellis, vt amplioris predæ capiundæ non sufficerent. Cum iam senex procul à bellorum tumultibus semotus, otio studiosæque quieti sese dedisset, præcipue ex

L.iij. ube-

uberans illa diuitiarum inundatio, quæ se hactenus certo quodam continuerant alueo, veteris Parsimoniæ ruptis aggeribus late efferbuit, vt non immerito ex Togato Xerxem Tubero stoicus eum adpellarit. Hortos multis post ætatibus inter sumptuosissima regum opera numeratos, exornauit. Opera iuxta mare circa Neapolim magnificentissime constructa: maritimas ædes, easq; nullo non luxuriæ splendore ex politas, quibus maris sinus piscososq; riuos circumduxerat, quæ eloquentia digne prædicet? De Tusculano vero spaciosissimis thalamis, porticibus, ambulationibusq; exornato, è quibus longe lateq; in campos subiectos prospectus patebat, tacendum satius esse duxi, quàm parum dicere. Immensam quoq; diuitiarum eius famam hoc quoq; adprobat, quod Prætori exhibendi spectaculi gratia clamides centum postulanti, ducentas purpurei coloris tanquàm ex immenso κειμηλίων aceruo desumptas dari iusserit. Nunc qua prædicatione narrari, quo animi stupore audiri meretur, incredibilis in quotidianas men-

sas

ſas inſumpta opum vis. Erant huic diuerſa conuiuis accipiendis cœnacula, ſingulis ſumptus, ſplendor apparatuſq; certus ſigillatim deſignatus fuit. Quorum quod Apollinis titulo inſcriptum erat, quinquaginta milium cœnam ſibi vendicabat. Cuiq; ſuus deſignatus honos fuit, vt conuiuij loco dicto, conuiuij quoque ſumptus miniſtrorum memoriæ obijceretur. Bibliothecas publicas, quibus ſtudioſorum leuaret inopiam, ſtudiumq; ſuo præſidio ad maiora incrementa eueheret, & conſtruxit & habuit. Has ingenti ære partis vndiq; terrarum doctiſſim. hominum monumentis, venuſte inſtructas ſtudioſo cuiq; ſemper patere voluit. Quare tu ſi quis alius, beatus fortunatuſq; non diuitijs tantum, ſed & diuitiarum opinione ſemper prædicaberis.

De Apicio Popinæ inſtruendæ profeſſore.

VIro excellentiſſimo ac in quouis liberalitatis genere præcipuo, Apitium

altiſſimum omnium nepotum gurgitem, etiam (ſi dijs placet) popinæ ſcientiam pro‑ fitentem, qua non dico Italiæ, ſed totius or‑ bis mores tanquam contagio quodam in‑ fecit, ſubijcere placuit, quo fœdiſſimi ho‑ minis vicinia, clarius huius gloria illuceſ‑ cat, flagitioſiſſimiq́ huius gurgitis infa‑ mia, maiori reprehenſione, maiori execra‑ tione ab omnis æui hominibus exibiletur Cuius opumne an luxus dicam (inſaniam quũ Anneus Seneca primi inter Philoſo‑ phos nominis, elegãti teretiq́, & quod no‑ ſtro conuenit inſtituto) ſuccincta oratio‑ nis forma percurrat, noſtro ſtilo parcendũ eiusq́ verba tranſcribenda eſſe duximus. Apitius (inquit) noſtra memoria vixit, qui in ea vrbe ex qua aliquando Philoſophi velut corruptores iuuentutis abire iuſſi ſunt, ſcientiam popinæ profeſſus diſci‑ plina ſua ſæculum infecit. Cuius exitum noſſe operepreciũ eſt. Cum ſeſterci‑ um millies in culinam congeſſiſſet, cum tot congiaria principum, & ingens capi‑ tolij vectigal ſingulis commeſſationibus hauſiſſet, ære alieno oppreſſus, rationes

ſuas

ſuas tunc primũ inſpexit. Superfuturum; ſibi Seſtercium centies computauit, & velut in vltima fame victurus, ſi ſeſtercio centies vixiſſet, veneno vitã finiuit. Summa per luxum inſumpti fuit, vicies quinquies centena aureorum milia. Quam vero luxuriæ ſuſtentandę imparem exiſtimauit, ad ducenta quinquaginta aureorũ milia euaſit. O prodigi animi fœdiſſimam ingluuiem, quæ ſibi ſubtracta vberioris luxurię materia in miſeram ſeſe necem, vitæ pertęſa quæ ſine conſuetis luxurię ſuſtentamentis agenda eſſet, præcipitarit. Diuitiarum nomine te quoque in hoc proſcenium induxi, dignum alioqui qui perpetuis obliuionis tenebris obruare.

De Cæcilio Claudio.

QVanta quoq; (dij immortales) diuitiarũ gloria Cæcilius Claudius inclaruit, qui vltima teſtamẽti ſui voluntate opum ſuarum contexens catalogum, libere profeſſus eſt, licet ciuiliũ bellorum furor magna ex parte opulentiæ ſuæ neruos laxaſſet, tamen ſeruorum quatuor milia, centum ſexaginta, boum iuga

tria

tria milia ſexcenta, reliqui vero pecoris du-
centa, quinquaginta ſeptem milia hæredi
relinquere. In numerato pondo ſexcenta
milia, Supremo funeris honori ſeſterciũ
vndecim milibus deſtinatis.

De Pallante, Calliſtho & Narciſſo Cæſaris Claudij libertis.

ANquicquã Craſſi auro inexplebilis diuitijs par eſſe credendũ eſt? Attamen hos tres Pallantẽ Calliſthum, & Narciſſum ſeruitutis iugo liberatos, Claudij Cæſaris principatu, eum ſuperaſſe Plinij ſcriptoris diligẽtiſſimi hiſtoria confirmat.

De Pythio quodam Bythinico.

NVnquam moritura orationis gloria diuitiarũ Pythij memoriã Plinij quoq; diligentia in hominũ animis reliquit, qui platanũ aureã, vitemq; illam nobilem Dario regi donauit. Xerxis copias hoc eſt ſeptem octoginta hominum milia epulo excepit, ſtipendium quoque quinq; menſium frumentumq; pollicitus, vt è liberis quinq; in delectu exiſtentibus vnus tantum ſenectuti ſuæ concederetur.

Quæ

Quæ cogitatio tam inexhausta diuitiarũ maria perscrutetur.

De L. Sylla.

TV quoq; repubescente semper opum tuarum laude, clarus illustrisq; apparebis, præter plurima enim quæ in te contulit fortuna munera, etiam opulentię honore te insigniuit, quas quomodo maiori verborũ compendio vniuersas complectar, q̃ si Plinij insistẽs vestigijs vnico verbo quod res est, dicam, Crasso ipso (cuius admiratio omnes attonitos reddidit, ad quos se fama penetrauit,) nõ diuitijs parẽ fuisse, sed etiam eadẽ re præcelluisse. Rerum summã consecutus, populo conuiuia exhibuit, ea omniũ rerum copia inundantia, vt plurima omnis generis condimenta cibariaq;, nõ sufficiẽte famelica plebis ingluuie, in fluuium deijcerentur. Tuas licet admirer diuitias, hoc tamen ni os tibi dicam, quod olim opes iactanti quidam patricia gente oriundus, ad aurem obgan niuit, Qui vir bonus esse posses, qui cum nihil à patre relictum sit tot ac tanta possideas.

De Phryne meretrice.

Age imbecillioris animalis ſexus, mulieris priuatæ opes, fidem publicis regnorum opibus concilient, Phryne corporis vſura tantum corraſerat opum vt Thebarum mœnia ab Alexādro diruta ſe priuatis ſumptibus inſtauraturam ſit profeſſa, ſi munificentię ſuę memoriam perpetuam, hoc muris inſcripto titulo ἀλέξανδρος μὲν κατέσκαψεν, ἀνέστησε δὲ φρύνη, ad poſteros dimanare pateretur. Quam opum tuarū laudē publicis operibus inſtaurandis ambijſti, eam viuę ſcriptorum literę tibi peperere, immortalem.

In Floram Romanam.

QVid nunc de Flora cui diuitiarum amplitudo ad diuinos honores aditum patefecit dicam? Imò quid nō de execranda Romanæ peſtis lue dicam? quæ altiſſimo libidinis barathro, totius vrbis diuitias, fœdiſſima corporis vſura contraxit, quę tot clariſſimos ſenatorię patriciæq́ gentis iuuenes, gloriæ, honori virtutique natos indigna luxuriæ illecebra dementatos fractoſq́, in otium atq́ ignauiā præ-

præcipitauit, atque à virtutis tramite in vitiorum abrupta præcipites atq; trãsuersos egit. Quod te populus Romanus hæres scriptus falso errore deorum cetui adnumerarit, diuinosq; honores, ludos Floralia adpellatos cõsecrauerit, ad pœnę cruciatusque incrementum quo te perpetua conscientiæ carnificina furięque malorum vltrices subigunt, datum esse, nunc merito experiris.

De quibusdam Italis.

VTinam quem cæteris memoriæ honorem attribuo, vobis quoq; quorũ nomina longo obliuio iam sunt sopita dare liceat. Quare tantarũ opũ laudẽ incerto nomini adsignare quanq̃ inuitus, necessitate vrgeor. Hij Tiberio Graccho plus æquo popularem captanti auram, animum facinoris iam olim mente agitati maturandi indiderunt, quos sena septena atque ijs plura seruorum milia in agris habuisse deplorat, indignum ratus, omnem opulentiam nobiliũ luxui soli patere, plebem varijs sese bellorum periculis alienæ tantum pompę exercere, Itaq; contra tan-

tarum

tarum opũ insanias lata lege agraria, aduersarijs cędis caussam quanquam minus honestam præbuit. Conatus est prudentissimo consilio liberiores diuitiarum habenas vir pręclarus contrahere; sed dum plebis honori nimium studet, honoris sui, famæ proprię atq; ipsius vitæ iacturam fecit.

De Gorgia Leontino oratore clarißimo.

ET Gorgiam celeberrimũ olim totius Græcię oratorem dicam, quem ad tantas opes oratoriæ artis quæstus euexit, vt intentatum exemplum, hominũ primus exhibere aggressus sit, auream solidamq; Delphis statuam erexit, quamq; is quæstus ea memoria vber fuerit diuitiarum suarũ monumẽto declarauit, & quo nostri ęui scriptores oratoresq; celeberrimi vix famam tolerant, eo is inusitata luxurię exempla primus statuit. Vsqueadeo effœta hæc senescentis mundi tempestas, à superba illa nobiliq; priorum temporũ magnificentia degenerauit. Acerbiore hic (licet oportuna data occasione, epiphonemate non vtar.

De Dolabella, Caßio, & Bruto Romanis.

Atque

ATque de Dolabella Bruto, & Cassio minime hoc loco silere conuenit, quos scriptis nobis autorũ diligentia prodidit, exercitum ingentibus copijs constantem,(cum à senatu minus tempori subuectum esset stipendium) menses aliquot sustentasse, medijsq; temporis iniuriam frumenti vestiumq; copia profligasse. Dignum quod inter summa huius rei reponatur exempla facinus.

De Rom. mulieribus.

CVjusuis ordinis,cuiusuis sexus homi nibus cum promiscue huius laudis participes reddam, quo pudore clarissimo Romanorũ matronarum facto nõ eundẽ narrationis honorẽ adhibebo, quę cũ in publico ærario deesset aurũ, ex quo summa pacte cum Gallis mercedis cõfieret,proprijs id persoluerunt impendijs.

De Busa Canusina.

NVlla ætas clarissimi huius exempli memoriam apud se sinet abolescere Busam Canusij ciuem tãta diuitiarũ fœlicitate excelluisse, vt decẽ milia Romanorum(quos memorabilis apud Cannas

stra-

ſtrages reliquos fecerat, cum ijs publice mœnium tectorumq́ vſus tantum tribueretur, etiam frumento, veſte, viatico iuuerit. Nihil tamẽ tanto ſumptu eius contractæ ſunt copiæ, ſed in diuitiarum claritudine reliquam ætatis ſemitam decurrit.

De Venuſinis.

IN Venuſino populo nõ quidem diuitijs, ſed re geſta ſimile exemplum memoria adprehendendum eſt. Varrone ex clade Cannenſi trepide fugiente quatuor hominum milia quos fugæ ducebat comites, per familias diſtributa, omni hoſpitalitatis beneuolentia tractarunt, in ſingulos equites, togas & tunicas & quadrigatos nummos quinoſuicenos, in pedites denos, armaque quibus deerant dederunt, quod per ſe vix memoria dignũ, ea temporum iniuria cùm exhauſto locupletiſſimo omniumq́ gentium ſpolijs repleto Rom. ærario, opes ſuas ſenatus in medium protuliſſet, ſummis opum exemplis adſcribet.

De Surena Partho.

SVrena Parthus obſcurus in obliuionis tenebris ferè deliteſcens, horridum

situ squaloreque caput in lucem proferat. Continenter quacunq; iter faceret, mille camelorum agmen oneribus deportādis post se trahebat, ducentos pellicū currus, equos cataphrattos mille, quos leuiorum ingens multitudo sequebatur. Seruorum clientumq; equitatu ad decem milia vsq; stipatus eminebat.

Rerum olim magni FICENTIA MEMORA BILIVM LIBER TERTIVS.

Actenus pacis tempore gesta exēpla, quę vetustati aut gloriam aut admirationem aliquam videbantur allatura, absoluimus. Quid restat nisi vt eadem breuitate licet nō pari animi alacritate, ex bellica gloria magnificentiaq; eidem quē possumus splendorem adiungamus. Res est fateor quidem, quę nō tam narrationē q̄ cōmisera-

tionem emereatur, ſed huc nos incõſulta quorundã temeritas, atq; imperitia, abiectius lõge q̃ par eſt ſacroſanctę vetuſtatis caniciẽ reuerendã habentiũ, pręſentiumq; rerũ illecebra ob oculos verſante noſtræ patrumq; noſtrorũ memoriæ res geſtas, ampliori q̃ mereri videntur fauore, ſtudio atq; prędicatione proſequẽtiũ, inuitos impellit, vt ſuus cuiq; ætati honos atq; admiratio cõſtet, neq; ſic noſtra falſis laudibus attollãtur, vt vetera meritis interim laudibus inhoneſte noſtra diſſimulatione fraudentur.

De Aſſyriorum rege Nino.

PRimo narrationis honore celebretur, qui primus auitũ illum omnium regũ gentiumq; morem, (quo tuendi tantũ imperij fines nõ proferendi cura ſollicitabantur,) inſolita regnandi cupiditate mutauit, vberrimãq; ingenijs ſcribẽdi omniq; poſteritati admirãdi materiã ſuppeditauit. Finitimis hic partim armis, partim inſolito belli horrore in deditionem acceptis, cũ acceſſione noua fortior indies ad alios trãſiret, auſus etiã eſt Bactrianorũ re

gnum,

gnũ, loci natura difficillimũ præbẽs accessum, hominũ numero viribusq; validissimum armis bis tentare. Cũ enĩ prima irruptione pulsus se imbecillioribus, q̃ ad tantum negociũ viribus fultũ esset expertus, maioribus opus esse ratus copijs, electissimorũ peditũ decies septies centena milia, equitũ milia duodecim, parẽ equitibus falcatorũ curruũ numerũ cũ cõtraxisset, prioris fugę ignominiã eluturus proficiscitur, fugatoq; Zoroaste qui veniẽti cũ quadringentorũ miliũ exercitu obuius processerat, victorẽ ciuitatibus exercitũ admouet, quibus omnibus diuersa ratione vt in tali re fieri solet captis, potentissimi principis nomen primus pro immortali trophæo sibi erexit.

De Semirami Nini regis uxore.

SEmiramis vero in regno succedens, quadraginta duos annos imbellem adhuc atque innocentem longaque quiete torpentem populum cædibus exercendo, à viro potentiæ nomen adquisitum maiori virium accessione ampliauit. Siquidem non contenta ijs quos regno

vir solus tunc bellator adiecerat terminis Aethiopiam bello vexatam cædibus crudelissime funestauit. Neq; etiam illam Indorum potentia quo minus vlteriora peteret repressit. Quid enim animũ ter decies centenis peditum, equitum quingẽtis, curruum centum milibus suffultum (quę in Indiã ducta inter autores constat) à tam magnifico scelere deterruisset? Sed hæc vt potentiæ inexhaustæ gloriam hac re immortalitati consecrauit, ita crudelitatis fœdissimam ignominiam sibi lucrifecit, cui in pace viuentes populos nefanda sanguinis cupiditate ardenti persequi & trucidare fuerit voluptati.

De Sardanapalo ultimo Assyriorum rege.

SIc in fatis erat, vt quod immoderata crudelitate barbariceq; cœperat regnũ, desidia socordiáq; administratũ in excidium dilaberetur. Ea enim luxuria voluptateq; per mille trecentos annos à Semiramide ad hunc Sardanapalũ administratum est, vt nihil tanto tempore magnopere memoria dignum sit administratũ, Sardanapalum autem inter scortorum greges

ges

ges purpurā colo trahentem, habitus mollicie, oculorum lasciuia quæuis scorta superantem, nimia effœminatio præter cæteros omnes nobilitauit, vt tantis mersum voluptatibus virile quid memoriaque dignum gerere, ac non prorsus regno excidere inter portenta merito possit haberi. Itaque Arbaces quidam genere Medus, virtute animiq; magnitudine pari, indignum ratus, totius orbis imperium eius nutu quem colo purpuram aptantem repererat ductari, ijs quibus preerat Medis, adhæc Persis Babylonijs Arabibusq; ad defectionem sollicitatis haud dubia belli mutatiq; animi consilia tractare cepit, Ninam ex quatuor his gētibus quas ad noui cōsilij societatē impulerat, quadringentis hominum millibus, armis, consilijq; grauitate munitissimus insedit. Tantis delicijs euiratum regem Sardanapalum, nihilominus nouarum rerum studium atque nimia regni opulentia validissimo huic exercitui prudentissimo callidissimoque imperatore firmato obuiam misit, cruentissimisq; duabus pugnis inter hostium agmi

na detonare fecit. Sic quem virtute, callidi
tate cæterisq; militię stratagematis nō po
terat, nimia hominū turba obrutū oppres
sit. Pensandū in hoc conflictu quantę copię
quanta inundatio fuerit, vbi à plusquā mu
liebris animi rege quadringenta hominū
milia, callidissimo omnisq; versutię peritis
simo imperatore firmata, in extremū bis
fortunam fuere deducta, quanquā paulò
post solutiore cura castra seruās, atque ex
victorię gaudio, poculis, somno quietique
indulgens, subita trepidatione inopinato
hostibus irrumpentibus, tantū chaos dissi
patum regiæ necis occasionem prębuerit.
Ille enim fortunis iam ad extremū dedu-
ctis, cum etiā Euphrates sanguinolentas
ex suorum cædibus traheret vndas, extru
cta pyra, auro argentoq; omni, veste insu-
per regia cum vxoribus, innumerabilique
Eunuchorum turba ei imposita, in flam-
mas sese demisit præcipitem. Quantæ (dij
immortales) eius regni vires, quę tāta sub
ea regum ignauia præstitere.

De Medorum armis.

Maxi-

MAximi bellorum motus, fœcundissimaq; armis tempora huius imperij mutationẽ excepere, plerisq; iam seruitutis iugũ expertis in libertatis spem se erigentibus, ciuitatibusq; singulis populari imperio vti volentibus. Quare varijs cladibus hinc inde à singulis dimicatũ est sæpius, dũ mutuo excidio fatigati, insigni pietate iustitiaq; regẽ Cyaxarem cõmuni suffragio crearẽt Medorũ populi: qui propinquis in amicitiæ societatẽ receptis, collapsum iam Monarchię statũ in Medis instaurauit. Maxima huius regni potentiæ exempla Aristheus bello cum Cadusijs gesto edidit. Huic occasionem Persodes quidam natione Persa, iudicio quodã ex amico infensus regi redditus, cum adsumpto militum manu ad Cadusios profugisset, præbuit. Apud quos cum sibi iustitiæ atq; virtutis nõ mediocrem opinionẽ conciliauisset, eamq; etiã sororis matrimonio, quã eius gentis potentissimo viro desponderat, cũ firmasset, summa belli ad se ob virtutẽ delata, ducentorũ milliũ hominũ exercitũ coegit, castrisq; positis belli consi

 lia

lia aduersus eum cuius scelere erat impulsus, nouum hoc studium agitabat. Rex subito tanto terrori occursurus ad octingenta hominum milia in arma correpta in atiem educit, quibus non aliud quàm Medorum potentiæ argumentum exhibuit. Quingentis enim milibus clade absorptis, cum reliquis trepidus in regnum refugit, viresq; regni validissimo hoc ictu ita concussit vt earum ruinæ etiam Astyagis tempore sonitu suo totem orbem implerint. Sic hoc vt opibus potentiaque splendidissimum, ita gloria breuissimum fuit regnum.

De Cyro primo Persarum rege.

LAbentis iam dissipateq; Medorum Monarchię autoritatē Cyrus suscepit, cuius magnitudinem etiam cœlestia insomniorū prodigia, intentateq; ab auo Astyage necis declinatio, prodigiosimiq; à cane nutricis prestitū obsequiū prenūciauere: Viderat enī auus quietis tempore ex Mandanes filię naturalibus vitē enatam in tantam amplitudinem subito se propagasse, vt eius palmites vniuersam

vmbra

vmbra sua inuoluerent Asiam, Cuius somnij fidem ante etiam visa insomnia quæ filiæ vrina eandem inundari præferebant approbauere. Huic rei etsi consilio suo pulchre occurrisse existimaret, modicæ fortunæ viro filiam collocando, ne sic quidem tamen visi somnij metu leuatus omnium consiliorum participi Harpago fœtum necandum tradit. Qui pio quodam misericordiæ affectu tactus, infandum cædis ministerium sibi delegatum regij pecoris custodi per manus tradit. Hic quoq; cum tanti facinoris horrore perstringeretur, in syluis exponit puerum, ferisq; obijcit, quo tantum scelus aliena opera perageretur, ipse interim beneuolentiæ gratiam ab Harpago iniret. Reuersum vxor re cognita precibus virum impellit, quo in mortui infantis locum quem pridem enixa fuerat, hic allatus substitueretur, qui vxoris hac in re seruiens adfectibus obseruata retro leges vestigia, iuxta infantem canem mitem vbera præbentem repperit. Cyri post inter pastores nomen huic est inditum. Huic ad ultioris ætatis existenti Harpagus cui cru-

dele

dele quidem ſed diſſimulatum in regem Aſtyagen odium erat, per proditionem Medorum exercitum cui præfectus erat, tradidit, quibus viribus ſuffultus Cyrus deficientem iam Monarchiam noua Perſici regni iuuentute commutauit, ac Aſtyagem totius regni auxilijs munitum fortiſſime dimicantem, nihil nō experientem, captum regis & gloria & nomine priuat. Auctus deinde noua hac Medorum acceſſione, Aſſyrios, Babyloniamque gentem quanquam opulentiſſimi Crœſi Lydorū Regis potentia ſuffarcinatam, quarum vtramq; humana virtute expugnari poſſe incredibile propemodum mortalibus habebatur, in regni iura adſcripſit. Aſiam quoq; vniuerſam totumq; orientem peruagatus in Perſici regni fidem traduxit. Ac ne his quidem contentus, potentię limites etiam vltra Scythas extendere conatur. Præter tot præſidia quibus totam Aſiam vniuerſumq; Orientem victor tenebat, regniq; noui autoritatem à circum ſtrepentibus vndique populis vindicabat ducentorum milium exercitu, Scythiam
feram

ferã moribusq; asperam regionẽ inuadit, eratq; eã armis oppressurus, ni prioris victoriæ præmaturo gaudio elatus, incõsultius in loc[illegible] insidijs septa persequendi studio inuectus, & suæ vitæ præproperã traxisset cladem, exercitusq; incolumitatem cædibus hostium obiecisset.

De Dario Persarum Rege.

DArius quoque hinnientis equi augurio Rex consecratus, quanta virtute claruit bellica. Babylonem incredibili mœnium firmitudine vallatam, (quorum splendor ea inter septem orbis miracula numerauit) Sopyri beneficio in potestatem redegit. Scythis ob Regiæ filiæ sibi negatas nuptias septingentis hominum milibus bellum infert. Hostibus seu nimia tanti exercitus multitudine trepidantibus, seu vafro consilio pugnandi facultatem denegantibus, veritus ne si diutius in his locis moraretur, via Danubij ponte rescisso intercl u

intercluderetur, nonaginta hominũ millibus amissis, trepidus in regnum refugit. Quæ iactura ob nimiam hominum inundantium multitudinem dam loci nequaquam censa est.

De Eodem.

HIc idem vniuersa deuicta Asia, macedonibus Ionibusq; nauali prelio superatis, in Athenienses quos Ionum vires contra se fulcisse cognouerat, omnẽ belli impetum sexcentis hominum millibus contorsit. Quæ belli moles dum pondere suo totam Græciam grauatura videretur, ab Atheniensibus solis intrepide excepta est. Non expectatis enim sociorum auxilijs decem ciuiũ milibus instructi in campos Marathronios virtutis suæ fiducia pleni egrediuntur. Prima ipsa congressio eum euentum præbuit, vt hinc viros, hinc inertia pecora mactationi destinata putares, Quin & hanc fœdissimam exercitus sui fugam noua denuo virtute expiare conatus, tantas copias quibus vniuersæ terræ inundandæ videbantur, ducturus fuerat, ni præmatura mors tantorum scælerũ

ſerum cœpta interuentu ſuo dirupiſſet. Quid non fuerat effecturus, ſi tã animorum robore quã militum numero pugnaſſet. Tanto facilius exercitata animoſaq; paucitas, indocta trepidaq; multitudine victoriæ laudem adpræhendit.

De Xerxe Perſarum rege.

XErxem illum ſuperbiſſimum cuius potentiæ etiam ipſam rerum naturã cedere coactam, quem per terrã perfoſſis montibus in quorum ſpecus fretum immiſſum eſt, nauigaſſe, per mare nauibus contabulatum ambulaſſe, cuius claſſem pelagi amplitudinem nõ cepiſſe, quẽ latiorem Europa vniuerſa duxiſſe exercitum veterum literæ nobis teſtantur, quis hic indictum innominatumq; tranſeat? Bellum contra Græcos patris Darij morte interruptum inſtauraturus, ſeptingenta de regno, trecenta de auxiliaribus ciuitatibus armaſſe, dicitur milia. Quæ bellica vis etſi ingenti admiratione auditores perſtringat, neſcio tamen ſi eorum opinioni accedere debeam, qui hunc peditatus decies ſepties centena milia, equitatus octoginta

ctoginta, præter Arabes Pœnosq; qui camelorum præsidio expeditionem fulciebant, quos numerant viginti milia, præter summas copias classi decem milium nauium destinatas, in expeditionem duxisse prædicant, vt non immerito Scamandri qui primus tantæ multitudini se agenti occurrebat, fluentum hominibus iumentisq; non suffecisse, Xerxemq; conscenso prætorio è quo late in campos mariaq; præbebatur prospectus, ob dolorem, breui temporis spacio etiam tantæ multitudinis interitura vestigia oculis lachrymas destillasse sit proditum. Quæ vnquam oratio huius potentiam digne celebrauerit quæ cum flumina bibentium multitudine exiccarentur, inuicta incõcussa infractaque perstiterit. Sed huius venientis fama vt omnia pauore repleuerat, ita abeuntis fœdissimum timiditatis exemplum, perpetuam nomini eius infamiam adposuit, Sic dum diis etiam inuidiosas ducit copias, irreparabiles regni Persici ruinas traxit.

De Vltimo Dario.

VIx vlla vnquàm Persici regni tempora tanta potentiæ documenta, quanta sub vltimo hoc Dario Rege dederunt, magni animi iuuene Alexandro quietum iam regni statum summis viribus oppugnante, viresque iam diutino ocio resides nouis bellorum tumultibus in arma concitante. Cuius belli fax in Adrastis campis exarsit. In aciem producit Darius sexcenta Persarum milia, ingentibus interim copijs sub bello præfectis loca oportuna tenentibus, quæ bellica Alexandri peritia, militumque virtute, tanquam largissimo aquarum diluuio subito in armis sunt suffocatæ. Nihilo illum tantæ cladis terror aut timidiorem animo, aut viribus imbecilliorem reddidit. Secundum enim pugnæ euentũ tentaturus, trecentis peditum, centum equitum milibus contractis, castra castris iungit. In aciem progressum est. Alteri rerum gestarum amplitudo, indomitum Argyraspidum robur animos crexerat. Alterum veteris Persicæ gloriæ memoria tantaq; hominũ inunda-

inundatio victoriæ spe confirmauerat. Validissimo impetu inter se collisa arma concrepuere, Ancipitiq; diu Marte pugnatum, Darij copijs demum partim inordinate fugientibus, partim trepide pugnantibus fœdissima per campos Persarum strages editur. Atq; nunc quidem quis in tantis cladibus aliud quam regni ruinam expectabit? Atqui hactenus, non fractæ non debilitatæ, sed irritatæ vires Persarum erant. Reuertenti enim ab Ægypto victori (cum non nisi iniquissimis conditionibus pacis redimendę offerreretur facultas) tertio quadringentis peditum milibus, equitum centum milibus occurrit. Nulla pugnæ mora. Cœca rabie vtrinq; in bellum ruitur, cum hos toties victi hostis contemptus, illos omnis fortunæ desperatio furiali quadam rabie in vulnera ac cædes incitaret. Sed eadem fortuna quæ toties acciderat, Persas comitante, violenter hoc prelio Asiæ raptum imperium est, non quod instaurandi belli spes deficeret, sed quod fortuna quæ à Medis in Persas regnum transtulerat, fatali quadã vicissitudine id alio transfer-

transferre velle videbatur, deo Alexandriq; fœlicitati cedendum esse duxerint. Sic tribus prelijs totidemq; annis (difficillima fides dictis) decies quinquies centena peditum equitumq; milia consumpta sunt, atque hæc quidem ex eo regno vnde ante annos non admodum multos, decies nouies centena milia profligata referuntur, quanquam extra has clades, per eosdem tres annos & Asiæ ciuitates plurimæ oppressæ sint, & Syria tota vastata, Tyrus excisa, Cappadocia subacta, Aegyptus adflicta, Rhodus quoq; insula libertate excussa, seruitutis iugum adcepisset.

De Agamemnone.

QVanto ore Græciæ exercitus amplitudinem tonat inclytus ille Troiani belli scriptor Homerus? Digna profecto res quæ diuino eius vatis celebretur ingenio, quam haud scio si quisquã verborum maiestate æquaturus fuerit, ni in eam se huius extendissent orationis atque eloquentiæ flumina. Quando vnquã in eodem campo diutius resedit belli tempestas, quæ decennij spacio, cum & Asiam

Europamq́ quotidianis cladibus territaſſet, vix tandem detonuit. Dicuntur Græci ad hoc bellum .886. hominū milia, Troiani .776. milia conduxiſſe, vt mirandum nō ſit quanquam ferali odio in mutuam rueretur perniciem nullumque propemodum tempus à bellicis concurſibus, eruptionibusq́ vacuū intermitteretur, vtriuſq́ partis neruos inteſos ad tāta tēpora pſtitiſſe.

De Philippo Macedonum rege.

GRæciæ ruinis Macedoniæ regnum ignobile ante, Philippi regis tanquā è ſpecula inſidiantis fraudibus euectum eſt. Cuius tanta ſubito emerſit potētia, vt Athenienſes florentiſſimos tum imperio atq́ opibus ſuperarit, Hinc ad Illyrios arma, omnia cædibus atq́ ruinis complens tranſtulerit, Theſſaliam quoq́ cuius equorum robore exercitus ſui vires confirmaret, in poteſtatem redegerit, Scythis quoq́ ſeruitutis iugum imponere conaretur. Sed hactenus potentiæ eius quaſi infantia quædam extitit, quæ dum delectu per Græciam habito ad quamuis rei bene gerendæ occaſionem, præter inuictū

Ma-

Macedoniæ exercitum, infinitamq́; gentium barbariem, ducenta peditum quindecim equitum milia armauit, iniustum virilitatis robur tandem excreuit.

De Thomyri Massagetarum regina.

THomyris regina Cyrum triginta annos perpetua atq; continua victoria gaudentem, diutina mora longius à regni pomerijs allectum, innumera iuuenum manu correpta, ita adtriuit, vt ne nũcius quidem cladis relinqueretur. Quo in prelio ducenta Persarum milia cœsa, ne interi qdẽ à sacratissimo regis capite, vltore gladio abstinente. Tantum facinus mulierem, quam recens cæsi filij cũ tertia copiarũ parte mors in desperationẽ prostrauerat, sine infinito lectę pubis robore confecisse quis credat?

De Thalestra Amazonum regina.

THomyridis exẽplũ in Thalestræ Amazonũ reginę memoriam nos deducit, quęcũ. 300. mulierũ bellatricũ millibus. 25. dierũ inter infestissimas gẽtes emẽso itinere, Alexãdro, plẽ ex eo quęsitura, occurrit, vt viri fortissimi sanguis Amazonico misceretur.

De Zoroaste Bactrianorum rege.

NOn soli Assyrij Nini temporibus potentiæ exemplis effulsere, vt omnium reliquarum gentium robur eorum compræhensum imperio fuisse, stetisseq; id nationum populorum, regumq; omnium viribus quis existimet. Siquidem & Zoroastes Bactrianorum rex, virium regni sui fiducia elatus quadringētorum milium exercitu collecto, venienti Nino, omniaq; late depopulanti occurrit, collatisq; signis cum parte copiarum Nini confligens, hostili cruore late campos madefecit, ac nisi regis suppetias ferentis aduentu aties diffusa sese in arma collegisset, monarchiam cum regis cæde exercitusq; strage non dubium erat, quin rapturus fuerit.

De Aegyptiorum numerositate

AEgyptus arctissimis limitibus circūscripta, neq; etiam Monarchiæ titulo honorata, hominū numero quasuis propemodum nationes superauit, vtpote quæ prisco æuo insigniorum oppidorum decem & octo milium, amplitudine

autem

autem regni decrescente Ptolomæi Lagi tempore, trium milium numero clara extiterit. Populi numerum antiquitus septies decies cētena milia cōfecisse, libri quos ipsi ob rerum gestarum fidem sacros vocant, edocent. Huic plusquàm humana Pyramidum opera, centū portarū vetus Thebæ, Coloniæ primo in vniuersas orbis partes deductæ. A Belo, Formidabile Babylonis nomen, à Danao Argi omnium Grȩciæ vrbium antiquissima, Colchorum gēs quæ in Ponto est, ab ijsdem deriuata, fidē conciliarint. Verum vt res tanquàm per transennam iam ostensa euoluatur, statutum est per aliquot eiusdem potentiæ exempla consueto narrationis ordine diuagari.

De Sesostri Aegyptio rege.

PRimus hic florentissimis regni rebus incitatus, tanquam superiorum regū castigaturus ignauiam, sublimi spiritu adsumpto ad orbis imperium animū adiecit. Ex lectissimo milite exercitū sexcentorum milium pedestrium copiarum, equitum, quatuor & viginti milium con-

ſcripſit, falcatorum curruum octo milium numero his tantis iuncto copijs. Aethiopes ſub ipſis ſolis ardoribus cõſtitutos ad ortus eſt. Victis victor pacis conditiones præſcripſit. Plæraq; Aſiæ (& quæ rara alias cuiquam fuit gloria) etiam Alexandro intactas gentes expugnauit. Neq; hic victoriæ fines ſtetere. Scytharum enim immaniſſimam gentem victor peragrauit, Ionij maris inſulas regno ſuo adiecit, auſus etiam Europæ limites bello tentare, Thracia expeditionis meta conſtituta. Atq; hæc quidem terra geſta. Primus omnium longarum nauium vſu cognito rubri maris inſulis omnibus, maritimiſq; partibus ad Indos vſq; quadringentarum nauium claſſe ſubiugatis, vetuſtati præclarã admirationem, ſibi virtutis immortalem laudem eſt conſecutus.

De Pſamnitico rege.

A Deo luxurianti populi multitudine Aegypto, cum vnicus rex frena ſeſe poſſe inijcere deſperaret, regni ſtatus ad duodecim regum arbitrium delatus eſt, qui cum quindecim annis concordibus animis

nimis regnum administrassent, in Psamni ticum tandem totius regni affectati suspi cio incidit, quæ res in mutuum excidium Aegypti uires conuertit. Vndecim enim ingentibus collectis copijs dum tanto furori obuiam ire festinant, vniuersam regionem cladi cædibusq; inuoluunt. Nã aut victi belli rabie omnes absorpti sunt, aut ignobili fuga elapsi in Lybie partibus turpiter delituerunt. Tam luctuosa cruentaq; cæde vt nihil Aegypti vires diminutæ sunt. Dum enim de regno tuendo laborare credi posset, quod cędibus exhaustum exteris inuadendi occasionem præbere videretur, Syriam opibus populoq; florentissimam, præter Arabes Cares, Iones, quorum auxilijs reges vndecim profligarat, Agyptiorum ducentis milibus adsumptis lacessere non dubitat. Admirandam sane Aegypti potentiam quæ tot cædibus labefactata, inter tot circumpositarum nationum odia, robore suo firma inconcussaq; perstiterit.

De Chemmi Ægypti rege.

VErum ne dum nos bellica multitudo occupatos tenet, exemplorum pacis tempore gestorum obliuio subeat, Chemmis nobis est dicendus, qui suspectæ illius ac septem orbis miraculorum nomen meritæ molis autor, ad viginti annos, trecenta hominum milia, admirandi huius operis prodigio fatigauit.

De Thebis Ægyptijs.

AEgyptias Thebas centum portarum numero nobilitatas non minor potẽtiæ splendor claras reddidit, quas imminente belli terrore, vberrimo gremio viginti curruum milia ad ingruens Martis discrimen auertendum effundere solitas scriptorum literæ nobis tradiderunt, eumq; non temporarium sed perpetuum ad subitas inopinasq; bellorum minas destinatum. Receptacula equorum centum habuerunt, quorum singula supra ducentos equos recipiebant.

De Simandio Aegyptiorum rege.

SImandius operum in Aegypti memorandorum gloria nulli secundus, à filiis quatuor imperium in Bactrianos exercentibus

centibus, atque à se (vt quidam volunt) iustis
simis caussis desciscentibus, exercitu qua-
tuor peditum, viginti equitū milium, per-
secutis violatę pietatis pœnas exegit, Sed
vt potentissimi ducis famam, sic impijssi-
mi patris execrandum nomen hac re sibi
lucrifecit.

De Pharaone illo θεομάχῳ.

NImia potentiæ gloria, innumereque multitudinis præsidio elatus Pharao, licet varijs plagis superioris numinis afflictus, non potuit tamen falsæ ac vmbratilis illius potentiæ opinione inflatus, maiorem se dei potentiam agnoscere, neque tot portentis monitus superiori cedere. Cruentis flumina ferebantur vorticibus, dulcem insolito humore vitam in aquis pisces efflabant. Ranarum, pediculorum, muscarumque examina terras tantū non inundauerant. Contagiosa lues cuiuscunque generis animantia peste suffocabat. Horrenda insolitæque magnitudinis grandinum saxa, late summam edentia calamitatem, famem minitabantur. Quicquid ea pestis reliquum fecerat, locustarū inglu

ingluuies depaſcit. Et quo certior maio-ris potentiæ fides eſſet, triduanę tenebræ insolita caligine terras inumbrant, cadit cuiuſcunq; generis primogenita ſoboles deo percutiente, neq; tamen potentiæ ſuæ vana confidentia ineſcatus, immodicos illos ſuperboſq; ſpiritus deponit. Cũ enim Iudei immodicis operum iniurijs fatigati æthere fauẽte, Moſe duce iter fugę cauſſa arripuiſſent, celeriter correpto milite inſecutus, tanto exercitus adparatu, curruũq; bellicorũ multitudine ita horribilis ſubito adparuit, vt populum dei ad ſexcentorum fortitiſſimorum milium numerum, quem rapti auri argentique copia fortem reddiderat, quem deſperatio in virtutem excitabat in eas anguſtias coniecerit, vt ne hoſtis quidem ferre poſſet conſpectum. Certum Aegyptiæ potentiæ argumentum, cum eam ſexcenta virorum milia, quibus diuina iuſſio euaſionis ſpem fecerat, omni ſalute deſperata, omniq; reſiſtendi audacia ſublata, timuere.

De Seſaco Aegypti rege.

Non

NOn parũ quoq; huius rei gloriç Sesacus regno suo conciliauit, quem in Iudæos veri dei cultus temeratus incitauit, Nimia enim fœlicitate luxuriantes Iudæi (vt fere fit) spretis veri dei legibus ad alienos ritus sequendos, insolentiamq; immodicã transuersi agitabantur. Cuius incredulitatis aut potius ingratitudinis pœnas diuina vltio repetẽs Sesacum mille ducentis curribus falcatis, sexaginta equitum milibus, pedestris exercitus innumerabili agmine stipatum, in Iudæos proritat. Qui superatis montibus, omnibusq; eius regionis vrbibus aut vi aut deditione captis, infestas ipsi Hierosolymorum vrbi copias admouet. Et iam hostiliter erat vrbem direpturus, cum scelerum conscientia permoti, supplicio capiti iam imminentem dei iram auertunt. Nihil enim rex vrbe potitus, (fatis sic statuentibus) cruentius violentiusque constituit, quàm quod opes quæ in insolentiam animos efferarant, in victoriæ premium abstulerit, tributaque quotannis imperarit. Sed ancoris velisque

subla

ſublatis in Iudæam curſus nobis arripiendus eſt.

De Moſe Iſraelitarum duce.

IN tantum numerum ſeptuaginta illos Iſraelitas qui poſt Iudæi ſunt dicti, in Aegyptum duce Iacobo translatos, excreuiſſe, inter tot plagarum miſeriarumq́ue quibus ab Aegyptiorum tyrannis onerabantur iniurias, principē huius gentis gloriam facile ſibi vendicauerit. Mirandū auditu ex iis tanquam cinere conditis ſcintillis, tam latum prorupiſſe incendium, idq́ue inter acerbiſſimas operum exactiones laboriſq́ue acerbitatem, quæ quotidianis propemodum funeribus funeſtabantur, cum regio edicto ob inualeſcentis indies multitudinis metum, dimenſum accíſius redderetur, laboris autem moleſtia creſceret Licet tantis moleſtiis vexationibuſq́ue tantum non oppreſſi eſſent, nihilominus eorum ad ſexcenta fortiſſimorū hominū milia, præter promiſcuę ſenum, puerorū atq́ue mulierum multitudinis innumerabile agmen, Moſes prudentiſſimus dux, ex ſeruitutis perpetuiq́ue laboris faucibus eripuit.

Verum

Verum vt tunc diuina promissione gentis eius multitudo stellarum cœli exęquabat numerum, ita nunc in Christũ verum Messiam ingratitudo, inter ignobiles inhonoratasq; gentes eam obscurã delitescere fecit, vt cuius cultu olim etiam cœlum digitis pulsabat, eius blasphemia, numine nimirum pœnas repetẽte, in nebulam imaginemq; quandã gentis redigeretur.

De Saulo Israelitarum rege.

HIc ab aratro regio titulo honoratus, ab eodem quoq; in vrbem reuersus, belli furijs, supplicum Galaaditarũ precibus, quos nulla (nisi omniũ dextris erutis oculis) pacis cõditio ab Nahæ Ammonitarum regis tirãnide vindicabat, accensus, quam subito (dij immortales) belli tempestatem exciuit. Celeriter enim trecentis Israelitarum milibus, ex Iuda triginta milibus in arma correptis, efferuescentem Ammonitę furorem retudit. Atque hæc quidem in ipsis regni incunabulis effecit, priusquam eiusdem vires atque potentia essent confirmatæ.

De

De Dauide rege.

TAceant immodici nunc Persicæ opulentiæ buccinatores, velut operta maria, flumina multitudinis potu guttas tenuissimas in alvei imo tantū trahentia, cum quod illi totius orbis suffulti viribus effecerunt, arctissimis limitibus contentū splendidissimi opulentissimiq; regis Dauidis imperium, abundantius locupletiusq; aliquanto præstitisse videantur. Cœpit regem præmatura regni vires noscendi cupido. Numeri itaq; ad se referendi Ioabo facile à se secundo prouincia datur, qui aliquot mensibus peruagatus regionē cum bellatorum nomina in tabulas retulisset, ex Israelis posteritate vndecies centena milia, ex Iudæ vero quadringenta septuaginta eorum qui arma ferre posset ad regem protulit milia. Sic iam olim expectationi promissorum Abrahę datorum, quę ad Lybici maris arenas stellarumq; numerum eius posteros multiplicandos spondebant, est satisfactum.

De Roboam rege Iuda.

Est

EST quod in Roboam, Solomonis filio admiremur, cuius licet intempestiua procacitas qua se subditorū oneri adpositurum minabatur, totius propemodū regni potentiam viresq́ in Hieroboam ex Aegypto reuersum, trāstulisset, exq́ duodecim tribubus duas tantū Iuda & Beniamin reliquas fecisset, ausus hic tamē est ex his duabus tribubus centum octoginta milibus lectissimorum hominum in arma correptis, spem regni recipiendi concipere. Tantam hominum vim, imago quædam potentię relicta, viribus nempe aliō translatis, subito ex se armauit. Sed tibi hanc gloriam tantum, nō id quod conabaris conciliasti.

De Abia rege Iuda & Hieroboam.

MOrtuo Roboā cuius sæuitia in Ierobam totius propemodū regni opulentia viresq́ cōcesserāt, filius Abia in imperio successit, qui cum patri à Ieroboā illata ignominia iniuriaq́, deinde tędio pudoreq́ paterni regni amissi cōfunderetur, ad repetēdas olim à patre Roboam possessas vrbes validissimū quadrigētorū

mili

milium coegit exercitum. Nec Ieroboam pugnam detrectat, vtpote validioribus regni viribus suffultus. Ad primam tumultus famam, celeriter præmaturo regis furori atq; libidini obuiam iturus exercitu octingentorum fortissimorũ virorum milibus progreditur. Acriter armis concurritur. Hunc regni paterni per vim adempti spes in virtutem excitat. Illum rei indignitas, ab inualido atque olim à patre victo se oppugnari, retinendiq; quod semel pararauerat libido ad fortitudinem exacuit. Ancipiti itaq; Marte diu pugnatur, dũ hic quod pater amiserat, repetere, ille quod pepererat retinere studet. Dolo interim vtitur Ieroboã. Exercitus enim parte circumducta, & à fronte & à tergo inferentium signis, clamore sublato, Abiæ exercitũ repentino pauore consternatũ opprimere tentat. Hostes eodem quo petebantur dolo contra in hostes circumfusos vtentes, terribili tubarum taratantara, promiscuis virorum clamoribus, quos periculi metus horribiliori boatus strepitu exasperabat, terrorem ingeminãtes, trepidos per-
terri-

territosq; eos qui in spem circumueniendi venerant, in fugam agunt. Sicctæ terræ, quę nūc iusto dei iudicio, inhonoratę ignobilesq; quodam quasi situ squalent, diuinis promissionibus, tantis copijs in aciem concurrentibus fidem conciliarunt.

De *Asa rege.*

ASa post patrem Abiam regni Iudaici gubernacula cum occupasset, parine dicam clariore exemplo regni Iuda potentiam, perpetuę hominū memorię sacrauit. Trecentis enim milibus scutis hastisq; armatorū hominū de Iuda, ducentis & octoginta de tribu Beniamin milibus constantem exercitum, contra Zara Aethiopū regem qui decies centenis milibus, innumerabiliq; curruū adparatu vicinos agros populabundus vastabat, educit, contrasistit, honstem fundit fugatque, nec aliter q̄ pecudes ad stabula redire cogit. Eam regno tuo gloriam conciliasti, dum diuino brachio innixus, inuicto animo contra mala audentior incederes, quo sustentamento subtracto atq; in eiusdem locum Syrię regis auxilijs repositis, simul

cum pietate potentię bellicæq; gloriæ nau-
fragium simul fecisti.

De *Amasia rege Iuda.*

CVi liceat hic maximi animi validis-
simæq; potentiæ virum Amasiam re-
gem indictum pertransire? Stimula-
tus hic Assyriorũ iniurijs, qui exicialibu
cladibus totã Iudæam adfecerãt, regemq
patrem adempta omni imperij autorit-
tisq; honore, etiam vulgi manibus furori
que interficiendum exposuerant, collect
ex Iuda & Beniamin tribubus trecento
rum (quos ipse ætatis flos commendabat
milium numero, stipendioq; centum mi
bus Israelitarum in belli societatem adsc
tis, nuper patre regnãte acceptam claden
multorum milium cæde expiauit.

De Ozia.

NOn parum quoq; hic gloriæ regn
suo adiecit, Iisdem enim quibus pa
ter vestigijs insistẽs, grauissima cr
entaq; cum Philistim, Arabibusq; perpe
tuis incursibus obseruata occasione in re
gnum Iudaicum irrumpentibus bella ex
ercuit, atq; tanta virtute contudit, vt mu
nitis

nitiſſimas Aegypti fauces, potentiæ virtutiſque exiſtimatione terrore non modico quaſſarit. Exercitum trecentorũ milium omni armaturę genere munitiſſimum duxit, præterq́ꝫ cæteros hac laude inſignes, munificentiæ quoqꝫ gloria emicuit. Vniuerſum enim exercitum clipeis, haſtis, galeis, loricis, arcubus, reliquiſque; quæ præſens bellum poſtulabat ſua liberalitate inſignem in prelium dimiſit. Sed heu te lętius arridentis fortunæ facies, in exitium quoqꝫ vt patrem præcipitauit.

De Zorobabele Iudæorum principe.

IN ſeruitutis infamiã moleſtiamq́ꝫ ſub Nabuchodonoſore Babyloniorum regge Iudæi traducti, vniuerſa regione, ipſaq́ꝫ Hieroſolymorumq́ꝫ vrbe hoſtiliter direpta, infinita hominum multitudine vario martis euentu cœſo, principibus interfectis, poſt ſeptuaginta ſeruitutis annos, quãta (dij immortales) Cyro adnuẽte multitudine patriã repetierũt, vt nil aliud ab Aſſyrijs accepta clades, perpeſſa ſeruitutis incõmoda, q̃ vt clariore potẽtia iam

collapſum inſtauraretur imperiū, effeciſſe videantur. Sexcentis enim atq; eò amplio re numero, hominum millibus, Iudaici re gni reliquiæ commutatę, inſigniori poten tia ſumantią ipſius Hieruſalem mœnia ro borarunt, atque in eas flammas iamdudū ſopiti exarſerunt cineres, vt non multo poſt, cū fortunę gratulādi cauſſa Hieroſo= lyma cōtenderetur, euntiū multitudo qui duodecimum annum attingebant, ex tri= bu Iuda & Beniamin, quater mille miliū numerum, teſte Ioſepho lib.2.cap.3. Le= uitarum quatuor milia ſeptuaginta, mu= lierum infantiumq; promiſcua multitudo quadraginta milia & eò amplius effecerit

De Vndecim tribuum cum tribu Ben= iamin conflictu.

AEternam quoq; poſteritatis memo= riam vndecim tribuum cum Benia min conflictus, ob ingentē belli ad= paratum meretur, qui cum ex nefario ſce lere originem traxerit, euentū quoq; tan= ta impietate dignum habuit. Cum forte virum leuitā in Ciabaam cū vxore hoſpi= tio receptum adoleſcentes quidam ætatis

ardo

ardore feruidi conspexissent, formæq; illecta mẽtis in Veneris furias exarsissent, nocṫu fores pulsare, seni hospiti cædem minitari, ni peregrina ilico reddatur. Quam cum frequenti inscensione per totum noctis spacium exagitatam animi deliquio exanimassent, vir quo sceleris fœditate, spectaculiq; atrocitate tribuum animos in vltionem raperet, in vndecim partes vxorem dissecuit, atq; cuiq; tribui partem spectandam exhibuit. Quę omnes iracundię adfectu ob insoliti sceleris fœditatem concitati, iniuriæ autores ad suppliciũ sibi dedi, postulant. Quod nisi fiat, ferro se tantũ nefas expiaturos minitantur. Cumq; Gabaonitæ adolescentũ nobilitate permoti se quod petebatur minime facturos renunciassent, extemplo iusiurandum non nisi confecto bello quemquam tecta subiturũ, inter tribus vndecim sancitur, quadringenta educuntur virorum milia, vt quod paucorum pœna non poterat, communi excidio expiaretur. Committuntur acies. Vincunt quorũ arma iustiore caussa commendabantur. Cadunt Gabaonitę,

atq; eo quidem exemplo vt de tribu reparanda communi auxilio sit laboratũ. Sic Lucretiæ Romanę pudicitia, Bruti vindicis pietas, hoc exemplo æquata sunt, Belli Romanorum pro tuenda pudicitia gesti magnificentia, hoc adparatu etiam longe est superata.

De excidio Hierosolymitano sub Tito Vespasiano.

OMni ætati omni memorię lamentabile illud Romanorum cum Iudęis gestum bellum insignia veteris populositatis exempla occinere non desinet. Vix vnquam tanta populi peruicacia pugnatum est, vix tantam populo Romano molestiam quisquã exhibuit. Quoties intestinis inter se conciderunt odijs. In quot partes miseræ vrbis viscera distracta. Quot passi Assyriorũ Aegyptiorũ, Aethiopum, Moabitarũ, Palestinorũ, Madianitarũ reliquorũq; qui latera regni hostilibus armis toties pulsarunt, irruptiones. Pompeium cui terræ mariaq; oĩa subiecta parebant, Antoniũ illũ belli fulmen, Cestium, Herodem cæterosq; bellica gloria insi

insignes imperatores quanto animo susti nuere? Per omnes terras cędibus exagitati, dissentionibus intestinis, exterorumq́ꝫ bellis fracti, quãta tamen multitudine funesto illo sub Tito excidio horribiles adparuere? Præter captiuorũ nonaginta & septem milia, decies centena milia, quos partim famis violẽtia, partim pestifera lues, insepultorum fetore ipsas etiã auras funestãte, partim hostilis ensis hauserat, post innumeros casus quibus iusta dei ira in ipsos superueniẽte multis ætatibus exagitati sunt, reliqua Romanorũ gloriæ permãserũt. Neronis autẽ imperio multo floridiores ciuitatis vires fuere inuẽtę, Pontificibus enĩ in Cestij gratiã ipso paschæ festo multitudinẽ numerantibus, vicies centena ac septingẽta hostias offerentiũ milia inuẽta sunt. Hęc quidẽ admiratione singulari digna forẽt, licet nullis bellorũ intestinarũq́ꝫ dissentionũ remoris florẽtis regni cursus foret impeditus. Nũc in tãtis omnium nationũ odijs, quibus in hãc maxime gentẽ laboratũ est, hęc adparuisse exẽpla, quis admirari satis queat vnquam?

De regibus Cananæorum.

DVm Iudaicarum rerum narrationi immoror, ſtili curſus retro flectendus eſt, videndumq́ quis rerũ ſtatus eis terris fuerit, antequam in Iudęorũ ſortem conceſſiſſent. Hunc cruentiſſimæ clades, quibus dum patriam retinere coguntur, affecti ſunt incolę, tanq̃ ἐπιγραφῆς quod dici ſolet nobis indicauerint. Ex vnica Cananæorũ natione cętera colligo, qui peregrinorum vires indies inualeſcere ægreferentes, cum tanquã ad prima incendij nutrimẽta extinguenda concurriſſent, exercitu armatorum tercentum milium, decem equitum, duorum curruum milium, horribiles inſurrexere, quæ omnis belli tempeſtas Ioſue fortiſſimi imperatoris virtute, diuino conſilio freta, quo equos hoſtium ſubneruari, currus incendi iubebatur, præter paucos quos aut fuga ſeruarat, aut montium latebræ tuebantur, extincta eſt. Sic dum nimia potentia velut œſtro incitati diuinis reluctantur conſiliis, immodici faſtus æqua pependere ſupplicia.

De

De Staurobate Indorum rege.

NVlla res efficacius Indiæ populositatem comprobat, quàm quod in summis rerum regnorumq; tumultibus, vnica hæc gens ab omni belli contagione secura abfuerit, nisi Semiramidis ambitioni atq; Alexandri tantum potentiæ secus fuisset visum. Sollicitauit vterq; innoxiam placidaq; quiete contentam gentem. Verũ quanto cum dedecore quantaq; exercitus iactura vterq; fugit? Inuasi enim à Semirami ter deciescentenis peditum milibus, equitum quingentis millibus, curruum cẽtum milibus, ampliores his acciuere copias, licet primo hostium ingressu plus centum milia in seruitutem essent abducta. Quid vis multa? Tantam potentiæ suæ admirationẽ præbuerũt, vt nullus succedentium regum, prioris fugæ ignominiã nouo pugnæ periculo eluere auderet, nec immerito, cum à nobilissimis scriptoribus quinq; vrbium milia ab his habitari sit proditum.

De Eusitibus & Gandaris Indiæ populis.

Celeber-

CEleberrima illa Alexandri in Indiam expeditio maximam & terræ & genti potentię æstimationem conciliauit quem tot victoriarum numero grauẽ & si non aperta fuga, difficultate tamen validissimam gentem subiugandi reiecit. Nihil eorum vires Cleophidis reginæ cuius non modica in ijs terris erat autoritas, labefecit defectio. Nihil Pori præcipui Indorum regis infœlicissima pugna. Nihil Adrestæ, Statheni, Passidi cum totis exercitibus cæsi, publicam gentis maiestatem fregere. Vnica Eufitium natio quæ ducentis equitum millibus in finibus suis Alexandrum operiebatur, tantos spiritus, tantam iuuenis regnãdi cupiditatem mole sua retudit. Nec molliores ad Gandaros aditus sibi repperit, qui intrepidi quoque eam per terras se effundentem tempestatem audiuerant. Vt enim quatuor elephantorum milibus eos in armis esse audiuit, vniuersæ Indiæ potiundæ spe delapsus totius orbis victricia arma alio illinc coactus est cõuertere.

De Præcipuis Indiæ populis.

Atq;

ATque hæc quidem cum belli vrgeret necessitas adparuerunt. Ceterum ex septem tribubus, in quas ea gens diuisa fuisse dicitur, vnicum militiæ ordinē, quem perpetuo regia fouebat liberalitas, tam vberem virorum prouentum largissimo quasi sinu effudisse maioris miraculi vires habebit. Gangaridum Calingarumque regi (quorum regio Parthalis vocabatur) lxx. peditum milia, equites mille, elephantorum septem milia in procinctu excubare sunt soliti. Quin & eiusdem gentis populi Modubæ, Molindæ, Præti, Calissæ, Sasuri, Passale, Colubæ, Orzulæ, Abali, Taluctæ, regi suo quinquaginta peditū equitū tria milia ad quosuis belli tumultus suppeditabant. Validior his gens Andaræ regi præbebat peditum centum milia, equitum .ij. milia, Elephantos mille. Sed omnium in India potentiam claritatemque antecedunt Prasij qui regi suo peditū sexcenta, equitum triginta, elephantorum nouem milia, per omnes dies stipendiabātur. Sed ingressi itineris longitudo, hinc alio gressus iubet maturare.

De

De Aethiopia & Zara rege.

QVid nunc de Aethiopum populositate dicam? aut quo stili honore eius gentis potentiam celebrabo? Quam reliquæ gentes cladibus, instaurandisq; bellis gloriam meruere, hi vnico hoc nomine in se transtulerunt, quod nulli us vnquam exteri regis seruitutis iugum collo suo susceperint, Cuius rei quidã emẽtitas etiam quasdam religionis causas adtulere, cum minime interiora Aethiopicæ potentiæ sacraria perscrutati, eius rei causas reperire nequiuissent, vano nimirum fictitiorum deorum cultui adsignantes, (cui præcæteris ea gens deditissima esse solet,) quod potentiæ oportuit tribuisse. Quos cum maximis copijs potentissimi orbis monarchæ inuaserint, nihil aliud q̃ quod gentis vires manifestiore comprobarint testimonio, effecerunt. Quanta mole quanto animo Cambysem amisso exercitu in summam infamiam atq; in extremũ vitæ periculum coniecere? Semiramidem cui par rerum gestarum fama, cõsilijsq; militaris promptitudo animos addidit, repẽ-

tina fuga, vix ingressam excedere compu-
lere. Ne Herculi quidem ipsi etiam inferi
regis ausum turbare penetralia huc ady-
tus patuit. Dionysius quoq; cum cædibus
indiam fœdasset, hic crudelitatis suæ limi-
tes constituere coactus est. Atq; vt sum-
ma in aliorum armis propulsandis poten-
tia clari fuere, ita ab alienorum limitum
affectatione fuerunt alienissimi, & vt tuē-
di propria cura laborant, ita de aliena trā-
quillitate sollicitanda non admodum an-
xij fuere. Zara tamen rex resides iam ab
omni bellico exercitio animos in Iudæo-
rum fines introduxit, veteremq; continen
tiæ laudem nouo tyrannidis tuendæ, pro-
pagandorumq; limitum studio mutauit.
Hic quanta se belli tempestas subito effu-
dit. Decies centenis hominū milibus tre-
cētis curribus in Iudaici regni limites pro
rupit, superatisq; regni eius propugnacu-
lis in Maresam minitantes produxit copi-
as, inopinaq; trepidatione exterritum A-
sam qui tū Iudææ præerat, ad pugnam ex-
ciuit. Castra castris collata sunt. Eductæ
vtrinq; in aciem copiæ, cum hunc immodi
cus

cus belli adparatus, illum innocentiæ libertatisq; tuendæ studium in furias concitaret, ex vtraq; parte valide impressa concrepuere arma ancipitiq; victoria pugnatum est, dum cœlo demissus pauor subita trepidatione hostium perstringens pectora in effusam tantos apparatus fugam cõiecit, docu... quanto pacis studium bellicis curis esset commodius.

De Antiocho magno Syriæ Rege.

ERit quoq; in vetustatis laudem Antiochi exercitus referendus. Trecenta huic peditum milia fuere, equitũ falcatorumq; curruum non minor numerus Elephãti quatuor & viginti. Quid vis amplius? Tanta fuit huic copiarum fiducia vt non tam de belli discrimine & victoria, q̃ de victoriæ premijs etiam ante prelium cogitarit. Insulis occupatis ocia & luxus quotidianasq; sub sericis auratisq; tentorijs iã de belli euentu securus, agitabat commessationes. Huius atq; Romanorum arma apud Thermopylas M. Glabrione consule inter se collisa grauissime concrepuere, quo tonitru vltra quadraginta milia ex regio

gio exercitu adflati concidere. Qua in re cum Romanorum esset tentata virtus, ad pacem regis consilium spectare cœpit, q̃d cum iniquioribus legibus grauatum concidisset, reparatis copijs multo terribilior subito adparuit. Hannibal natiuo ab incunabulis ipsis iuramento sancito odio in Romanos ardens instructissima classe cũ Romanis infeliciter concurrit. Hac clade nouo ac vberiore supplemento sarta ad Meandrum amnem ac Sypilum montem (incredibile dictu) trecentis peditum milibus, equitum falcatorumq́ue curruum pari numero consederat. Sed nimbosus aer humore arcus fundasq́ue ac iaculorum amenta emolliens, ipsaq́ue magnitudo sibi obstans, Romanis fundendi fugandiq́ue vberrimam materiam præbuere. Tantis copijs non aliud effectũ est, quã qđ victoris virtutem splendidiore triumpho honorarit, ac terribilem illum Xerxis in Græciam aduentum, fœdissimo euentu in hominum animis fugacissimus imperator renouarit.

De Mi-

De Mithridate rege Ponti

PLurimum quoq; ſplendoris nobilita-tisq; admirandæ vetuſtati Mithridatis potentia, calamitatibus illuſtrior, damnis clarior atq; terribilior reſurgens, conciliauit, Cuius magnitudo non ſuæ ætatis tantum; ſed omnia ſuperioris ætatis regna, infracta virorum virtute ſuperauit. Nec eſt quur in coniecturarum biuijs, vt his dictis fides concilietur, errabundus vager, cum atrociſſimum cum oīm gentiū victore populo, tanto vrbis pauore bellū geſtū, locupletatiſſimum eius potentiæ exhibeat argumentum. Satis fuit Pyrrho quatuor annis Romanam exercuiſſe virtutem, Hannibalis odium, cum ipſo propemodū mammæ ſuctu imbibitum, xvi. anno irritum cecidit. Hic per annos quadraginta ſex horrido pauore vrbem territauit, ac ſæpius profligatus, terribiliore adſumpta ſpecie (velut hidræ capita vno reſecto vberius olim à poetis dicuntur ſuppullulaſſe) in arma denuo reſurgit, neq; Syllæ fœlicitate, Luculli virtute, Pompei magnitudine, cuius aduentum & caſpia regna, & Moeotica

ticaq́ tellus horruere potuit prohibere quo minus in auito regno vita decedens, filium hæredem reliquerit. Quem orbis terrorem & cæleſtes minæ, & inconſueta cometæ portenta miſeris denunciarunt mortalibus. Sexaginta enim dies per vtrū q; & nauitatis regniq́ auſpiciorum tēpus triſti incendio quo cœlum ipſum conflagrare videbatur, cometa rutilantibus inhorruit crinibus, qui fulgore ipſo ſolis nitorem offuſcare videbantur, vt dij ipſi ad tanti incendij flammam quā cometa præſagire videbatur reſtinguendam, totius orbis uires conuocaſſe videri poſſint. Tanto impetu vndiquaq; tentatum eius fuit regnum. Romanorum prætores qui finitima circum loca regebant, Caſſius, Manius, Appius, diuerſis itineribus qua proximū erat, ad gliſcentis belli flammas ſopiendas in Mithridatem inſurgunt, quilibet quadraginta virorum milium viribus ſuffultus. Aderat & Nicomedes quem præcipue exoriens adflarat incendium, peditū quinquaginta, equitum ſex milia ſecum agēs. Mithridates ex proprijs regionibus

peditum ducenta, equitum quingenta milia armauit. Naues cataphrattas trecentas dierotas centum, ceterarum ingentem traxit adparatum. Latissime secundo fortunę successu serpētem regis furorem Sylla cū quinq; legionibus missus compressit, atq; ni cū Mithridate illi res fuisset, totius belli alea hoc prelio iacta fuisset. Siquidem ex centum viginti milium exercitu vix ē fuga decē milia recollegit Archelaus belli præses. Sed quid momenti tanti exercitus cæde est factum? Octoginta statim hominum milia in stragis acceptæ supplemētum Archelao in Gręciam mittuntur, quibus simili quoq; euentu absorptis, non tā exercitus reparandi diffidentia, quàm nimia Imperatoris Romani fortuna permotus, ad pacis conditiones animum adijcere cœpit Mithridates. Sed nimia luxuriantis regni fœlicitas, inita pacis fœdera modico interiecto tempore disrupit, cum durissimis à Sylla præscriptis conditionibus subiectam se inique pateretur. Sed ab hac qd magni, quid horrendi expectandum fuit? Exercitum enim quem strages reliquum fecerat

fecerat

fecerat victori tradendum, omnemq; belli gesti impensam soluendam, atq; intra regni paterni terminos regium cohibēdum imperium conditiones latæ mandauerant. Sed quid huiusmodi frenum potentiæ eius iniectum aliud effecit, quam vt tergo denuo insidens sessor grauiori impetu excuteretur, Murena presidio relictus vinceretur, Bosphorus Achæiq; qui vltra sunt in regni Mithridatici dicionem redigerentur, Cotta in Europam progressus Bythinia expelleretur? Nec satis fuit Europam bellicosissimorū peditū centū quadraginta milibus vastare, ni & eodē tempore Eumacho ingentibus copijs stipato, Phrygiā Pysidas, Isaurios, Ciliciā inuadēdi datū esset negociū. Sed vt tēpestas hæc atrocissimos habuit impetus, sic Luculli virtute breui tātæ bellorū minæ in cassum cecidere. Fame em̄ iādiu pressū fugiētēq; Eumachū assecut9, Aesopū Granicūq; amnes trucidatorū multitudie cruētos reddidit: nec mitior regis cū mari pugna. Cētū em̄ nauium classē adparatu bellico grauē, ī Pōtico mari adorta tēpestas, tā fœda strage lace-

vt naualis belli instar efficeret. Plane quasi Lucullus quadam cum fluctibus procellisq; societate inita, debellandum regẽ ventis tradidisse videretur. An quicquã à tot cladibus adfecto rege deinceps expectas? Imo in Cyzici obsidione plusquam trecenta hominum millia fame & morbo amisisse fertur, quadraginta rursus peditum, equitum trium millium exercitu quasi resumptis viribus denuo contra hostem vadit: quibus quoq; simili fortuna profligatis, auaros militum animos, sparso per vias auro ab insequendo se continuit. Neq; hæc illum calamitas fregit, cui etiam tum delectu habito, ad septuaginta peditũ milia, equitum triginta milia habere licuit. Subito Romanos de rebus eius propemodum securos adgreditur, atq; quingentis occisis reliquos primo prelio in fugã vertit: Acrius prelium repetens, seruiciis etiã ipsis in libertatem vendicatis, genu saucius atq; sub oculo sagitta ictus, pugnam intermittit. Quo curato Romanos consecutus fœdissima fuga, tribunis militum quatuor & viginti, centurionibus centum quinquaginta

quaginta interfectis, dissipat, conuersusq; deinde ad proximas gentes, totum fere orientem, & septentrionem ruina sua inuoluit. Hiberi, Caspij, Albani, & vterq; sollicitabantur Armeniæ, & quanquàm victus debellatusq; victoriam cogitare non destitit. Multum sane admirationis per tãta temporum interualla gestum cum clarissimis imperatoribus bellum sibi vendicabit. A quibus acceptas clades nouis victorijs strenuissime resarciuit sæpissime. Nam L. Cassium. Q. Oppium, Manium; Attilium Rom. duces, captiuos adignominiam circumduxit. Fimbriam, Murenã Cottam, Fabium insuper ac Riarium prelio vicit, ita vt quanquam victus quo regni sui ruinas consoletur, affatim habeat.

De Tigrane Armeniorum rege.

AVsus Tigranes animos secundis rebus tollentes Romanos, virium multitudinisq; fiducia fretus inuadere, infestissimumq; vrbi Romanæ Mithridatem pristina potentiæ gloria exutum viribus suis protegere, repentino tumultu ad trecenta hominum milia, Cappadociæ retia inne

xens,in arma rapuit,etiam quibus terrarũ orbis cedebat furorem in ſe laceſſere auſus. Nihilominus tamen quod armis non poterat,victoris clementia obtinuit.

De Hierone Siciliæ rege.

QVæ ætas non miretur inſperatum Hieronis Siciliæ regis aduerſus Romanos belli adparatum;qui ducentarum viginti nauium claſſem ab exciſa arbore quadraginta diebus paratã, è portu in altum eduxit. Quæ tamen adparatus celeritas, nil aliud quàm præmaturæ victoriæ palmam Romanis tribuit,vt prius ſe victum, quàm hoſtem vidiſſet ipſemet fateretur.

De Syracuſis Siciliæ ciuitate.

NEque æquum foret Siciliam ab huiuſmodi laudis participatione noſtro ſilentio alienam reddere, quam ab vnius vrbis Syracuſarum potẽtia æſtimari volumus, ex qua Dionyſius peditum centum viginti milia,equitũ milia duodecim armauit. Nec minor nauium claſſis maria obtexit. Magnarũ enim nauium,partim triremium,partim quinque

remium

remium quadringẽtarum classem ex vnico eduxit portu. Non exclamem. O tempora. O vrbem bellorum adparatibus, populiq; multitudine florentissimam.

De Parthis.

INter memoratissima ac opulentissima Assyriorum, Medorum, Persarum ac Bactrianorum regna, summæ ante ignobilitatis res Parthica enascens, magnificam & genti & vetustati gloriam conciliauit. Quare & ea nobis in vetustatis laudem nominatissimi exempli loco adducetur, quippe quæ sola cum iam omnia Romanorum armis cederent ijs non tantum pares, sed etiã victrix trinis prelijs, à maximis gestis ducibus extitit. Cum duę Romanæ legiones cuiuis terrori satisfacere posse crederentur, Crasso vndecim legiones in hos ducendæ, equitum quatuor milia, leuis armaturæ par equitibus numerus est adsignatus. Qui cum tanti exercitus strepitum in se agi audissent, inanes ridẽtes minas etiã alienorũ inuadẽdorũ cura atq; occupatiõibus sese implicuerũt. Periculissimo eñ cũ Roman. suscepto bello,

Orodes rex Armeniã populans, Surenã quendã autoritate sibi facile secũdum impigrum ducem præficit. Tanta barbaro multitudinis opinione inerat securitas. In apertos cãpos deductum Crassum in grãdinis modum cœlo præcipitati telis obruit, immodicãq; Consulis cupiditatem ipsius & quod miserabilius vndecim legionũ strage expiauit. Neq; mitius Antonium q̃ ea ætas audacia, tolerãtia, militaris rei peritia, corporisq; viribus superiorem non temere quenquam habuit, excepere. Licet grauissimum sub Crasso acceptum esset vulnus, exercitus omnis cum ducibus omnibus à Cassio Crassi quæstore, ac post à Ventidio attritus, rex quoq; Pacorus esset cæsus, horribiliores denuo belli vndas scelerarissimus Phrahates excitauit. Antonio sexdecim validissimarum legionũ agmen agenti, cuius arma vltra Bactrianos extimuerunt & Indi iterum .400. equitum millibus occurrit, atq; in eas fortissimi Imperatoris res angustias coniecit, vt Artabaxes maximus Armeniorum Rex, qui auxiliares Antonio copias iunxerat,

de-

desperatis Romanorum rebus, trepidus in regnum refugerit. Quas angustias etiam Antonij ipsius confessio comprobauit, Nam satellitem sacramēto adactum compulit, vt cum iussisset se mucrone transfigeret, caputq; corpori ademptū cum confusis corporibus cōfunderet, vt nec viuus capi, nec mortuus dignosci ab hostibus posset. Nam & milites cum in loca ab hoste secura, multis repentino incursu cladibus acceptis, peruenissent. nō aliter quàm tempestatibus iactati è pelago intuentes terram, sese passim prostrauerunt, ac ad lachrymas ex nimia letitia ortas & mutuos complexus atq; aggratulationes sint versi. Sed quid coniecturis rem persequor, cū inter initia surgentis eius regni Arsaces primus conditor, populositatis eius gentis, bello cum Antiocho Seleuci filio centum peditum milibus, viginti equitum gesto locupletissima exhibuerit argumenta.

De Gallia.

Quid

QVid dicã de Gallica terra olim fortissimorum hominum fertilissima, cuius agri feracitas licet nulli præstantia facile cederet, abundantem multitudinem nec alere, nec Ambigatus rex virtute atq; autoritate maxime pollens, in officio continere potuit. Hic prægrauante turba regnum exonerare cupiens Bellonefo ac Sigonefo sororis filijs impigris iuuenibus quantum vellent hominum multitudinem exciere permisit, quibus in exteras terras deorum augurijs datas deferantur. Sigonesus sortibus Hercinios saltus insedit, Bellonefo haud paulo lætiorem in Italiam dij dederunt viam, qui alpium cœlo iunctorum iugis superatis, fusisq; iuxta Ticinum amnem Thuscis, qui tum venienti occurrebat, clarissimam vrbem Mediolanum condidit. Semel inexpugnabili alpium celsitudine deuicta, nouis semper copijs priorum sequentibus vestigia, tota inter alpes & Padum loca armis tenuere. Recenti tandem augmento fulti, etiam Padus traijcitur, Hetrusci & Vmbri pelluntur, Vrbs tot deuicta-

rum

rum gentium ſpolijs onuſta obſidione cingitur, atque memoratiſſima clade abſorbetur. Cæterum ea quæ Herciniam ſyluam inſederat tempeſtas paulatim Pannoniam occupauit. Quæ cum perpetuo in bellis gerendis ſucceſſu eſſet vſa, altiores ſpiritus erigere, cœpit. Quare pars Græciam, pars Macedoniam omnia ferro igniq; depopulantes, & quacunq; irent obſtupefactos incolarum oculos in ſe rapientes, non terrore tantum ſed & corporis virtutiſq; admiratione pleraq; ſibi ſubiecerũt, effectumq; vt & reges nondũ bello laceſſiti ad pacem atq; firmãda fœdera ingentem his offerrẽt pecuniam. Solus Ptolomæus Macedoniæ rex auita gloria ac veteribus Macedonię terrarũ victricis, virtutis inſignibus animos tollens, intrepide eum Gallici exercitus terrorẽ imminentem audiuerat, quem hoſtes iuuenili temeritate exultantem atque in aciem egreſſum, ad perpetuam Macedonici regni infamiam, multis vulneribus ſauciũ capiunt, caputque tota acie ad Macedonum terrorẽ lanceę impoſitũ circũferũt.

Eouſq;

Eousq; tandē vecors ille animi furor progressus est, vt hominum spolijs fastiditis, impias manus templorum direptionibus incestare, meditarentur. Ea enim fuit hominum colluuies, vt virium fiducia etiam deos ipsos contemnerēt, sacrilegiaque sua ne à ijs quidem puniri posse crederēt. Tanta enim eorū fœcunditas fuit, vt Asiam omnem velut examine aliquo implerent, deniq; neq; orientis reges sine mercenario Gallorum exercitu vlla bella gesserint, neq; pulsi regno ad alios q̄ ad Gallos confugerint. Quam autem falso eos huiuscemodi habuerit opinio exitus declarauit. Ex tanto enim exercitu nemo victor ad patria arua remigrauit. Ad vnum omnes cœleste numen sacrilegij pœnas exercens, diuersis cladibus absorpsit.

De Eadem.

SEd hæc parua videri possint, trecentis hominum milibus leuatam Galliæ annonam, nisi his omnibus diuersis prælijs à Camillo, Manlio, L. Valerio & Dolabella sic cæsis ne quis extaret in eā gente qui à se vrbem incēsam gloriaretur, nouum

tium rursus examen prosilijsset, quod partim animi feritate, partim numero fretum aliàs sæpe, maxime autem Britomaro duce, lumbos baltheis se non soluturũ sacramento confirmarat, ni vrbe secundum capta capitolium ascendisset. Non illud prioris multitudinis clades deterruit, nec exhausta iam funeribus Gallia tantis inceptis quicquã derogauit. Et iam nouis ruinis erat pridẽ incense vrbis flammas oppressurũ, ni Aemilius furore represso tãto sceleri obuiam iuisset atque captum à iuramenti religione in capitolio discingens liberasset. Neque hic tertium licet recenti hac clade copijs debilitatis, nouis atq; inexhaustis supplementis terribiliores resurgentes Aristonico duce, de incendendæ vrbis consilio quicquam remiserunt, tanta spe atq; vincendi fiducia vt Marti torquem ex Romanis fundẽdis vouerint. Impij huius conatus repressi tu Flamini gloriam tibi habeto. Ne huius quidẽ pugnæ infelicissimo euentu impediti, sub Viridomaro rege quartum arma resumũt. Hanc pugnam à Marcello Ioui Feretrio tertia

post

post Romulũ opima dicata spolia, claram omnibusq; seculis memorandam effecerunt. Non summa hic admiratio occurret, toties belli alea infœlicissime tentata maioribus copijs acceptam cladem resartam esse, toties victis recẽtes suffecisse milites, tot cladibus fractam Galliam nõ tantum iuuenili vigore stetisse inconcussam sed nouis semper belli minis ipsos etiã victores territasse.

De bello Cimbrico.

AGe Cimbricus quoq; terror quantũ inexhaustę viris Galliæ gloriam tribuit, qui ab extremis eius finibus profugi Teutonis Tigurinisq; quos idem furor agitabat adsumptis, nouas sedes toto orbe querebant. Hi terra sibi à Syllano atq; senatu Romano negata, quod eo tem pore resp. agrarijs legibus pernitiosissime contenderet, precibus negatũ locum ferro sibi aperire constituerũt, Opponentes se Syllanum, mox C. Manlium, deinde Cepionem facili victoria in fugã cõiectos trinis castris exuerũt. Et iam immaturo excidio Romanũ erat lapsurũ imperiũ, ni tertius

tius Romanæ vrbis conſeruator Marius eo contigiſſet ſeculo. Qui impetuoſam Barbarorũ violentiã leui certamine expertus, militem ſeu timore, ſeu commodioris rerum agendarũ occaſionis expectatione in caſtris cõtinuit. Mora Romani militis altius animos erigentes Barbari, etiam caſtra adoriũtur quę cum fruſtra oppugnaſſent, pars vulnerati, pars pilis obruti increpantes diſceſſere. Tum primum quę tempeſtas in mõtibus cõſediſſet, adparuit, Totos ſex dies Marij caſtra prætergrediebantur, ecquid habeãt quod vxoribus mãdari per ſe velint milites irriſorie interrogãtes. Tanta capiẽdę vrbis fiducia tumẽtes Marius à tergo adgreſſus in loco quẽ Sextias aquas vocãt oppreſſit, qua pugna horũ plusq̃ decem Teutonũ myriades ſunt abſorptę, Cũ non minore interim (licet hoc terrore ſublato) Catulus qui in Cimbros ſecundo agmine alpes ſuperare nitẽtes exercitũ duxerat, timore quateretur, collegam Mariũ eoq; ſeſe trãſitu prohibere eos diffideret, victricibus armis adſit quamprimũ per literas cõmonefacit.

Hic

Hic primo Gallicę patientię adparuerunt exempla, Vt enim robur elationemq́ animi ostentando Romanorum castris terrorem incuterent, nudi per altissimas niues atque alpium glacies incedebant, & cum ñon paulo difficilior descensus q̃ ascensus foret, nouo inusitatoq́ modo huic miseriæ occurrerunt. Scutis latissimis corpori suppositis per præcipitia atq; locorum abrupta ex alto in descensum ferebãtur. Obiecta & altera huic terrori fuit difficultas flumen Athesis, quem nõ ponte, nõ nauibus: sed Gigantęa violẽtia, tumulis vicinis euulsis, montiumq́ præruptis, vastissimis trabibus flumẽ oppletum transiere. Eam spirãtes ferociam si vrbem accessissent, vltimus ille dies regno gentiq́ fuisset. Qua sensim natura cœli, vini deliciarumq́ dulcedine languescente Marius molliores ad eum terrorem delendum adytus inuenit. Dictus pugnę dies. In aciem progressum est. Catulus viginti duxit milia. Marius duo & triginta. Barbarorũ acies quoquouersus per triginta extendebatur stadia. Varia diu certatum est victoria. Tandem

& ipse

& ipse æthere Romanis militante, horrenda Barbarorũ strages editur. Pars furijs acti sibimetipsis cruẽtas manus intulere, partim fugiẽtes à fœminis suffocati sunt. His casibus licet innumerabilis multitudo ceciderit, captę tamen sunt sex myriades, cæsi vltra centum milia. Tertitum Tigurinorũ agmen quod quasi subsidio Norica insederat alpium iuga, in diuersa lapsum fuga ignobili euanuit.

De Eadem.

SEd quid moror. Omnibus his bellum contra C. Iulium Cæsarem decem annos gestum, omnes omniũ propemodum gentium copias nõ parum excedẽs fidem adferat. Hic si alias vnquam pro imperio, sed pro salute dimicatum est. Siquidem cum iam Romani per omnes terras victricia circumtulissent arma, se tutos nisi Gallia quoq; domita planeq; contusa fore desperarunt. Tantam fera Barbaries proximis prę̃lijs in victorum animis virtutis multitudinisq; reliquerat admirationem, vt si is denuo furor per alpium iuga infestis agminibus maiorum repetẽs pœnas

nas sese effudisset, Italiam totius orbis victricem turpi fuga Romani fuerint relicturi. Sic enim vt inquit ille semper Romani habuere. Omnia virtuti suę peruia esse: Cęterum cum Gallis non de imperio sed salute se pugnare solitos. Prima belli tempestas ab Heluetijs angustioribus quàm pro tanta multitudine limitibus clausis est orta. Quos ne cuiquam spes in patriam reditus foret efferata rabiæ incensis mœnibus, se per Galliam trecentis sexaginta hominum milibus effundentes, non aliter quàm ad stabula pecudes domum redire coegit. Quo conatu represso, horribilior denuo belli facies è Gallia adparuit, Belgæ enim fortissimus totius Gallię populus, senescentis apud se Romani exercitus tœdio in arma coniurant, inter quos Bellouaci quorum prima & virtus & autoritas, hominumq; numerus erat, ex sese lectissima sexaginta hominũ milia armarunt. Suessiones quinquaginta, Totidẽ neruij. Atrebates quindecim. Ambiani decem, Morini quindecim, Menapij septem, Caletæ decem, Verocas-

rocasses & Veromandui totidem. Tatuaces vigintinouem, Condrusi, Eburones, Cæreses, Pœmani quadraginta milia dicto citius conflarunt. Quæ copiæ castra latitudine amplius millia passuum octo patentia, Cæsaris aduentum expectantes insederunt, Leui tandem conflictu Romanorum virtutem, Cæsarisque fortunam experti, cum retro domum quisque inordinato agmine rueret, maturam hosti victoriam, seseq; quantum erat diei spacium cædendos præbuerunt, vt terribiliores ne ante conflictũ, an nunc despicatiores Romanis sint habiti haud facile dixeris. Ac clade hac nihil debilitatos libertatis vindicandæ spe Vercingetorix ille corpore, armis spirituque terribilis, coactis peditum circiter ducenta quadraginta milia, equitum septem, in arma concitauit. Ipsis præterea capitibus vrbibus firmissimo præsidio munitis, Auarico quadraginta milium, Alexia ducentorum quinquaginta milium, Gergouia cui maxima belli rabies incumbebat, octoginta milium iuuentute suffulta. Fœlicem virtute

numeroq; Galliam, ni eam Cæsaris fortunę dij in gloriam reseruassent.

De Hispania.

PRoxima è Gallia digressum Hispaniæ nobilissima terrarum regio excipiat, cuius si inuictissimæ opinionis exercitus à primis quibus ea nobilitata est regio copijs exordiũ traham, quis non videt q̃ inextricabilibus labyrinthorũ ambagibus me inuoluerẽ: deinde hoc quid sit aliud q̃ inutili labore ocium nostrũ perdere, simul & tœdio multitudinis, patientiam lectoris tentare. Omissis igitur fallacis erroris itineribus, mucido iam ex vetustate situ collecto obductis, notiores frequentiq; pede tritas peragremus semitas. Sic enim iocundior olim transgressi itineris futura est recordatio, & ego faciliori aditu ad animo destinatam metam citius peruenero, Maxima autem inexhaustæ multitudinis hæc dedit documenta secundi Punici belli tempore, vtriusque partis Romanorum & Carthaginensium exercitibus ei incubantibus, enixeq; eam armis retinere conantibus, quo in bello ipsa sibi

Hiſpania ſtragis fomitem atque alimenta ſubminiſtrauit, dum alternante fortuna cladibus exhauſtos nouo ſupplemento ſubminiſtrato, in ſpem prouinciæ retinendæ erigeret. Quanta rurſus (dij immortales) Hannibalem vix Hiſpaniæ appulſum belli tempeſtas excepit? Carpentanorum, Olcadum, Vacciorumque centum milia grauem rapinis predaque exercitum turbarunt. Quæ ille ferro incendijſq; omnia proterens victor funera edidit? Quot Saguntina miſerrima clades populos abſorpſit? Quantas ſola huius ciuitatis deuaſtatio copias hauſit? Quanta vero Hiſpanicæ multitudinis documenta edidit, quæ Hannibalis copias centum quinquaginta hominum milia ad octauum vſque menſem ſuſtinuit, vt minime mirandum ſit eam regionem per annos viginti tres arma exercuiſſe, priuſquam ſeruitutis iugum in ſe acciperet. Hoc præter omnia omnium gentium exempla miraculi habet, quod cum inteſtinis bellis quantumuis validarum gentium frangantur vires, hæc cum periculoſiſſimo bello in ſua viſce

ra per annos quatuordecim,(quibus pars Romanis fauebat viribus, pars Carthagi nensium fouebat amicitiam,)enses sceleratos conuerterit,firmo tamē stabiliq; pristinæ virtutis perstitit vestigio. Minimo temporis momento florentissimum illud Macedonū regnū,dum intestino dissidentium hęredum quateretur bello,concidit, Romanum quoq; regnum etiam semotissimis gentibus tremendū,quantas sceleratissimo Pompei & Cæsaris bello ruinas traxit: cum Hispania quæ tot annos mutuo certarat odio) hinc Scipionibus, hinc Carthaginēsium imperatoribus populos in bella cientibus,) ætate tam longa Romana exercuit arma. Atq; hæc quidē omnia,non in commune collatis totius regionis viribus,sed alterna conspiratione prout belli contagio serpserat.Nunquā enim vniuersæ Hispaniæ simul ad bellum insurgendi animus fuit,neq; vnquā collatis viribus libertatem publicè tutati sunt,sed sola prouinciarū omnium postquam victa fuit se cognouit viresque intellexit suas. Quę licet tam segniter bella gereret post

ducen

ducentos prope annos quibus insidiatum ipsorum libertati est Romano tandem paruit imperio. Quid de Numãtia dicã, quæ totius orbis terrarũ viribus suffultũ populum per totos quatuordecim annos, sine muro, sine turribus, modice tantũ edito in tumulo sita, nõ tantũ sustinuit, sed cõtinuis cladibus ita attriuit, vt nõ nisi ab eo qui Carthaginẽ deleuerat tanti hoim spiritus retundi posse viderẽtur. Viriatus quoq; ille ex venatore latro, ex latrone belli dux factus, quantã Lusitaniæ huius admirationis gloriã dedit? qui armis resumptis per quatuordecim annos omnibus citra vltraque Hiberũ Tagũq; flumina igni ferroq; depopulatis, Romanis, horũq; imperatoribus Claudio, Virimano, deinde Nigidio oppressis, libertatem tutatus est. Atq; hæc quidẽ omnia prout priuata aliqua iniuria aliquã eorum gentem afflarat. Quid facturi, Quas copias producturi fuerant, si iunctis auxilijs martis aleã tentassent aliquando, aut si priusquã in terris suis alienos incubare permisissent imperatores, potentiã multitudinemq; cognouissent.

Quorum licet vires in aperta non proru
perint exempla, ego tamen eas simili ora-
tionis quo cętera elogio prosequar, ac quę
fieri ab his potuere, tanquā si præstita sint
sum habiturus.

De Africa.

CRispus Salustius celeberrimus Ro
manę historiæ scriptor, de Carthagi-
nis opulentia gloriaq; dicturus, ve-
retur ne dicendo rem vero minorem effi
ciat, quanto magis mihi earum cautium
periculum, cui exigua orationis vena la-
borantibus vix emanat guttis est perti-
mescendum: quanquam non suis colori
bus lineamentisque rem depingere, sed
tanquam notis quibusdam positis cuius-
modi ea natio claruerit exemplis indicare
mihi sit propositum: quę non aliunde com
modius quàm ex sumptuosissimis quæ cū
omnium terrarum victore populo Roma
no gesserūt bellis, spectabuntur. Non de-
nego interim tamen suam gloriam Colo
nijs in Hiberiam vsq; ab eodē populo emis
sis, Carthaginis Hispanicæ structuræ, vi-
ctorijs magnificentissimis quibus Sicilia,
Sar

Sardinia & quęcunque mari illi adhærent insulæ occupatæ sunt, Non classi qua totius Africæ apparatus copię vehebantur à Duillio Rom. Imperatore fugatæ mersæque, cũ tamen eodem tempore ea belli moles in terra hæserit, quæ Attilij Consulis opprimendi spem auderet concipere, cui etiam euentus responsurus fuerat ni singulari M. Calphurnij tribuni militum virtute tãta trepidatio esset profligata. Atque hęc quidem in Sicilia. In Africa interim ijs copijs emicuere vt cæde non profligari, sed irritari vires viderentur. Terris omnibus marique excussi cum nihil præter Carthaginem sibi reliquissent, trecenta castella in littore cum iusto præsidio erexere, quę Attilij Reguli virtute omnia sunt prodita. Prospere enim hactenus cum hostibus pugnarat Regulus. Magnam iuuentutis vim ducesque ipsos prelio captos, classem pręterea preda triumphisque grauem in vrbem miserat ipsumque belli seminarium obsidione vrgere, ipsisque Carthaginis portis inhærere cæperat. At ne sic quidem horum potentia conuelli dissiparique potuit. In tantum enim

subi

ſubito terrorem duce Xanthippo Lacedemonio terrorem inſurrexere, vt Romanũ iam non de bello ſed belli reliquijs conficiendis cogitantem, exercitu fœdiſſima clade cæſa viuum prælio ceperint, atrociſſimo exemplo trucidarint, qua re effectum eſt vt qui de ipſius Carthaginis mœnibus trepidarant, iam in ſpem de Sicilia recipienda venirẽt. His conatibus occurrit Metellus. Eius prelij cladem ſpecioſiſſimus ex hoſte reportatus triumphus Metelli, in q̃ quatuordecim Africę duces, centum viginti Elephanti populo oſtendebantur, decuere. Nec ſatis. Iam claſſis per Italiæ maria bellum portans volitabat, quæ tempeſtatibus oppreſſa, Africam, Syrtes, omniũ imperia gentium, inſularum littora naufragio oppleuit. Hic quis tantis cladibus obrutos in noua arma inſurrecturos credat? Mirabile viſu, ſexcentarum nauium claſſe exercitu, armis propugnaculiſq; grauida Himilcone imperatore proſiliunt, quæ à Luctatio Catulo apud Aegates inſulas depreſſæ, totum inter Siciliam Sardiniamq; Pelagus naufragio operuerunt.

De

De secundo Punico bello.

TOt continuis cladibus quid effectum est aliud à Romanis, quàm quod aduersis calamitatibusq́ in maiorem audaciam euectos Carthaginienses in perniciem ferè ineuitabilem armarũt, et quos iam fractos de proprio regno laborare credas, in totius orbis spem euexerint. Res plane est omni ætati admiranda post primi belli tempestatem, quę viginti duos annos, non dico cædibus sed stragibus innumeris editis tonuerat, vix quadriennij cõcessa requie, multo terribilius cladium atrocitate secundum exortum esse, qđ trecenta atq́ eo amplius hominum milia cędibus, quadringentas vrbes in Italia per sex & decem annos Hannibale duce incendijs hauserat. Eo tempore maxime Carthaginis vires in apertum prorupere. Eiusdẽ enim propemodum belli tempore Hanni bal nonaginta peditũ duodecĩ eqtũ milia Iberũ traduxit. Sagũtoq́ Romanis cõfœderata, octo mẽsiũ obsidiõe capta, inuia Italię claustra alpes nubib⁹ iũctos trãscẽdit. Scipionẽ apđ Ticinũ, apud Trebiã Sẽproniũ longum

longum, Flaminium apud Trasumenum, Paulum & Varronem apud ignobilem vicum Cannas superauit, & Hispaniã quã à Romanorum legatis sollicitari audiuerat, Hasdrubale fratre, præsidioq; peditum Afrorum . xi . mil . octingentorum quinquaginta Ligurũ, trecentorum Baleariũ, non contemnendi quoq; equitum numeri Elephantis quatuordecim, classe quinquaginta quinqueremiũ firmauit. Erant & octodecim peditum milia, funditores octingenti, equites mille ducenti patriæ præsidio relicti: si fortasse quid noui se absente emersisset. Neq; segnius interim illos Siciliæ recipiendæ spes sollicitabat. Sub idem enim tempus nauium longarum quinq; & quinquaginta classis in magnum Syracusanum portum ex alto decurrere. Himilco quoq; viginti quinq; peditum milibus, tribus equitum, duodecim Elephantis Heracleam cæterasq; eius oræ ciuitates sollicitabat. Asdrubal Gisconis delectu habito, breui cladem à Scipionibus acceptam nouo supplemento restituit, atq; de integro belli fortunam de Hispania recipienda ten

ta-

rauit. Hannibali quoq; Italiæ incubanti in supplementum eorum quos intolerabile alpium frigus, pugnarumq; cum alpinis hominibus alternans fortuna absumpse-rat, sexaginta Numidarum milia, sexaginta Elephanti, auri argentiq; multa talento rum milia à Carthaginiensibus sunt missa. Quanta deinde Scipionem in Africam transgressum belli mole Asdrubal Gisco-nis & Syphax excepere? Ille triginta pedi tum, tribus equitum milibus, hic quinqua ginta peditum milibus omnia late vastan ti Scipioni occurrunt, quibus bis victis tãta tamen belli instaurandi sedit Carthagi-nensibus fiducia, vt diuersis in senatu rela tis sententijs, eam quæ arma resumenda suadebat amplecti maluerint. Centum na ues quæ ad intercludẽdos commeatu Ro manos mare tenebant, militibus armisq; instructæ Romanam classem quæ in Vti censi portu steterat, subito inuasere, etiam fugæ abitusq; spem ijs quos decedere me-rito optare debuerant, tentantes eripere. O admirabilem fiduciam. O orbis impe-rio dignos Carthaginienses quos ita spes

cem

comprimendi hostes iam toties victores erexerat, vt quos post ipsas Carthag. portas obsidione quatientes conspecturi erãt resumptis armis se opprimere posse sperarint, & cum de mœnibus trepidare deberent, ac quouis modo hostem ad abitum sollicitare, retinere tamen eundem victoriæ spe non dubitarunt. Nec Syphacis interim animum priorum calamitatum memoria labefactarat, intuentis virorum equorumq; copiam, regniq; per multos annos florentis vires, quæ etiam desidi degenerisq; pectori animos addere possent. Exercitu igitur haud minore eo quem ante habuerat, atq; adeo prorsus nouo, Masinissæ Leliocq; proximus castra metatus est. Sed priore insequente fortuna captus Masinissæ iucundum præbet spectaculum. Sic tanta renascẽtis belli nebula breui Romanorum atq; Masinissæ discussa virtute, pacis futuræ serenitatem visa est promittere, quam tamen rursus Annibalis ex Italia reuocati aduentus conturbauit. Expertus tandem Scipionis fortunam, non tam militum inopia, quàm senescentis iam atq;

adeo

adeo Campan[illegible] del[illegible]ijs animi vi fracta arma dissuasit resumēda, Mirandum dictu post tanti ducis cōfessionem, fuisse qui ad dissuadendam pacem processerint, repertosq́ qui eorum sententiæ aures accōmodarint. Vincentibus tandem fatis, tam tristi lugubriq́ bello quod Carthaginis potētiam perpetua hominum admiratione celebrabit, finis est impositus.

De eadem.

QVis iam non cum Carthagine præsertim durissimis subacta conditionibus bellum iam decoxisse atq; cōsenuisse credet? At in quam iuuentæ spem senectute deposita breui reuixit? Atque hæc maxima huius laus, quæ superstes Romanis etiam victoribus libertatis spē adimebat. Siquidem non ita multo post secundi belli inita fœdera, cum forte Romanorum legati componendis contentionibus quæ ijs cum Masinissa de regni limitibus exortæ erant, euocati, regionem per occasionem scrutarentur, magnosq́ adparatus, splendores, ostentantem, ciuiumq́

mul

tis vacabant officinæ, clipeos centum, enses trecẽtos, catapultas mille, sagittas mille, iacula quoq; & lanceas quingentas singulis diebus cuderunt. Quæ autem rabies? Mulieres capillos funibus nectendis contulere, in nouæ classis vsum tecta domosq; rescidere, aurũ argentumq; pro ære ferroq; conflatum est. Ausi etiam sunt à repentino metu aliquantulum recreati, Censorinum tumultuaria multitudine coacta vallo deijcere, ingẽtem armorum vim Himilcone duce rapere, castra incursu territare. Quicquid per diem machinis conuellitur, noctu reparatur, plusq; cum semiruta ciuitate, quàm cum integra negocij fuit. Et iam videbantur obsidionem virtute sua soluturi, cum Scipio fatale Africæ nomen imperium curamq; negocij conficiendi adgreditur. Vrbs capitur, per septẽ integros dies cædes continuatur, incendium omnia fœdat, ac passim senes pueros mulieresq; quibus militum rabies peperçerat, ruinis opprimit. Sed deum immortalem, quanta rursus quasi ex sepito incẽdiõ, flamma emicuit. Quadraginta virorum

rum milia quos Byrsa tuebatur, salutis in- dulgentia impetrata Scipionis sese fidei dediderunt. Sic florentissima omnibus re- bus, armis diuitijs, audacia & promptitu- dine facile princeps ciuitas, non tam vi q̃ populi Rom: fortuna, incendijs hausta sibi atq; Scipioni perpetuum admirationis de- cus conciliauit. Tam speciosa adparuisse exempla inpopulo non tam bellis quàm pestifera lue sub idem tempus exagitato quis non admirabitur. Vix enim a bello- rum incendijs quiescentem regionem, hor ribilis perditio insecuta est. Immensa locu starum vis omnia depascens rapido corre pta vento diuq; per aerem portata, Aphri cano tandem immergitur Pelago, quæ cũ vrgentibus vndis per extensa late littora essent propulsa, tetro & tabido odore aerẽ corrumpunt. In Numidia cui tunc Micip sa rex præerat, octingenta hominum milia circa maritimam oram cui Carthago Vti- caq; incumbunt, plusquam ducenta milia, M. Plautio, & M. Fuluio consulibus extin cta dicuntur.

De

De primo Romanorum bello aduersus Siculos & Carthaginienses gesto.

POpuli Romani potentia post annũ ab vrbe condita quingentesimum, quum domita tanto tempore Italia in virilis ætatis robur adoleuisset, tandem adparuit. Nam quanquam præcedens adolescentiæ tempus, viris armisq́; concitatissimum, iuuenili quodam furore exarserit, non tamẽ virili stabilitate roboreq́; fultum, iusta potentiæ adultę edidit argumenta, priusquã omnibus intra alpes, fretum ac maria vtraq́;, in loca ab orbe suo semota arma victricia contulit. Tum demum quanta se subito tempestas effudit: Hieronem Syracusanum regem, Pœnorum iunctis copijs suffultum, tanta celeritate oppressit, vt rex ipse in Romanæ potentiæ laudem, se ante victum quàm congressus fuerit, cõfiteretur. Pœnorum præsidium Agrigentum opere manuq́; firmissimum obsessum ab ijsdem est: neq; potuit adueniens Hanno, cum triginta peditum milibus, obsidẽtes turbare impedireq́; quominus post victorię laudibus fruerẽtur. Nec minor mari

potentia. Annibale enim seniore Italiæ oram vastante, intra sexagesimũ quàm sylua cæsa fuerat diem, centum sexaginta nauium classis perfecta, omnibusq; instructa armis in ancoris deducta stetit: vt non arte factæ, sed quodam deorum munere nauium formas induisse arbores viderentur. Hinc quodam quasi contagio in proxima serpente bello, Sardinia Corsicaq; peti ceptæ sunt. Pænorũ cędi imperatoris Hannonis morte adcedẽte, omnis ea natio quasi vento dissipata euanuit. Tantis iam concitatarum gentium motibus, tantis armis, tantis molestijs difficultatibusq; nouus quoq; labor adijcitur. Trecentis triginta nauibus in Africam bellum nauigat, Clupea prima in deditionem recipitur. Trecẽta castella subito expugnantur, circumequitãtis agminis aspectu miseri ciues Carthaginisq; portæ trepidarunt, nec Hasdrubales duo, nec accitus ex Sicilia Hamilcar nouam illam ex gentium exterarum victorijs partam alacritatem impetumq; sustinuere. Bellica inundatio quasi ruptis aggeribus omnia vastat, sternitq;. Decem &

septem

ſeptem milium clades editur : quam ſtra-
gem oppidorum octoginta duorum dedi-
tio conſequitur. Quid profuit Xantippũ
Lacedemoniorum imperatorem innume
rabili Pœnorum, Gallorum, ac Hiſpanorũ
quos mercede conductos habebat multi-
tudini præpoſitum ſuppetijs ferendis ad-
uocari? Quid clades triginta miliũ ab hoc
commiſſa, duci cathenæ iniectæ Romano
rum vires attriuit, ſi ex interfectorum ſan
guine, trecentarum nauium claſſis ſubito
emerſerit, ſi duobus fortiſſimis ducibus
vnus ſit commutatus. Si deniq; victorem
Xanthippum aduentus ſui fama Romani
prouincia expulerint? Quod & euentus
ipſe paulopoſt docuit. Nam dum tãto ter-
rori venienti pari claſſe obuiam itur, cen-
tum triginta quatuor aut fluctibus aut
hoſtibus produntur. Hannones duo vali-
diſſimo comparato exercitu, nihil aliud q̃
ſe cædendos præbuerunt. Sed debuit ma-
iori iactura Romana potentia exerceri. In
Italiam claſſis victrix remeans, opulentiſ-
ſima predis, triumphisq; diues, cum aduer
ſis ageretur ventis, naufragio Africam &
 Syrtes,

Syrtes, omnium deniq; imperia gentium, insularumq; littora impleuit. Ex trecentis enim vix octoginta abiectis oneribus (miserabilis rerum facies) ab vndis superstites remansere. At non potuit huius periculi metu nimia horum potentia refrenari. Seruilio Cepione, Sempronio Bleso consulibus, ducentarum sexaginta nauium classe iterum in Aphricam transuehitur bellum. Rebus fortiter fœliciterq; gestis, omni ora maritima deuastata, plurimis captis euersisq; ciuitatibus, ingẽti preda ad littus acta, cum in Italiam retro iter tenderetur, centum quinquaginta naues scopulis illisæ, predam fœliciter partam, infœlicius amisere. Hinc acriores potentioresq; resurgentes in Sicilia apud Panhormum ita hostes Carthaginienses ceciderunt, ne amplius in ea insula concitarentur. Ingentis victoriæ argumentum centum & quatuor elephantorum captiuitas. Hæc quoq; victoria cruentissima clade fœdata est. Ambo enim consules cum ducẽtis nauibus & quatuor legionibus profecti Lilybæũ, maiore exercitus parte amissa ægre euaserũt

Clau-

Claudium quoq; consulem eadem fortuna est insecuta, nonaginta enim nauibus aut captis aut demersis cū triginta vix castra incolumis peruenit. Iam totius Italiæ syluas nauium fabrica exhaustas qui non credet, ni Luctatius ducentarum nauium classe in Siciliam transuectus certā hosti victoriam è manibus eripuisset. Vix miserabilior clades, vix admirabilior vnquam contigit victoria. Tantam classium iacturam splēdidiore numerosioreq; multitudine minimo temporis spacio, tanquā ex naufragio noua suppullulante classe re sartam, quis non miraculi loco duxerit? cuius tantæ fuerunt vires, vt quadringentas naues turpi ac inhonesta fuga quoquo uersus disijceret, sexaginta tres ceperit, cētum vigintiquinque alto demerserit, vltra quadraginta quatuor milia aut bello ceperit, aut interfecerit. Dij immortales quot exercituum agmina, quantus nauium numerus, eo bello adparuit, vt non Roma Carthagini, sed vniuersus terrarum orbis mutuis viribus concurrisse videatur.

De Secundo bello Gallico.

GAllicum quoq; bellum secundũ non exiguam veteris potentiæ habet admirationem, præsertim in populo, per annos quingentos varijs maximisq; bellorum motibus exagitato. Erat per ea tempora cum vicinis totius Italiæ populis cruentissimis sæpe luctatum victorijs: Sabinis, Veiennbus, Ceniensibus, Albanis, Ardea, Otriculo, Gabijs, Suessa, Pometia cum opulentissimo Hetruscorũ rege Porsenna, cum vniuerso latio, deniq; cum Gallis vniuersi exercitus clade, vrbis incendijs atq; ruinis, cum Pyrrho clarissimo Græciæ rege, totius Epyri, Thessaliæ, Macedoniæ, armis, inuisis in id tempus beluis, Appulorum, Campanorum, Lucanorum viribus fulto luctuosissimo prelio pugnatum. Incredibilem hominum nauiumq; vim, primi belli Punici tempestas absorpserat, vt exhaustas iã arboribus syluas, hoĩbus ciuitates credi posset. Sed Romanorũ potẽtia calamitate nõ supplantari: sed efflorescere adsueuerat. Gallorũ eñ tumultu nũciato,

tan-

tanta quanta haud temere alias multitudine in armis extitere. Peditum septingenta milia, equitum milia octoginta, ex sua tantum Italia sine externis vllis auxilijs, atque etiam tunc sine transpadanis armarunt, effectumq; vt quam primo incursu auro superbi pacem vendiderāt, nunc supplices precibus postulare cogerentur. Nihil enim aliud prior illa Gallorum in Romanos strages edita, nihil aliud incendiū effecerat, q̄ vt vrbs noua per annum creta vnum, priorem paupertatem, Romulicq; casas absconderet, atq; ex cæsorum sanguine, velut ex Lernæa hydra, multa armatorum milia subito enascerentur.

De Secundo bello Punico.

TVmultuosissimam illam Gallici belli tempestatem, grauiores Africæ violentiæ motus excepere, in quo præter omnia quæ vnquam gessere Romani bella, potentiæ summæ eluxere indicia, quod neque cladium atrocitate terribilius, supplementis amissarum legionum admirabilius, odio vtriusq; populi perseuerātius, vllum aliās adparuit. Hannibali ruptis

inuijs

inuijs rupibus, cœloq; iunctis alpibus superatis in Italiam descendenti Scipio consul occurrens, omni prope modũ exercitu cæso, prætextati filij Scipionis (cui post Aphricani nominis accessio ex virtute facta est) pietate, grauiter vulneratus vix euasit. Hæc prima tempestas apud Ticinum amnem detonuit, Supplementis nouis exercitu firmato pari clade rursus eodem consule dimicatũ est. Nec Sempronius Longus collegę periculo ex Sicilia auocatus, mitiore fortuna cõflixit: quippe qui omni amisso exercitu solus penè fuga periculo se subtraxerit. Tantis cladibus cruentissima ad Thrasumenũ lacũ vigintiquinq; milium Romanorũ, ipsius quoq; consulis Flaminij cædes accessit. Quantus ibi armorũ crepitus, quis pugnantiũ ardor. Grauissimum motũ terrę fundamẽta quatientem, qui & vrbes integras eliserat, fluminũ vortices retrò egerat, vtraq; acies cædibus intenta omnino non sensit. Tantum respirationis Romanis datum est, tantũ requiei sensit, quantũ Fabij Maximi cũctatio, mora non acie dimicãtis impetrauit, Sed erat

maio

maiori clade Romana potentia nobilitanda. Restabat ignobilis Apuliæ vicus Cannę, q populi Romani clade vt ante Thrasimenus debuit nobilitari. Hic quadraginta quatuor Romanorū milia miserabili clade, Varronis cōsulis impaciētia, trucidata, Aufidus cruentas trahit vndas. Fluminis meatus corporū strage suffocatur, Tres annulorū modij in victoriæ magnitudinē Carthaginē sunt missi. Eadē quoq; fortuna L. Posthumius Galliā prouinciā sortitus, cū viginti miliū exercitu est cęsus, Sempronius quoq; Gracchus procōsul in insidias ductus, cū exercitu iusto trucidatus est. Centenius Renula obscurę originis, pręcipitis audacię vir, cū octo milibus occisus est. G. Fuluius Pretor exercitū pręterea eodē tēpore amiserat. His tot malis circūuentos in spē Hispanię armis retinēdæ, Scipionibus validissimo exercitu credito, venisse, tria īsup trāsmarina suscepta bella: Macedonicū, contra Philippū potētissimū regē, alterū contra Asdrubalē Annibalis fratrē, Tertiū in Sardinia. Syracusas pręterea obsidiōe cīctas, captas, domitas, Capuā rece-

receptam quis credet? nisi qui eodem tempore Hannibale ad vrbis mœnia sedente, milites sub vexillis, auersa porta in cęsorũ supplementũ in Hispaniam missos cognouerit. Nunc Scipio in Africam terrã hostilem eiusdẽ belli tempore missus, cum longarum nauium duarũ supra quinquaginta, onerariarum quadringentarũ classe, celocum interim ac lemborum innumerabili multitudine, tãtis copijs, vt volucres ad terram militũ sublatus ad æthera clamor deiecerit, nemo aut in Sicilia aut Italia relinqui videretur, quantam potentię gloriam vetustati conciliauit? Stupet magnitudinis memoria animus, tot acceptas clades, tot presidia vrbibus locisq; oportunis disposita, tot in armis cũ exercitibus consules, proconsules, prætores, Capuam obsessam, excussa Annibalis presidia, Syracusas expugnatas, Hispaniam armis vindicatam, Sardiniam bello receptam; ipsam illam hostilis exercitus seminatricem belli caput Africam, cum res Romanorum deploratæ crederentur, quod intentarat, seruitutis iugum in se coactam fuisse accipere. Sed

re. Sed animus stiliq; vigor magnitudini operis succumbit. Tantos turbines, tãtas Romani imperij clades quæ excepit tranquillitas? Macedonici nempe belli procella. Initi cum Hannibale fœderis dum Italiæ inhereret memoria, Atheniensiumque supplicum preces, quos Philippus insolentius habere videbatur, pronum iam atque per se ad bella præcipitem populum perculere. Bis rex victus, bis fugatus, bis castris exutus, à consule pacis cõditiones petere cogitur. Sub Nabide duce Lacedemonij ferocius spirantes, Romanorũ quõque attoniti arma horruere. Punici quoq; belli ignes iam sopiti, Amilcare Pœno duce, qui remanens Insubrum Boiorũ Cænomannorũ viribus ferociebat, in nouas atque periculosissimas flammas exarsere, quæ à Fuluio prætore nõ sine maximo negocio restinctę sunt. Sempronius Tuditanus cum omni exercitu Romano in Hispania oppressus interijt. Grauissimum quoque vulnus à Gallica gente alterius cõsulis exercitu amisso acceptũ est. Et ecce tot annorum prælijs atq; cladibus confectos

nouus Syriaci belli adparatus, nouo terrore rursus exercuit. Nihil Antiocho totius Asię imperiũ, Nihil armorũ virorumq; copia, Nihil Hannibalis cõsilia, Nihil potentiæ fiducia, Nihil trecentorũ miliũ peditũ, equitũ falcatorumq; curruum non minor numerus, Nihil terribiles beluarũ barritus, profuere. Hæc rursus victoria varijs cladibus expiata est. Siquidem eodẽ tempore, quinque milia contra Gallos amissa sunt, P. Digitius pretor in Hispania totius exercitus infame naufragiũ fecit. L. Aemilius procõsul cum vniuerso exercitu à Lusitanis cęsus interijt. Eadem fortuna L. Bebium in Hispanias proficiscentẽ rarissimo exemplo vt ne cladis nuncius superfuerit persequitur, Missus in Bebij exercitusq; vltionem Martius consul non multo mitiore fortuna excipitur, quanquã fugiens exercitus reliquias meliori occasioni reseruauerit. Hic rursus quô se Roma erexit. Q. Fuluio Flacco prætore in citeriore Hispania viginti tria hominũ milia maximo bello interfecta, Sempronij Gracchi ductu vlterioris Hispaniæ centum quinquaginta

ginta oppida tormentorũ machinis quassata ad deditionẽ coacta sunt. Exurgit & Philippi Macedonici regis filius Perseus antiquæ nobilitatis recordatione, præsentis fortunæ contemplatione incitatus. Totius Oriẽtis vires Thracum, Illyriorumq; barbaries in belli societatem adsciscitur, erat deinde illi præter Macedonicũ inuictę opinionis exercitum, decennalis belli sumptus olim iam à patre in thesauris horreisq; paratus. Huic adparatui neq; ducis prudentia deerat, quippe qui regionis sitũ à summo Hemo speculatus, positis per abrupta castris, ita Macedoniã suam armis ferroq; vallauerat, vt non reliquisse aditum nisi à cœlo venturis hostibus videretur. Omnes has belli gerendi difficultates Romana vicit potentia. Deuictum regem in cathenis triumphi spectaculo populi oculis subiecit. Tertiũ quoq; cũ Macedonibus simulq; cum pœnis eodẽ tempore gestũ est bellum, quod non tantũ nõ exhausit, sed & remp. Romanam locupletauit, Auita enim illa Macedonũ virtus, quæ per omnes terrarum mariumq; oras

victo-

victoriæ trophæa fixerat, regem suum Philippum cathenatũ in vrbem trahi pati cogitur. Carthaginiensium furor quo in nouæ classis vsum tecta domorum rescindebantur, pro armis aurũ argentumq́ conflabantur, pro tormentorum vinculis matronarum capilli radebantur, quid aliud q̃ præsens malum in diem distulit? Tanto tutius erat cum Romanis precibus q̃ armis contendere. Præter bella hæc difficultate periculoq́ plena, alijs quoque curis eadem tempestate Roma distringitur. Atroci accepti erant eorum legati ab Corinthiis oratione. Res quę bello vindicaretur digna est visa. O potentiam. Cum tantarũ nationum odia ipsam vrbem circumstreperent, dubijsq́ bellorum euentibus versaretur, eam potentię opinionem nihilominus resedisse, vt leuiculas iniurias tanto adparatu persequendas existimarit: & cũ omnium gentium regionum regumq́ fauor eblandiẽdus videbatur, alios insuper hostes atrocissimis adiecisse. Duobus prælijs grauissima clade Achaiæ vires corruere. Vrbs toto tunc orbe omniũ florentissima

ma opulentissimaq; incensa diruitur. Sic per duas diuersasq; mundi plagas victricia arma eodē tempore circumtulere. Interim rursus in Hispania quantis viribusne dicam an cladibus certatum est? Viriatus quidam genere Lusitanus, pastoralis latro per annos quatuordecim citra vltraque Hiberū Tagumq; igni ferroq; populatus, castra etiam Pretorum ac præsidum adgressus ingentem nominis sui terrorem latè diffuderat. C. Vetilium pretorem pene omni exercitu ceso fugat, vincit, subigit. C. Plautium multis prelijs fractū in fugam conijcit, Claudius quoq; Vnimanus dum superiorum pretorum ignominiam virtute abolere conatur, infamiam veterem noua fuga exaggerat, latioresq; trahit Romani imperij ruinas. Quid dicam cum Numantinis per annos quatuordecim terribilissima circa eadem tēpora bella gesta? Pompeius fœdus tandem cum viris inire cogitur. Hostilius quoq; Mancinus assiduis cædibus ita exagitatur vt suprema desperatione exercitu adfecto, turpissimū fœdus facere cogeretur. At quan-

 tis rur-

tis rursus viribus Romani imperij lacerti se iterum mouent. Brutus in Hispania interiore sexaginta Galleciorum milia qui auxilio Lusitanis veniebãt, asperrima periculosissimaq; pugna oppressit, Numantia quæ non solum quadraginta Romanorum milia per annos quatuordecim sustinuerat, sed etiam vicerat, pudendis fœderibus adfecerat, Scipione duce virium Romanarũ impetu opprimitur, vt hactenus non vires: sed imperatorum fœlicitas desiderata esse videretur.

De Seditionibus Romanorum bellisq; à Numantiæ excidio ad Cæs. Augusti tempora.

ADuersus omnes has in eadẽ fere tempora incidentes belli calamitates stabile infractumq; Romanum imperium perstitit. Quid superest nisi vt videamus quæ potentiæ argumenta dum discordijs ciuilibusq; bellis furiali quadã regnandi cupiditate excitatum, misere per interiora viscera discinderetur, exhibuerit. Tiberius Gracchus primam dissensionis facem incendit, dum tribunus plebis populi studiũ fauoremq; agrarijs frumentarijsq;

tarijsq; legibus eblandiri nititur, Quę nõ sine ingẽti ruina incendijsq; fuit extincta. Huius flammæ euanescentis scintillas C. Gracchus, non tam iuris ęquitatisq; q̃ fraternæ necis vindictæ studio iterum excitauit, Intra ipsa vrbis mœnia,(miserabilis heu rerum facies)ciuium inter se agmina concurrunt, C. Graccho, Fuluio Flacco dissensionum autoribus, Decio Bruto consulari viro atque Opimio senatoriæ maiestatis conseruandæ datur prouincia, quæ non mediocribus malis vrbem adflixit; Tria milia ciuium quæstione habita præter eos quos subito turbatio absorpserat, sunt interfecta. Quanquam domi is rerum status esset vt vrbis custodiam requirere videretur, nihilominus Baleares insulas Metellus peruagatus tunc edomuit. G. Domitius Allobrogum viginti milia trucidat, Cum Bituito Aruernorum rege Fabius consul ita conflixit, vt perpetuam ea strages genti infamiã conciliarit. Centum enim quinquaginta milia vel cæsa vel submersa fuere. Cum vaferrimo Iugurtha Numidiæ rege varijs dimicatũ

est euentibus. Aulus Posthumus quadraginta armatorũ milibus præfectus, opprimitur. Marius bellicę disciplinę peritissimus nõ virtute sed imbre telorũ amenta laxanté victoriam licet cruentissimam reportat. L. Cassius cõsul insidijs à Gallis circumuentus cum L. Pisone legato interfectus est. His imperij vulneribus non pacis tranquillitas respiratioq́, sed horribilior rerum facies medicatur. Tumultuosissimum enim cũ Cymbris, Teutonibus, Tigurinis, Ambronibusq́, q simul in Rom. nominis internecionẽ conspirauerant, bellum emersit, Præter ferociam multitudinemq́ hostium etiam infœlicissima Cepionis Manilijq́ cum ijsdem pugna validissime Romanorũ quassauit latera. Octoginta enim Romanorũ sociorumq́ milia, quadraginta calonum trucidata sunt, decem tantum fuga elabentibus, quorũ oratione nuncioq́ miseria augeretur, Sed nõ aliter q̃si pede pulsata Italia innumera edidisset milia (quod Põpeius iactasse dicitur) subito cladis rumore nunciato ingentes prosilierunt copię. Occurrit Marius iactãtiq́

auias

auias qua imbuti Romanis artibus exitium ferētes progrediebātur, indignātibus de pulmone reuellit. Quem hic terrorem adcessit, subijt, disiecit, fugauit, deleuit? Qui dijs ipsis naturęq; bellum indicere videbantur, humanis viribus superari posse edocuit, Tigurinorum Ambronumq; ducenta milia interfecit, quadraginta milia cœpit. Confectum deinde duobus prælijs bellū trecēta quadraginta milia absorpsit, centū quadraginta milia ad hostium ludibriū viua reseruauit. Nondū requies respiratioq; à bellis data est: sed grauior (propemodū dixerim) vnda, domestica dissensione imperij dignitatē tentat euertere, miserabiliq; prorsus turbatione ipsum reip. corpus in sua viscera enses stringit sceleratos, Adsertor Gracchanæ legis L. Apuleius Saturninus infamiū auforū dux atq; autor in foro cū Mario cōsule armatis aciebus cōcurrit. Aquilę pares, signa paria, teterrimo exēplo per vrbē volitabāt. Quid Seruile ab Herdonio bellū tentatū, tribunitijs dissensionibus obsessum capitolium memorē? Quid pretorū in Sicilia, Mani-

lij, Lentuli, Pisonis, Hipsei, per seruorũ insolentiam castra direpta? Quid Drusi furores dicam, qui totius Italiæ arma in matris parentisq; suæ excidiũ immanissimo scelere impulit? Interim & C. Seruius pretor cum exercitu apud Asculum cęsus interijt, omnes Romani ciues indicta caussa Lymphatico quodam furore ciente, in vrbe Asculo sunt trucidati. G. Pompeiũ Picentes bello vicere. Sextũ Cęsarẽ, cęso exercitu vix fuga seruauit. Rutiliũ cõsulem incautius exercitũ habentẽ, cũ splendidissimo totius propemodũ nobilitatis ordine, exercituq; vniuerso Marsorũ insidiæ pessimi dedere. Cepionẽ quoq; eadẽ temeritas, idẽ hostiũ cõsiliũ, ea fortuna persecuta est. Quantũ rursus tot malis acceptis, tanquã ex largissimo sinu subito copiarũ, principũq; virorũ Roma effudit? cum non tantũ gentes, nationes, regna prauis consilijs ab ea desciuissent: sed & misera dissensione lancinaretur, atque vix sopiti ciuilis incendij ardor horrendum etiamnum fumaret? Malis enim clarius illucescens, vera tum tandẽ admiratione memoriaq; digna dedit do-

dit do-

dit documēta. Adgressi singulos, Marius sex milia Marsorū cędit, sæptē exarmat, Sylla Eserniam Romanaq; præsidia viginti quatuor cohortibus obsidione liberat. G. Pompeius Asculi expugnatione Picētes grauissimo prçlio fundit, octodecim miliū sanguine consulariū exercituū manibus, euersarūq; vrbiū diis tutoribus litat: Porcius Cato Hetruscorū Vmbrorumq; gentes adgressus deuincit. Piget gladiatorū furoris interim meminisse. Plus centū milibus fugitiuorū hic inhorruit. Clodij pretoris castra eruptione expugnātur, horrenda cōmittitur cędes, ipse in fugam agitur, Cōsules ambo victis post copijs grauissima accepta clade aufugiūt. Idē furor C. Cassiū procōsulari dignitate eminentē oppressit. Nōdū quoq; Lugurthini belli tēpestas detonuerat. Iā Marianū atq; Cinnanū Roma parturiebat incēdiū. Sillanç cladis rogus accēsus ardebat. Lepidus Italiam in arma cōcitat. Brutus Galliā, Perpēna Liguriā, Sertorius Hispaniā, singuli tāta formidine vt territare labefactare, imo euertere stabilē īperij statū posse viderētur. Horū tn̄

omniũ impreſſiones eo tulit animo, vt & infeſtiſſima illa quatuor bella externa, Macedonicum, Dalmaticum, Mithridaticum, Macedonicũ ſuſcipere nõ detrectaret. His non tantum reſtitiſſe, ſed ſumma cum gloria ex voto confeciſſe quis dignis laudibus ſatis poterit prędicare.

De eodem populo Rom.

DIfficilius aliquanto fuit Romæ ſeipſam q̃ hoſtem vincere: adeo crebris diſſenſionibuſne, an bellis inteſtinis dicam, pro cuiuſq; potentis libidine miſere exhauriebatur. Cędibus proſcriptionibus, eam miſere vexarant Marius, Cinna Sylla, Lepidus, Spartacus. Gladiatorũ furor, Socialis, ſeruiliſq; belli execranda nomina per diſtracta iam reipublicæ viſcera atrociter bacchabantur, quæ res propenſum iam in ſcelera Catilinæ animum, ad patriã opprimendi, ſenatũ cõfodiendi, conſules trucidãdi, cędibus incendijſq; vrbem funeſtãdi cõſiliũ deſcẽdere incitarat. Inferenti in vrbem ſigna Antonius occurrit. Atrociſſime pugnatur, vtrinq; virtutis clariſſima eduntur exempla, cum Antonij

mili

militum fortiſſimi atq; audaciſſimi quiq; aut vulnerati aut trucidati fuerint; hoſtium nemo ſuperfuerit, ſed quem viuus tenuerat locum, eundem anima effuſa, corpore tegeret. Nulla ijs bellis feſſis datur requies. Pompeius enim Syriam phœnicemq; populationibus peruagatus ipſosq; Arabas edomuit. Hinc reflexo itinere Iudaicæ gentis caput Hieroſolyma euertit, ſolo exæquat. Non ſimplex huius Orientalis belli erat iniuria. Siquidem duos & viginti reges adtingebat. Vnicum hocine exhauſtæ bellis omnium gentium inteſtinisq; diſcordijs quantam addidit Romæ gloriam? cui plus claritatis ſtatim Gallicũ bellum à Cæſare ſuſceptum addidit. Hic ſeptem legionibus numeroſiſſimam immaniſſimamq; adgreditur gentem, decimo demum anno pernicioſiſſima libertatis ardẽtem cupiditate, veteriſq; belli gloria ſuperbientem, ita exanguem, effœtam reddidit, vt nemo aut nouis rebus ſtudere auderet, aut ſi audeat maxime, non metuendus admodum videretur. Heluetios incẽſis vrbibus, pagis priuatisq; edificijs, nequem

quem redeundi aut spes aut cupiditas sollicitaret, domum non aliter, quàm greges ad pastorum stabula redire coegit. Quantas Ariouisti copias insatiabiliter, per quinquaginta passuum milia insequendo dissipauit. Tencthaterorum Vsipetûq; qui Gallias sibi subijcere parabant, quadringenta sexaginta milia fortiter disiecit. Belgarum qui inter cæteros virtute eminebant ducēta septuaginta lectissimorum militum milia temporis momento fundit, figat, sternit, cædit, dissipat. Auaricum quadraginta milium præsidio fultum sustulit: Quævis quæ potentia Alexiam non nisi desuper vẽturis hostibus patere visam, & quod admirandam magis reddit expugnationem, ducentorum quinquaginta milium iuuentute subnixam, flammis incendijsq; solo æquauit. Gergouia quoq; operis, naturæ, octoginta insuper lectissimorum militum firmitudine inexaccessa Romanorum potentiæ, cæsarisq; virtuti gloriam conciliēt, Atq; hæc quidem omnia cum vndecim legionum strage, Crassi auaritia grauissimũ

à Par-

à Parthis esset vulnus Romanis infli Vnum hoc deerat, vt sceleratissimo t. clarissimi imperatores, Cæsar Gallorum spolijs, Pompeius orientis triumphis onustus, non ferente se nimia triumphantis vrbis fœlicitate, illustriore exemplo Romanorum vires patefacerent, dum hinc vndecim legiones, illinc duodeuiginti in armis starent, atque in mutuum exitium plusquã bacchico furore, ruerent. Quarto tandem anno ea tempestas detonuit. Hic cum effœta plane bellis exhausta videri posset, ad magnificentissimam potentissimamque Monarchiæ gloriam adscendit, & quæ Assyriorum, Persarum Macedonumque regna labefactata transtulere, ea Romam ad summum in terris imperij nomen euexere vt verissime sit dictum, Romanę vrbis magnitudinem calamitatibus atque miserijs comprobari.

De Augusto Cæsare.

EX tantis bellorum Labyrinthis quæ nullius certæ personæ fortunis auspicijsque, sed inuicẽ in imperio succedẽtiũ impera-

ratorum ductu geſta ſunt, quæq; à
..eto ſcribendi genere quo cuiq; quod
præclare geſſerat tribuere ſolemus nos a-
uocarunt, gaudeo me tandem euolutum,
Atq; vtinam quemadmodum fœliciore
nunc reſpublica ſtatu haberi cæpta eſt, ſic
etiam fœliciori nunc ſtilo mihi oratio de-
fluere incipiat. Mouit enim (ſi vnquàm ali-
as) robuſtiſſimos potētiæ ſuæ neruos reſ-
pub. Romana ſub Auguſto, qui poſtquā
ſapientia atque ſolertia incredibili percul-
ſum vndiq; diſſenſionibusq; miſere lania-
tum ordinaſſet Imperij corpus, Pompei
domum paterna repetentem trecentarū
quinquaginta nauium claſſe maria infe-
ſtantem grauemq; vrbi Romanæ famem
adferre conātem, mirabiline dicam an mi
ſerabili fuga ſuperauit. Antonium quoq;
dignitatis ſuæ æmulum pacis nodum mo
ramq; Mutinenſi obſidione caſtris exuit,
ac memoratiſſimo illo quod Cleopatræ to
tiusq; orientis opibus gerebatur bello, du
centis nauibus, turribus tabulatisq; caſtel
lorum vrbiumq; ſpecie eductis tumentē,
quæ non ſine maris gemitu laboreq; ven-
torum

torum ferebantur, pulcherrima victoria ad extrema coegit. Frustra enim Arabum Sabeorumq; agmina Romani Imperij vires perfringere conata sunt, sub cuius vexillis tunc quadraginta quatuor legiones stipendia faciebant. Sed hic tituli huius meta defigatur, vt quemadmodum ab hoc robusta illa Roman. Imperij virilitas, ad effœtam quandam ac senilem ætatem Imperatorum succedentium inertia defluxit, ita nos quoq; scribendi officio atque labore defungamur.

SVMPTVOSIS BELLO VICTORVM TRIVMphis.

AVDEO tãdem ex hoc bellicæ calamitatis naufragio lacera propemodum puppe in pacis tranquillitatisq; portum me emersisse, atq; ex horridis illis armatorum aciebus, ex intentatis hastarum gladiorũq; cuspidibus, ex virorum diuerso adfectu clamores miscentium strepitu, in amœnũ pace editorum operum hortum, licet sero peruenisse, vt recentis stragis memoria atque metus, si non prorsus extirpari possit, pręsentis voluptatis illecebra aliqua ex parte saltem mitigetur. Quibus autem lege id virtutis ornamentum tribui sit solitum, hic commemorare superuacaneæ cuiusdam fuerit diligentiæ, cum aliunde facile cognosci possit, atq; ad id quod nos instituimus omnino nihil faciat. Neq; obscuros nullisq; scriptorum literis celebratos, Liberi patris de Indis deuictis triumphos Neq; Tatios Sabinorũ reges, neq; Tarquiniũ priscũ aureo tantũ (qđ ad nos literis tã

tum

tum allatum est) paludamento triũmphã tem, neq; eius cui Publicolæ populare cognomen, ædes è summa Velia in vicum minime suspectæ celsitudinis translatæ ad diderunt, ex Vehijs Tarquiniẽsibusq; virtute meritos triumphos, ociosus quis hic frustra requiret, cum & veteris æui scriptores nulla eos memoria dignos iudicarint, & nobis tantum ea sectari in animo sit, quæ singularis alicuius magnificentiæ nomine priscis sint commendata:

De Furio Camillo patriæ Liberatore.

CElebratur inprimis magnificus ex Veijs deuictis, Camillo dicatus triũphus, qui cum decem continuos annos maiori propemodum obsidentium q̃ obsessorum clade Veiorum territasset vrbem, atq; cuniculis clandestinisq; irruptionibus, artibus Romano nomine indignis eandem tandem cœpisset, eiusmodi virtutis ornamentum est cõsecutus. Huius rei gloriam Titus Liuius his verbis celebrat Aduentus Dictatoris omnibus ordinibus obuiam effusis, celebratior, quàm vllus vnquàm antea fuit. Triumphus omnẽ con

consuetum honorandi diei illius modum aliquantum excessit: maxime conspectus ipse. Curru equis albis iūcto, vrbem inuectus est, parumq; id non ciuile modo, sed humanum etiam visum, Iouis Solisq; equis æquiparatum Dictatorem etiam in religionem trahebant. Triumphusq; eam ob vnam maxime rem clarior quàm gratior fuit. Nullæ predæ populo distributæ magnificentia clarus extitit, quoniam quę in populum spargi solebant, vniuersus populus Romanus ad Veios captos euocatus ante auexerat. Quod si hæc triumpho tuo reseruasses, nullo post inferior reputatus, inter clarissima iam numerareris exempla. Quanquam quid interest, ante ne an in triumpho tanta opum profusio inundarit.

De Q. Fabio.

Q. Fabij triumphus illustribus exemplis inspergatur, hoc nomine, quòd ex preda militibus æris octogenos binos, sagaq; & tunicas, splendidissima militiæ exactæ premia singulis cōtulerit.

De

De Papirio Cursore Conſ. Rom.

QVa verborum veneratione & te in hac ſplendidiſſimorum virorũ claſſe adtingam, qui ærarium vicies cẽtum milibus æris grauis, auri triginta milibus locupletaſti?

De Liuio Salinatore, & Claudio Nerone Coß.

CLaudius quoq; Nero Liuiusq; Salinator ſumma celeritate Aſdrubale Annibalis fratre victo, cæſoq;, qui nouo adducto exercitu, noua belli mole fratris iam totius Italiæ victoris vires roboraturus aduentabat, ſeſtercium millies octoginta milia æris in ærarium adductis, ſplendidiſſimum virtutis ſuæ meruerunt triumphum.

De Scipione Superiore.

O Te fœlicem (ſi tamen tibi aliqua fœlicitas contingere potuit) cuius rerum geſtarum famam poſteritatis memoria etiamnunc adpræhendit, qui pace terra mariq; parta cum Carthaginienſibus continuis bellorum cladibus iam fractis, triumpho omnium ante ea tempora

clarissimo in vrbem lætitia diffluentem inuectus dignā virtute hac tua inuenisti venerationē. Huius pompam qm̄ exactissime Appiano diligētissimo scriptori cōscripta est, & qm̄ nō parū ad reliquorū splendorē illustrandū conducere videretur, ad nois tui gloriam huc transferemus. Eius verba sunt hæc. Scipio posthæc ex Lybia in Italiam profectus, vniuersas copias classe traduxit, Romāq; ad triumphū reuersus est, quē oim ante se splendidissimū dicitur egisse. Eius forma vt nunc fit ab eo seruata est Fuit aūt huiuscemodi. Sertis redimiti oēs præcinentibus tubis, currus spoliis refertos, deducebant. Ferebantur & ligneæ turrus, captarū vrbiū simulachra, aurū deinceps & argentū, parti rudibus massis, partim signatū. Coronæ præterea quas virtutis gratia vrbes dedissent. Candidi subinde boues & elephanti illos sequebantur. Post hos Carthaginiensium ac Numidarū principes bello capti. Imperatorē lictores præibāt, purpureis amicti vestibus, tū citharædorū ac tibiarū turba, ad Hetruscæ similitudinē pompę. Hi succincti, coronisq;

aureis redimiti, suo quisque ordine canētes psallentesque procedebant, hos Lydios adpellant, vt facile crediderim Hetruscos à Lydijs sumpsisse originem. Horum in medio quispiam talari veste fimbrijs ac armillis auro splendentibus amictus, gestus varios edebat, hostibusque deuictis insultans risus vndique ciebat. Post Thuris & odorū copia imperatorem circumsteterant, quē CVRRV DEAVRATO multifariamque refulgenti candidi vehebant equi, auream capite gestantem coronam, lapillis ornatā gemmisque. Is vestem succinctus purpureā patrio more aureis intextam syderibus, altera manu eburneum sceptrū, altera laurum præferebat, quæ Romani victoriæ signa profitentur. Currum exercitus in turmas aciesque diuisus sequebatur. Milites redimiti Lauro, Laurum manibus præferentes, quibus meritorum insignia adiuncta. Aderant & qui hos laudibus vehebant, hos mordacibus salibus adspergebant, nō nullos infamia notabant. His pompæ splēdoribus imperator capitolio adscensu superato, amicis epulas, nitidissima elegātia

præbuit. Præter has laxissimas profusionis habenas, præter quadragenos æris quos militibus diuiserat, ærarium pondo centũ milibus xxiij. locupletauit.

De M. Porcio Catone.

M Porcius Cato summum frugalitatis exemplum, eodem cibo, eodẽque vino quo remiges vsus, de Celtiberis Hispaniæ robore, partam victoriam referens, magnificus circa triumphorum splendorem (in cæteris parcus) extitit quem argenti viginti quinque milia pondo auri mille quadringenta in vrbis ærarium translatis (præter ducenos septuaginta æris, quibus militum virtutem collaudabat) perpetuæ hominum memoriæ consecrarunt.

De L. Quintio Cincinnato.

NOnne & qui ab aratro dictaturæ insignia acceperat Quintius Cincinnatus, relictis sordidis ruris officijs splendidissimo triumpho insignis enituit: qui Minutio consule qui à Volscis Sabinisque Celio Gracco duce in Algido monte obsidebatur, liberato, hostibusque cæsis,

du

ducem in deditionem acceptum ante cur rum egit triumphalem.

De Quintio Flaminio.

RVtilantes æternitatis radios Quintij Flaminij gloria à se emittit. Hic Philippum Macedoniæ regem auita paternaq; gloria elatum, supplicum Rhodiorum Permarorumq; vocibus Romę regis iniurias querentium à senatu cōmoto missus, Macedonesq; veteri virtutis fama etiamnū ferocientes, recentibus successibus, virtutisq; experimentis virenti militū flore adgressus, breui Nabide Lacedæmoniorum duce, quem ad belli aleam sollicitauerant deuicto, ad pacis conditiones adegit. Triumpho igitur tanti viri virtus honorata est, qui non infima veteris opulentiæ documenta exhibuit. Infecti argenti vt habet Liuius fuit octodecim milia pondo, & ducenta septuaginta, facti vasa multa oīs generis, cælata pleraq; quædam eximiæ artis, ad hoc clypei argentei decem, signati argēti octuaginta quatuor milia fuere Atticorum. Auri pondo fuerunt tria milia septingenta, decem quatuor, & Cly-

peus totus aureus, Philippei aurei quatuordecim milia quingenti quatuordecim. Quin & coronæ aureæ dona ciuitatum centum & quatuordecim fuere, & hæc quidẽ oĩa, præter largissima munificentiæ exempla, qua totius exercitus virtutem ornauerat fuisse, quis non munifici exempli loco habendum censebit?

De P. Scipione Nasica.

SCipio ille cuius virtutis indicia in toga maxime adparuerunt, quiq; tm̃ in ea q̃tũ vterq; Africanus in armis meruit, se ab huius rei gloria abesse nequaq̃ passus, victoriã de Boijs validissima gente reportãs splendidissimo triumpho in vrbem inuectus est, quo præter summã aureorũ torquiũ multitudinẽ, præter cẽtenos vicenos quinos asses, quos militum virtuti elargiebatur, æris mille quater centũ septuaginta auri ducẽta quadraginta sex, argẽti infecti trecenta sexaginta põdo in ærariũ retulit.

De M. Fuluio Nobiliore.

ANtiocho Syriæ rege deuicto Asiatici belli persequendi cura M. Fuluio delegata est, qui Aetholorũ gentis capite

Am-

Ambracia vrbe machinis quassata placidas pacis leges nō de ea tm̄ sed & Cephalenia & Zacyntho oībusq; insulis eius maris inter Ceraunios mōtes iugūq; Maleū ad quas Aetholici belli cōtagio serpserat, victoriā reportauit. Triūpho igitur victor in vrbē inuectus, q aureis coronis duabus cētū decē pōdo, argēti pōdo octuagita tribus, auri pōdo ducētis & vltra, tetracinarū atticarū cētū octodeci, Philippeorū nūmorū decē milibus, quadringentis trigita tribus, profusione in milites quinorū vicenorum denariorum, est decantatissimus.

De G. Manlio Volscone.

MAgnificentissimorū huic virorū numero & Mālius Volsco adscribi meretur. Hic prouinciā Scipionis Asiatici ordinandi prouincia adsumpta Gallegrecos qui in Asia sub Antiocho meruerant, mixtis his q oli Brēno duce ī Asia firmas sedes collocarāt, cū deuicisset, triūphi insignē honorē meruit. In hoc aūt laudis opulētiaq; genere cōmemorāda Asiaticę luxurię opa ī vrbē inuecta, aureę coronę ducētę duodeci, Argēti ducēta viginti milia, Tetracinū

Atticarum ducenta milia, Philippeorũ nũmorum milia sexdecim Militibus insuper quadrigeni bini denarij diuisi sunt, duplex Centurionibus, peditibusq́ stipendum elargitum est, triplex in equites.

De Paulo Æmilio.

AGe & Macedonici triumphi amplitudinis quid vetat meminisse, qui oēs quondam terras mariaq́ magnificentię fama impleuit: vt hactenus opulentiæ quædam tantũ semina iacta, nunc in vberrimã diuitiarũ messem erupisse videãtur. Cũ reliquæ gentes Syriaci belli periculo altissimũ tenerent silentiũ Macedones auitę virtutis recordatio in bellum stimulat. Itaq́ recollectis viribus, Thracibus Illirijsq́ ad belli cõmunionẽ allectis. Perseus Philippi filius ita Macedoniã armis ferroq́ muniuerat, vt nõ reliquisse aditum, nisi à cœlo venturis hostibus videretur, quod & sinistra Crassi consulis fortuna exercitusq́ Romani cædes indicium fecit. Paulus deinde Aemilius cuius virtus illi Macedonici nomen indidit, consul creatus est, qui diligẽtius exploratis accessibus, per Astrudem

per

per arduos inacceſſoſq; tumulos quos vo lucribus etiam inuios rex putarat, ſubito aduentus ſui terrore ita terruit, vt ne periret, omnem pecuniam in mare mergi iuſſerit, alijſq; ducibus belli ſumma commiſſa, ipſe in Samothracem dei aſylo ſe abdēs, trepidus confugerit. Huius exercitu ceſſo, eoq; è fuga ab Octauio (quem ad perſequendū conſul miſerat) retracto, redeunti conſuli pulcherrimū diuinaq; magnificentia ſplendeſcens triūphi decus exhibitum eſt, qui ſpectaculo totū triduum impleuit Prima enim dies vix ſtatuis, ſignis, & tabulis tranſuehendis ſuffecit, Sequens pulcherrima ornatiſſimaq; Macedonū arma, Romanorū oculis exhibuit, galeas, ſcuta, thoraces, ocreas & Cretenſes peltas, triaq; virorum milia numiſmata argentea vaſis trecētis quinquaginta ferētia. Vas quodlibet trium talentorū, quatuor virorum humeris portabatur. Adde his ingentem numerum calices, crateras, phialaſq; argenteas certo ordine ferentium. Quin & aureas coronas ad quadringētas quas ob virtutem à Græcię ciuitatibus adceperat Ro

mani

mani obstupuere, Quid moror? Tantis opibus reipublicę vires cõfirmatę sunt, vt exinde ad Cęsaris tẽpora, plus minus cẽtũ annos tributũ Romanus pẽdere desierit.

De Lucullo Romano.

LVculli quoq; maxima rerum gestarũ gloria florentis virtus, simili virtutis premio insignita est. Sed quoniã inuidiosa calũnia tacitis obtrectationũ stimulis illius gloriam pupugit, factũ est vt nõ põpę lõgitudine rerũq; spectandarũ multitudine, admirandũ duxerit triũphũ. Exhibuit nihilominus falcatos currus decẽ, nauiũ rostratarũ decẽ supra cẽtũ numerũ. Ipsius quoq; Mithridatis aureũ simulachrũ pedũ sex longitudine, clypeũq; preciosissimis imo nõ ęstimãdi precij margaritis exornatũ. Quin & argẽtea vasa .xx. aureorũ poculorũ, armorũnũ, morũq; duo supra triginta numerũ populi oculis dedit. Octo quoq; mulos lecticis aureis defecatoq; argẽto sex & quinquagita. Alteros preterea centũ & septẽ paulominus q̃ decẽ ducẽtis septuaginta milibus nummorũ onustos.

De G. Pompeio Magno.

Pom-

POmpeius toties renascētibus Mithridatici belli in Lerneę beluę similitudinem capitibus amputatis, ipsoq́ꝫ deuicto Mithridate, q ad quadraginta annos Romanā virtutē exercuerat, triūphū etiā dijs ipsis inuidiosum duxit, certissimū veteris opulentię argumentū. Mithridatis filijq́ꝫ Pharnacis statuas argēteas exhibuit, eiusdemq́ꝫ metalli currus, tabulas lusorias è gemmis duabus, tres pedes latis, longis quatuor. Lunā aureā, triginta triclinares lectos argenteos, aureos tres. Et ô vesanæ mētis humanę luxuriā, montē aureū quadratū, q varijs ferarū fruticū arborūq́ꝫ generibus oppletus cōspiciebatur. Hic musarū effigies, gēmarū corporibus incisas, triūphātisq́ꝫ Pōpei imaginē, ex margaritis cōtextā repręsentabat. Aerariū auro argētoq́ꝫ signato ad viginti talentorū milia, pręter ea quę militū virtus acceperat, quorū nemo minus mille quingētos æreos tulit, locupletauit, tributūq́ꝫ Romanę vrbis in maius auxit, Quippe qđ ex quinquagies decies cētenis talētorū milibus, ad octuagies & quinquagies decies, c. milia excreuerit.

De

De Diuo Iulio Cæsare.

QVis te C. Cęsar intactũ indictumq́ in hoc laudis genere transmittat? q Gallos sæpius auitæ gloriæ memoria, libertatisq́ amore stimulantibus, arma resumẽtes, decem annorũ spacio cum edomuisses, excellentissimũ magnificentissimumq́ duxisti virtutis tuę indicẽ triumphum. Neq; hos tantũ triumphasti, sed & de Pompeio potẽtię tuę æmulo in campis pharsalicis deuicto aut vt quidã volũt de Ptolomęo Aegypti rege egisti triumphum, Huic successit Africanus quẽ ẽ bello cũ Pompeianis reliquijs gesto, cui Petreius Scipioq; amplissimi homines praeerant, accedentibus & Iubę Mauritaniæ regis viribus rettulisti. Quid de Pontico dicam triũpho, qui inter pompæ fercula triũ horum verborũ rettulit titulum Veni, Vidi Vici? Iam tanto verborũ cõpendio virtutis apud Mundam exhibitę meminisse, propemodũ mihi fuerit religio, nisi hęc celebranda alij loco reseruaremus. Hic mihi triumphi dicũtur, Neq; historiæ ordinem texo, sed opulentię alicuius exempla in hu

ius

ius operis nostri mellificiũ referre laborẽ. Hos quinq; diuerso adparatu instrumentoq; egit, Veteranarũ legionũ predę nomine in pedites singulos super bina sestercia distribuit, In equites vicena quaterna milia numum dedit, Populo præter frumẽti denos modios, ac totidẽ olei libras, trecenos quoq; numos quos pollicitus olim erat viritim distribuit. Adiecit & epulũ ad viscerationẽ & duo prandia, cũ enim prius parcius q̃ pro liberalitate imperatoria prębitũ iudicaret, quinto die sordiũ suspicionem eluere volens, aliud multo sumptuosius prębuit, O diuitias, O animũ tantis diuitijs dignum.

De F. Vespas. & Tito Vespasiano Flauij filio.

Licet ad finem anhelantẽ, opulentissimi nihilominus Iudaicę victorię à F. Vespasiano, filioq; eius Tito partæ splendor me retinet. Miranda enim sunt, quę F. Iosephus natione Iudęus q diligentissime Iudaicarũ rerũ persecutus est historiam de hoc triũpho cõmemorat. Pro merito (inquit) narrari multitudo spectaculo

rum

rum magnificentiáq; nõ poteſt, in omnibus quæ quiſque aut artium egregijs factis, aut diuitiarum oſtentatione, vel naturæ nouitate excogitauit. Nam penè quæcunque hominibus qui vnquam ſunt fortunati paulatim quæſita ſunt, alijs alia mirabilia atque magnifica, hæc vniuerſa illa die Romani imperij magnitudinem probauerunt. Etenim argenti auriq́;, eboris & in omni genere ſpecierum ſiue opum multitudinem: nõ vt in pompam ferri cerneres, ſed ſi quis dixerit omnia fluere, & alias quidem veſtes ex rariſſimi generis purpura portari, alias arte variatas Babylonica. Gemmæ autem clariſſimæ & tam multæ, aliæ coronis aureis, aliæ ſpeciebus, aliæ formatæ, incluſæ, traductę ſunt, vt adpareat, fruſtra nos earum vſquam rerum eſſe aliquid ſuſpicari. Ferebantur autem ſimulachrorum ſingula, quæ illi deos habebant, & magnitudine mirabili, & arte non defunctorie facta, horumq́; nihil non precioſa materia. Vanitatis ſuſpicionẽ vix effugero, ſi quæ opulentiæ præterea argumenta huius triumphi ſplendor habuerit

memo

memorare pergam. Et iam veteris magnificentiæ gustum aliquem posteris dedisse videmur. Quare & lectores legendi opera, & nos scribendi molestia aliquando tandem leuemus.

TYPIS ANTVERPIAE,
apud Anton. Goin.

